

MATERIŁY
XV MIĘDZYNARODOWEJ NAUKOWI-
PRAKTYCZNEJ KONFERENCJI

WYKSZTAŁCENIE I NAUKA BEZ
GRANIC - 2019

07 - 15 grudnia 2019 roku

Volume 6
Pedagogiczne nauki

Przemyśl
Nauka i studia
2019

Adres wydawcy i redakcji:

37-700 Przemyśl ,
ul. Łukasińskiego 7

Materiały XV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Wykształcenie i nauka bez granic - 2019» , Volume 6 Przemyśl: Nauka i
studia -132 s.

Zespół redakcyjny:

dr hab. Jerzy Ciborowski (redaktor prowadzą),

mgr inż Dorota

Michałowska, mgr inż Elżbieta Zawadzki,

Andrzej Smoluk, Mieczysław

Luty, mgr inż Andrzej Leśniak,

Katarzyna Szuszkiewicz.

**Materiały XV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Wykształcenie i nauka bez granic - 2019» , 07 - 15 grudnia 2019 roku po
sekcjach: Pedagogiczne nauki.**

e-mail: paha@rusnauka.com

Cena 54,90 zł (w tym VAT 23%)

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektyw autorów , 2019

© Nauka i studia, 2019

PEDAGOGICZNE NAUKI

Problemy przygotowania fachowców

* 2 7 5 3 5 5 *

**Магистрант Шахмарданов Н.Ж.
К.п.н., профессор Жумадилова К.К.**

*Павлодарский государственный университет имени С. Торайгырова,
Казахстан*

ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Несмотря на то, что профессия социальной работы в мире существует уже более ста лет, социальная работа не сразу была признана профессией.

Во всех странах деятельность социальных работников направлена на решение социальных проблем, поддержание инвалидов, групп, общин и повышение качества жизни людей.

В современном мире ключевой профессией гармонизации отношений в социальной сфере является специальность «Социальная работа». В Казахстане как вид профессиональной деятельности и как научный предмет социальная работа начала развиваться недавно.

Профессиональная подготовка социальных работников осуществляется с 1994 года, а правовой статус социального работника был определен только законом РК «О специальных социальных услугах от 29 декабря 2008 года. «Социальная работа» также выбрана в качестве профессии, требующей первоочередного реформирования, возникновением новой культуры социальной деятельности.

Развитие системы непрерывного образования в области подготовки специалистов по социальной работе, предусматривают, во-первых, утверждение адекватной подсистемы профессиональной подготовки специалистов по социальной работе и социальных работников, создание государственно-общественной подсистемы, во-вторых, становление и развитие многоуровневой, многоступенчатой системы, предусматривающей профессиональную подготовку специалистов в колледжах и высших учебных заведениях [1].

Многоступенчатая система профессионального образования специалистов осуществляется в колледжах, национальных, государственных и частных университетах, Академии для госслужащих при президенте РК.

На сегодняшний день в области социальной работы установлена многоуровневая система образования, которая является новой и предусматривает подготовку специалистов:

- среднее специальное образование;
- базовое высшее образование (бакалавр);
- послевузовское высшее образование (магистр);
- докторантура (PhD).

Данный процесс регламентирован соответствующими государственными стандартами, учебными планами и программами.

В связи с реформированием системы социальной защиты населения, одним из основных направлений которого является формирование института социальной работы было выявлено отсутствие начального среднего образования в системе профессиональной подготовки социальных работников.

Не все виды формы социальной работы требуют не только высшего, но и среднего профессионального образования. В связи с тем, что и в государственных и неправительственных организациях работают люди по уходу, которые не имеют образования и выполняют не квалифицированную работу, им достаточно иметь знания, навыки и умения специалиста практика.

В Казахстане они называются социальными работниками, а в странах Западной Европы, Прибалтике эти работники называются помощниками социальных работников. В медико-социальных учреждениях, акиматах работают сотрудниками по уходу за клиентами отделения социальной помощи пожилым и отделений социальной помощи детям, которые получают мизерную заработную плату и выполняют неквалифицированный труд.

Поэтому в Казахстане назрела необходимость создать систему начальной профессиональной подготовки в области социальной работы, сделать ее единой и стандартной.

В связи с этим, при разработке Проекта «Совершенствование системы социальной защиты населения в соответствии с международными стандартами» Министерству труда и социальной защиты РК, и Министерству образования и науки РК было предложено изыскать возможности по организации начального среднего образования по специальности социальная работа:

- разработать требования, госстандарт к содержанию начального профессионального образования (профессионально-техническая школа и учебно-консультационные пункты);
- разработать должностные инструкции специалиста-практика;
- обеспечить качественное учебно-методическое обеспечение начального профессионального образования.

В Казахстане при подготовке специалистов не учитывается конкретный вид деятельности, которым будет заниматься специалист по социальной работе, а также конкретные учреждения социального обслуживания или органы управления отраслей социальной сферы администрации территорий.

Было выявлено, что в дипломе колледжа выпускник получает квалификацию «Специалист социальной работы», а после ВУЗа- бакалавр «Социальной работы», после окончания магистратуры-академическая степень

«Магістр в області соціальних услуг» или после 2-х летнего обучения: магистр наук по специальности «Социальная работа» [2]. Анализ учебных программ последнего поколения дает нам возможность подвести следующие выводы:

- необходимо разработать новое поколение ГОСО средней специальной, высшей и послевузовской профессиональной подготовки в соответствии с современными международными требованиями и законом «О ССУ», предъявляемыми к профессиональной компетентности кадров для социальной работы;

- усилить практико-ориентированный подход;

- изменить соотношение научно-теоретической и практической подготовки;

- соблюсти преемственность образовательных программ в системе «лицей-колледж-вуз»;

- ввести регионально-вузовского компонента, факультативы, дисциплины по специализации;

- дать возможность выпускникам учебных заведений получить, кроме основной, дополнительную специальность, а также освоить одну или несколько специализаций;

- организовать выбор специализации студентов 2 курса и с 3 года обучения практическую часть занятий проводить в соответствии с профилем подготовки на базе социальных служб;

- направлять студентов для участия в процессе обследования, оценки потребностей клиентов, планирования и оказания им поддержки в соответствии с требованиями закона «О ССУ»;

- при изучении курса «Введение в специальность» вести практические занятия в форме экскурсий в организации и учреждения социальной сферы, а также проводить рефлексии в процессе выполнения творческих заданий с целью формирования уважения к выбранной специальности;

- формировать правильное представление о ценностях и важности социальной работы, признающей права человека на достойное существование;

- наполнить практическим содержанием теоретических основ государственного образовательного стандарта не менее 50% занятий по специальности «Социальная работа»;

- поиск, исследование и разработка перспективных технологий социальной работы с различными группами населения и в различных сферах жизнедеятельности Казахстана;

- оптимизировать взаимоотношения образовательных и социальных учреждений на основе взаимопонимания относительно запросов общества в области социальной работы;

- обучить педагогические кадры учебных заведений профессиональным подходам к организации и практической подготовке студентов;

- преподаватели должны изучить особенности работы соц-защиты;

-создать Республиканский институт повышения квалификации для преподавателей учебных заведений всех уровней, осуществляющих подготовку специалистов социальной сферы.

Все более актуальной становится проблема диверсификации образования в области социальной работы. Уже сейчас настоятельной является необходимость дифференцированной подготовки специалистов социальной работы, готовых на высоком уровне решать задачи в различных проблемных областях [3].

Еще одной проблемой необходимо назвать тот факт, что преподавателям учебных заведений проще обучать практике административной социальной работы, нежели учить работе со случаем, самостоятельно принимать решения и применять новые технологии в зависимости от индивидуальной жизненной ситуации клиента так как большинство из них:

- имеют в основном профессиональное образование по смежным дисциплинам, что снижает качество подготовки, или педагогические специальности то есть, эти преподаватели учат тому, что знают – это очень опасно для будущего социального работника;

- научно-методическая база по социальной работе отсутствует;

- нет казахстанских учебников по социальной работе;

- социально-педагогическая компетентность преподавателя по социальной работе характеризуется недостаточной научной активностью и практической компетентностью преподавателей вузов;

- не получали специализации и повышения квалификации;

- нет практического опыта работы в социальных учреждениях, знаний о реальных потребностях лиц в трудной жизненной ситуации, навыков организации и оказания поддержки уязвимым категориям населения;

- в учебных планах все дисциплины по выбору носят педагогический характер (педагогика общения, педагогика, возрастная педагогика и т.д.);

- элективные дисциплины дают очень узкую специализацию и традиционно ограничиваются работой с инвалидами и престарелыми [4]. В этом мы видим причину того, что за 20 лет казахстанскими ВУЗами не издано ни одного учебника по социальной работе, ни одного пособия по технологиям социальной работы и поддержке разных категорий уязвимого населения.

Литература:

1. Завалишина Д.Н. Психологическая структура практической задачи // Вопросы психологии. – 2008. - №2 – С. 20-25

2. Государственный общеобразовательный стандарт образования Республики Казахстан 2006 года.

3. Зайнышев И.Г. и др. Теория и методика социальной работы: Учеб. пособие. В 2 частях. – Ч. 2. – М.: Союз, 2004.

4. Зарубежный и отечественный опыт социальной работы / Под ред. А.Н. Дашкиной, Е.И. Холостовой, В.В. Колкова. – М.: Социально-технологический институт, 2009.

* 2 7 5 5 4 2 *

Аметова А., Джунусбекова С.С., Керимбаева К.З., Мухамеджанова А.
Аймақтық әлеуметтік инновациялық университеті, Шымкент қ., Қазақстан

МАТЕМАТИКА ОЛИМПИАДАЛАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ МАҚСАТЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Орта мектепте математика пәнінен олимпиадаларды ұйымдастыру және оның негізгі мақсаттарын анықтаудан алдын оның тарихына қысқаша тоқтала кетейік. Кеңес одағында 1934-1935 оқу жылында Мәскеу, Ленинград, Тбилиси қалалары оқушыларының арасында алғаш рет математика пәні бойынша олимпиада өткізілді. Сәл кейіндеу олимпиада өткізілетін қалалардың қатарына Киевте енеді.

1934 жылы Кеңес өкіметінде бірінші болып Ленинград университетінде оқушылардың математика олимпиадасы Б.Н.Делоне, Г.М.Фихтенгольц, В.А.Тартаковский сияқты ғалымдардың әрекетімен ұйымдастырылды. Осы сияқты олимпиада 1935 жылы Москвада СССР ғылым академиясының корреспондент мүшесі профессор Л.Г.Шнирельман және Л.А.Люстерник жетекшілігінде жүргізілді. Сол жылы Ташкент қаласында Ташкент Мемлекеттік Университетінің доценті А.П.Доморяд инициативасымен математикалық олимпиада өткізілді. Өз бастауын Кеңес Одағының үш төрт қаласы оқушыларының арасында бастаған бұл игі іс Б.Н.Делоне И.В.Гирсанов И.Г.Петровский А.И.Маркушевич А.Н.Колмогоров сияқты ірі тұлғалардың ерен еңбегінің арқасында 1960 жылдардан бастап бүкіл Кеңес Одағына қанатын жайды. Алғашқы кезеңде 1960-1966 жылдары өткізілген олимпиадаларға одақтас республикалардың кейбіреуінен ғана (Украина Грузия Армения т.б.) бірді екілі өкілдер қатынасқандықтан олар бүкілресейлік деген мәртебемен өткізілді. ҚСРО оқу министрлігінің құрылуына және оның математика физика химия пәндері бойынша мектеп оқушылары арасында олимпиада өткізуді өз қолына алуына байланысты 1967 жылы Тбилиси қаласында өткізілген олимпиадаға бүкілодақтық деген мәртебе берілді. Сол сияқты 1959 жылдан бері өткізіліп келе жатқан халықаралық олимпиадаға 1965 жылдан бастап оқушылар қатынасып келеді [1].

Бүкілодақтық математикалық олимпиада тарихы

Бүкілодақтық математикалық олимпиада бес кезеңнен тұрды. Олар мектептік, қалалық және аудандық, облыстық, республикалық, бүкілодақтық деп аталды. Бүкілодақтық олимпиадаға 8-10 сыныптар бойынша республикалық олимпиадалардың жеңімпаздары болған Ресейден-48, Украинадан-12, Белоруссия, Өзбекстан, Қазақстаннан-6, басқа республикалардан Мәскеу, Ленинград және олимпиада өтетін қаладан үштен өкілдер қатынасатын. Сонымен бірге біраз физика математикалық мектеп интернаттардың командалары тікелей бүкілодақтық олимпиадаға қатынасуға құқылы болды.

1962 жылы Шымкент педагогика институтының элементар математика кафедрасының доценті А.И.Мостовой (1916-1984) ИНИЦИАТИВАСЫМЕН бірінші Шымкент облыстық оқушылардың математикалық олимпиадасы ұйымдастырылды. Осы олимпиада 1981 жылға дейін тек бір турда жүргізілген болса кейін екі турда жүргізілетін болды.

Өткізілген олимпиадалардың маңызы өте үлкен болды. Кейін СССР ғылымдар академиясының корреспондент мүшесі болған И.Ф.Шафаревич, В.Г.Багрянский, профессорлар С.Ф.Фомин, А.А.Коробовтар бірінші олимпиаданың жеңімпаздары болған.

Мұғалімдердің әрқайсысы білуі шарт нәрсе ол оқушылар математикалық қабілетті табиғаттан дайын түрінде алмайды. Бала қанша қабілетті болмасын, егер оның таланты жетілдіріліп отырылмаса, ол көрінбеуі мүмкін және қоғамға пайда келтірмеуі мүмкін. Осы талантты дұрыс бағыттау мұғалімнің міндеті болып табылады. Таланттар математикалық олимпиадаларда туылады.

Математика олимпиадалары үлкен тәрбиелік маңызға ие. Ол жастарды ұйымшылдыққа, әдепті болуға, сенімділікке, оқушылар өзбетінше оқу үдерісін белгілі бір сатыда өзін өзі тексеру мүмкіндігіне ие болады. Олимпиадада ол немесе бұл оқушының сәтсіз қатнасуы, ол оқушының математикаға қабілеті таланты немесе шеберлігінің жоқ екендігін білдірмейді (Танымал математик профессор М.М.Постников мектепте оқып жүргенде біріншілердің ретінде болмайтын).

Сонымен бірге математикаға болған қабілет ертеректе білінеді. Совет математиктері Ю.В.Ленник, С.Н.Миргелян, И.Р.Шафаревич тағы басқа да көптеген математиктерде талант өте ерте оянған. И.Р.Шафаревич 19 жасында

физика-математика ғылымдарының кандидаты, 21 жасында ғылым докторы болған.

Соңғы жылдары тәуелсіз еліміздің жеткіншек ұрпаққа білім беру саясаты әлемдік білім кеңестігіне ену бағытын ұстап отыр. Осыған байланысты Қазақстан көптеген Халықаралық ресми құжаттарға қол қоюда [2].

Ал олимпиадалардың ішінен математика пәні бойынша өткізілетін олимпиадалар бүкіл әлем елдерінде қалыптасқан дәстүр бойынша ерекше бағаланады. Математика пәнінен олимпиада жеңімпаздарын дайындауда математикадан сыныптан тыс жұмыстардың ролі өте үлкен. Сондықтан математикалық олимпиадаларға дайындық жұмыстарын жүйелі жүргізу керек. Бұл дайындық шараларына математика үйірмелері, әмбебап математикалық әдебиеттерді оқу, математикаға арналған қабырға газеттерін шығару, математикалық экскурсиялар ұйымдастыру, мектепте өткізілетін конкурстар және турнирлер, математикалық кештер тағы да басқалар енеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Есмұқан М.Е. Математиканы мектепте ақпараттық технологиямен оқыту, Көкшетау, 2002ж, 327б.
2. Фарков А.В. Олимпиадные задачи по математике и методы их решение. М.: Народный отряд, 2003.-583с.

Тұрсынбек А., Джунусбекова С.С., Керимбаева К., Мухамеджанова А.
Аймақтық әлеуметтік-инновациялық университеті, Шымкент, Қазақстан

ТАРИХИ-МАТЕМАТИКАЛЫҚ МАҒЛҰМАТТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚЫТУ, ТӘРБИЕЛЕУ ЖӘНЕ ДАМУ

«Әрбір сабақта болмаса да тарихи шегінулер, салыстырулар жеткілікті түрде нақты және жүйелі жасайды, тарихи есептер шешіледі», - деп айтқандай К.А. Малыгин математика сабақтарында тарихи мағлұматтармен танысуда оқытудың түрліше әдістерін пайдаланудың қажеттігін мойындайды. Егер бұл осылай болса, онда бірқатар сұрақтар туындайды: мұғалімнің баяндауынан басқа тарихи мағлұматтарды ендірудің басқа да әдістері бар ма? Сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда пайдалану жиілігі, өзара қарым-қатынасы қандай? Оқу-тәрбиелік олардың белгілеулері қандай? Олардың әрбірін пайдаланудың педагогикалық салдары қандай?

Математика сабақтарында тарихи-мағлұматтарды таратудың мазмұндама түрінде негізделген ең негізгі екі формасын аламыз:

а) Қандай да бір тарихи дерек туралы хабарлама-анықтама; б) Өзара байланысты тарихи мағлұматтар туралы хабарлама-әңгіме;

б) Ғалым-математиктердің жеке творчестволық жетістіктері, математикалық ғылымның белгілі бір тарауларының дамуының қорытындысы келтірілетін хабарлама-шолу;

г) Тарихи мағлұматтардың басқа формасы болып тарихты кезеңдерге бөлуге негізделген келіс (әдістеме) болып табылады.

а) «Тік» кесінді;

б) «Көлденең» кесінді;

в) Белгілі бір елдегі және белгілі бір тарихи кезеңдегі математика дамуының ерекшеліктері;

г) Өмірден өтіп кеткен ұлы математиктердің өмірі мен қайраткерлігі.

Сабақ беру практикасында ереже ретінде белгілі бір педагогикалық және дидактикалық мақсатқа жеткізетін әдістердің жиыны қолданылады [1]. Сондықтан тарихи материалды ендірудің әрбір жеке алынған әдістің формальды

талдауы біздің ойымызша математика сабақтарында тарихи мағлұматтарды пайдалануды орындайтын білім беру функциясының басымдайтын рөлінің қажетті шарттарын есепке алмайтындықтан, математиканы оқытуда историзм принципі мен дидактикалық принциптардың арасындағы тығыз байланысты есепке алмайтындықтан, тарихи мағлұматты ендірудің әрбір жеке алынған әдістің формальды талдауы біздің ойымызша педагогикалық жағынан негізсіз.

«Математиканы оқытуда тарихи мағлұматтарды пайдалану проблемалық жағдайларды тудыруға мүмкіндік береді», - деп жазады Л.М.Фридман. Әдетте проблемалық жағдайлар оқушылардың алдына қандай да бір есепті қою жолынан жасалады. Алайда, осындай жағдайлардың қатарында расында да математикада туындаған мәселелерді оқушылардың алдына қою үшін математика тарихының жеке фактілерін пайдалану, ал одан кейін бұл мәселелер қалай шешілгендігін айту орынды». Л.М.Фридманның үшінші қағидасы да орынды, бірақ бізге ұсынылғандай оны былайша кеңейту және анықтау керек: «Математиканы оқытуда тарихи мағлұматтарды пайдалану оқушылардың оқушылардың тарихи туындаған проблемалық жағдайлармен танысуына мүмкіндік береді» [2].

Мысалы, ондық бөлшектің пайда болуының тарихи дәлелі есептеуді ықшамдау ретінде оқушылардың көзінше көңілге қонымды дәлелденеді.

Оқушылардың көрсетілген деректермен танысуы барысында оқушыларды ақылды көзқарасымен ғылым дамуының ішкі серіппелерін – оның практикамен байланысы және адамның ойшыл қайраткерлігіндегі нақты дүниенің қасиеттерімен шағылысуы ашылады. «Тарихи мағлұматтарды оқушылардың бойындағы патриоттық сезімді оятуға тәрбиелеуде, отандық математика жетістіктері үшін ұлттық мақтанышқа тәрбиелеуде қолдану керек». Біріншіге қарағанда ол оқу процесінде тарихи-математикалық мағлұматтарды пайдаланудың тәрбиелік функциясын анықтайды. Алайда, бұл қағида біздің көзқарасымызбен толықтыруды талап етеді.

Мектеп математикасының курсына тарихи мағлұматтарды пайдалану принципін ендіруді анықтайтын бесінші шарт ретінде Л.М.Фридман оның оқылып жатқан материалдың мазмұны арасындағы органикалық байланысты айтады. Осылайша оқу процесіне тарихи элементтерді енгізудің орындылығын айта отырып Л.М.Фридман білім беру функциясын басымдандыруды көрсетеді.

Оқу процесінде тарихи-математикалық мағлұматтарды пайдаланудың бес функциясының белгілеу шарттылығына қарамастан, ол толық емес орта мектепте математиканы оқыту процесінде тарихи-математикалық мағлұматтарды пайдалану бойынша нақты әдістемелік ұсыныстарды өңдеуге қызмет атқаруы мүмкін: сонымен бірге олардың жан-жақты мінездемесін есепке алу керек. Берілген сабақтағы нақты оқу жұмысын мұғалімнің өзі анықтайды. Ол оқушылардың нақты класс ұжымының математикалық, логикалық, танымдық дайындығына тәуелді [3].

Математиканы оқыту процесіне сәйкес тарихи-математикалық мағлұматтарды ендіру тәрбиелік мақсатпен жүргізілген кезде де оны үйренудің нақты сабағын және мұндай материалдың көлемін анықтауда оқу функциясының басымдандыру талаптары хабарланып отыруы қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Атаджанова З. «Содержание и методы решения геометрических задач в трудах среднеазиатских ученых IX-XV веков, пути их изучения в восьмилетней школе». Ташкент, 1975 г.
2. Абенова М. «Математика тарихы». Шымкент, 2007 ж.
3. Аббарова М.А. «Из истории преподавания математики в Бухаре». Ташкент, 1975 г.

Нұртаза Л.М.

"Қарауылкелді"бөбекжай-балабақшасы"тәрбиеші

Ақтөбе облысы Байғанин ауданы

БАЛАБАҚШАДА ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Ертегі терапиясы - тұлғаны сөйлеу дамуының ертегі нысанын пайдаланатын әдіс, әлеммен ол арқылы өзара сана кеңейту және жетілдіру.

Ертегі терапиясының негізгі қағидасы - адамның тұтас дамыту, (грекше - жан сақтау терапиясы болып табылады) жан қамқорлық. фэнтези, шындық: мағынасы екі элементтерін тұрақты бірлесіп ертегілер, оның өмір сиқырлы құпия мәні мен жандылығы.Мектеп жасына дейінгі балаларға ертегі терапиясын қолдану қандай жағдайларда? Ертегі терапиясы мектепке дейінгі жастағы кез-келген қалыпты дамушы балаға қатысты қолданылуы мүмкін. Сонымен қатар, терапия бұл түрі, сондай-ақ, әсіресе психологиялық-физикалық және эмоционалды-ерікті дамытудағы, мінез-құлқы девиантты балалармен жұмыс үшін жағдай жасайды.Батыс пен Еуропа психологтары бала тәрбиелеу мәселесінде құрғақ ақыл айтудың, ескеру мен дауыс көтерудің жарамсыз екендігін толықтай дәлелдеді. Бұлар жаһанданулық қоғамға қадам басқан жаңа ғасыр үшін көнерген, өз күшін жоғалтқан әдістер деп танылған. Есесіне, ертегі терапиясы арқылы баланың санасын өздігінен кері нәрселерге қарсы тұрарлық күш беру шарт деген тәсілді ұсынады. Ертегімен терапия жүргізу – адамзат дамуындағы тәрбиелік психологияның ең бір көне әдістерінің бірі және қазіргі заманғы ғылым тәжірибиесіндегі жаңа, жас әдістердің бірі болып табылады. Ертегі терапиясы тәрбие арқылы баланың көзқарасын бағдарлау және ішкі әлемінен хабардар болу тәсілдері. Ер Төстік ертегісінде балақайларымыз достықтың үлкен үлгісін көреді. Оған көмек қолын созған Көлтауысар мен Желаяқ секілді алыптардың еңбегі тек достықты ғана насихаттамайды, ерекше болмыстары арқылы баланың тапқырлық деңгейін де жоғарылатады. Ер Төстік бала жер бетінде көптеген патшалықтарды көрсе, жерастында да көптеген патшалықтардың қонағы болды. Бұл бала психологиясына Отан ұғымын сіңіреді, белгілі бір мемлекеттің заңнамаларына бағыну мәселесін ұғындырады. Ертегі терапиясы тек ата-ана үшін емес, тәрбиеші үшін де топпен

жұмыс жүргізу барысында өте тапқыр әдіс болмақ. Адам баласында нашар деп бағаланатын көптеген мінездер бар. Соның бірі – жалқаулық. Жалқаулықты қаралайтын ертегілер мол болғанымен, дені баянға құрылады. Ертегіні тыңдау бір басқа да, оны сомдаудың жөні бір басқа. Жалқаудың рөлін ойнаушы бала өзі қайталап отырған болмыстың шын мәнінде кім екенін түбегейлі ұғынады да, ондай одағай әрекеттерді қайталамауға тырысады.

Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева ертегі терапиясын төмендегідей түсіндіреді:

- емдеу (психотерапиялық болып табылатын баланың ішкі білімін ашу);
- мағына іздеу үдерісі (әлем туралы білімнің мағынасын ашу);
- шынайы өмірдегі және ертегідегі оқиғалар мен тәртіптердің арасындағы байланыстың білімі;
- мәселелік оқиғаларды объективтілеу;
- баланы тәрбиелеу және оған білім беру[3].

Ертегі терапияның бір ұтымдылығы – бала тілімен жеткізілуінде, баланың ой ауқымына тән оқиғалар дәрежесінде ситуация құруында. Бала ертегі тыңдау арқылы өзін-өзі емдеп, түрлі шығармашылық қабілетінің ашылуына мүмкіндік алады. Барлық ертегілерде басты кейіпкердің еркін өмірге қол жеткізуі, Отанының тәуелсіз дамуы басты мұрат ретінде бағаланса, ертегі арқылы балақайлар өздік кеңістік пен еркіндік ұғымын түйсінеді. Ертегі терапиясын адамның рухани жан дүниесіне үйлесе отырып тәрбиелейді. Көптеген адамдар ертегі терапиясын балалармен ғана жүргізу керек деп айтады. Соның ішінде мектеп жасына дейінгі балалармен. Бірақта, психологиялық қызмет барысында ертегі терапиясын қолданғанда адамның жасы мүлдем шектелмейді. Мектепке дейінгі мекеме балаларымен ертегімен жұмыс жасау барысында мынадай әдістерді қолданған жөн:

1. Ертегіні талдау. Мақсаты – әрбір оқиғаны, әрбір кейіпкерді, әрбір бейнеленген сюжетті түсіне отырып шыққан қорытындыны ұғыну. Баладан көбінесе өз ойын сұрап отырған жөн.

2. Ертегіні әңгімелеу. Бұл әдіс баланың елестете алу қабілетін, қиялын дамытады. Балаға бұл ертегіні қатысқан немесе қатыспаған кейіпкердің атынан баяндап беруді ұсынуға болады.

3. Ертегіні қайта жазу немесе толықтыру. Ертегінің мазмұны немесе оқиғаның шиеленісуі, аяқталуы ұнамаған кезде қолданылатын әдіс. Ертегіні қайта жазып немесе кейіпкерлерін өзгертіп бала өзінің бойындағы өзгерістерді көрсетіп, шешімін таппай жүрген жағдайларды шешіп, өз ішіндегі толғаныстардан босай алады.

4. Қуыршақтар арқылы ертегіні сахналау. Бұл баланың қимыл – қозғалыстарын неғұрлым шынайы етіп, қуыршақтың мінез – құлқын да шынайы сомдай алуына көмектеседі. Қуыршақтармен жұмыс жасау арқылы бала өз бойындағы өзгерістер мен эмоцияларды жағдайларға байланысты көзрсете алмайтын жақтарын көрсетуге мүмкіндік алады.

5. Ертегіні құрастыру. Кез – келген қиял – ғажайып ертегілерде мазмұнның даму заңдылықтары бар. Басты кейіпкер бір отбасында дүниеге келіп, қиындықтарға тап болып, ол кедергілерді жеңеді және үйіне оралады. Сонымен, ертегі барысында кейіпкердің өмірі ғана сипатталмай, жеке тұлғаның қалыптасу кезеңі айтылады

«Жан тұрмысы өркендеу үшін, яғни ойы, ақылы кеңейіп, құлқы түзеліп, тілі баю үшін жас балаға ертегі тым қымбат нәрсе», - деп М.Жұмабаев айтып кеткендей, ертегінің бала тәрбиесінде алар орны ерекше. Болашақта логикасы, шығармашылығы дамыған, еліміздің іргесін берік қалайтын жастар тәрбиелегіміз келсе, ертегіге ерекше көңіл бөлейік.

Кеңесбаева А. Ж.

"Қарауылкелді" бөбекжай-балабақшасы" логопеді

Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы

ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУЫ

Ұсақ моториканы дамыту жұмыстарын ерте сәбилік шақтан бастаған дұрыс. Омыраудағы баланың өзіне саусақтағы бас миымен байланысқан активті нүктелеріне әсер ете отырып массаж жасау керек. Баланың саусақтарының қимылы немесе ұсақ моториканың жақсы жетіліп дамуы, ол мидың және тілдің жетілуімен тікелей байланысты. Ұсақ және жалпы моториканы дамыта отырып, біз баланы мұқияттылыққа тәрбиелейміз. Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады. Сөйлеу тілі мүшелері әрекетінің қозғауларының дамуы қол саусақтарының нәзік қимылдарының дамуымен тығыз байланыста болғандықтан, бала қолының ептілігін толық жетілдіру, түзету-тәрбие жұмысын жүйелі жүргізуді қалайды. Саусақ ойынын балабақшада және үй жағдайында әсерлі, көңілді түрде ұйымдастыруға болады. Баланың тілі негізінен мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Бұл кезеңде ағзаның барлық бөліктері және жүйелері қарқынды дамып, баланың дене және ой дамуына қажетті қозғалыстағы таным іскерлігі қалыптасады. Мектепке дейінгі кезеңде қолдың ұсақ моторикасы мен қимыл-қозғалыстарын дамыту жұмыстары маңызды болып табылады. Тақпақты саусақтар жаттығулары ырғаққа ілесіп қимылдауына және баланың сөйлеу ырғағының қалыптасуына көмектеседі. Сондықтан баланы ерте жастан бастап шынықтырған жөн. Саусақ ойындары сөйлеу лексикасының, сөздердің өзара байланысының (диалогты дұрыс жүргізуге, түсінік айтуға, т.б.) шыңдалуына себепші. Ұсақ қол моторикасы термині саусақтар қозғалысы және қолдың буындарын үйлестіру дегенді білдіреді. Ұсақ моториканы дамытудың маңыздылығы неде? Адамның бас миында саусақ қимылына және сөйлеуге жауап беретін орталықтар өте жақын орналасқан. Ұсақ моторикаға әсер ете және оны белсендіре отырып, көрші орналасқан сөйлеуге жауап беретін орталықты да дамыта аламыз. Жалпы моториканың дамуының аздығын, соның ішінде қол қимылының аздық себебін зерттей келе қазіргі заманғы барлық баланың жазуға

дайын еместігі немесе тілінің дамуында бір ақау бар екендігі анықталды. Осыдан келе мынадай қорытынды шығаруға болады: егер тілінің дамуында ақау болса, онда бұл ұсақ моториканың мәселесі. Тіпті баланың сөйлеу тілі қалыпты болған жағдайда бұл қолын басқаруы қалыпты деген сөз емес. Егер 4 - 5 жастағы балада бау байлау қиындық келтірсе, ал, ермексازдан тек шар мен ұзынша жабыстырылса, және 6 жаста тиек тігу- орындалмас және қауіпті іс болса, онда сіздің балаңыз кінәлі емес. Өкінішке орай көп ата- ана қолдың икемі мен ұсақ моториканың даму деңгейінің төмендігін тек мектепке барарда ғана байқайды. Бұл балаға өте ауыр жүк. Жаңа хабарларды қабылдаумен қатар, икемге келмейтін саусақтарымен қарандашпен жазып үйренуі керек. Яғни, бала қозғалысының дәл және нақты болса, оның әлемді ақылмен тануы да терең бола түспек. Егер сіз бірінші сынып оқушысында жазуда қиындық болмасын десеңіз немесе 3 жастағы баланың тілінің дамуында ақау болмасын десеңіз дамыту ойын – жаттығуларын бала туылған соң екі айдан кейін бастаңыз. Ұсақ моториканы дамыту әдістемесі мұндай жағдайда өте тиімді. Омыраудағы баланың саусақтарын уқалауға болады, жас жарымдағы баламен саусақ ойындарын бастауға болады. Мысалы, баланың бас бармағын жаймен сипап отырып, оған былай деңіз: «Саусақ –бала сен қайда болдың?» Содан соң бас бармақты балан үйрекпен түйістіре отырып, « мына саусақпан орманға бардым», ортан түйрекпен түйістіре отырып, «мына саусақпен щи пісірдім», Осылайша жалғастырып басқа саусақтармен де «мына саусақпен ботқа жеп, мына саусақпен ән салдым» деп аяқтайсыз. Балаларға бұл жаттығу қатты ұнайды, уақытты да көп алмайды, ал пайдасы оның өте көп, себебі ұсақ моториканы дамытып жатырмыз ғой. Бір жастан асқан балалар үшін – саусақ бассейні әдістемесі өте пайдалы. Бір ыдысқа 1 кг бұршақты немесе фасольді төгеміз де ішіне баланы қызықтыратын бір ойыншықты көміп қоямыз. Сондан соң оны тауып беруін өтінеміз. Бұл қызықтыру жаттығуы кезінде баладан алыстап кетпеңіз. Себебі ұсақ нәрселерді аузына салып алу қаупі бар. Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады. Сөйлеу тілі мүшелері әрекетінің қозғауларының дамуы қол саусақтарының нәзік қимылдарының дамуымен тығыз байланыста болғандықтан, бала қолының ептілігін толық жетілдіру, түзету-тәрбие жұмысын жүйелі жүргізуді қалайды. Саусақ ойынын балабақшада және үй жағдайында әсерлі, көңілді түрде ұйымдастыруға болады. Баланың тілі негізінен мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Бұл кезеңде ағзаның барлық

бөліктері және жүйелері қарқынды дамып, баланың дене және ой дамуына қажетті қозғалыстағы таным іскерлігі қалыптасады. Мектепке дейінгі кезеңде қолдың ұсақ моторикасы мен қимыл-қозғалыстарын дамыту жұмыстары маңызды болып табылады. Қол саусақтар жаттығулары есте сақтау және назар аудару қабілетін дамытатындығын психологтар айтып кеткен. Тақпақты саусақтар жаттығулары ырғаққа ілесіп қимылдауына және баланың сөйлеу ырғағының қалыптасуына көмектеседі. Сондықтан баланы ерте жастан бастап шынықтырған жөн. Саусақ ойындары сөйлеу лексикасының, сөздердің өзара байланысының (диалогты дұрыс жүргізуге, түсінік айтуға, т.б.) шындалуына себепші. Балалардың сөйлеу құзыреттілігі дұрыс және сөздік қоры бай болса, оларға өз ойын жеткізу оңайға түседі, қоршаған ортаны танудағы мүмкіндіктері кеңейеді, психологиялық дамуында белсеніс күшейеді. Сондықтан баланың сөйлеу құзыреттілігін қалыптастыруды уақытылы қолға ала отырып, анық әрі дұрыс сөйлеуін қадағалау керек. Балалардың сөйлеу құзыреттілігінің дұрыс өз деңгейінде жетілуі, оның ата-аналарын да, тәрбиешілерін де толғандыру қажет. Балалардың сөйлеу құзыреттілігі жоғары деңгейде қалыптасуы ұсақ моторика тәсілдері мен құрылымына байланысты. Адам миының сөйлеуге және қолдың ұсақ қозғалысына жауап беретін аумағы өте жақын орналасқан. Яғни, ұсақ моторикаға стимул жасау арқылы біз сөйлеу әрекетінің белсенділігін арттырамыз.

Есентурлина Р. О.

"Қарлығаш" бөбекжай-балабақшасы МКҚК тәрбиешісі

Ақтөбе облысы, Қандыағаш қаласы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫНДА АҚЫЛ ОЙ ТӘРБИЕСІНІҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие - адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Бұл баланың әсерленгіш, еліктегіш, ойлауды, сөйлеуді меңгеруімен алғаш рет бөтен ортаға бейімделуімен сипатталатын кезең Мектеп жасына дейінгі тәрбиенің негізі бес жасқа дейін қаланады. «Бес жасқа дейін жүргізілген барлық тәрбие ісіңіз - бүкіл процесінің тоқсан проценті», - деп Жүсіп Баласағұни балалық кезеңдегі тәрбиенің маңызын анық көрсеткен. Баланың ақыл - ойын жүйелеу, ойлау қабілетін жетілдіру, дәлдікке үйрету шындыққа тәрбиелеу мақсатында, сауаттылыққа баулу - бүгінгі күн талабы. Қазіргі Қазақстан балабақшаларында білім бері беру және тәрбиелеу теориясы жөнінде бағыт нұсқаушы материалдармен қатар өткен мұраларға барынша мұқият қарап, бүгінгі күн талабына сай талдап, оның ішінен пайдалы ілімдерін ала білу ұлттық педагогика үшін аса қажет шарттардың бірі. Бүгінгі таңда республикамыздың білім беру жүйесі ақыл-ой тәрбиесі мәселесіне жете көңіл бөліп, педагогикалық-психологиялық зерттеулер арқылы жас ерекшелігіне байланысты ақыл-ойдың қалыптасуы мен дамуына жол салуда. Ақыл-ой тәрбиесі әр заманда жастарға білім берудің негізгі құралы болып келді. Білім алуға және ғылымға ұмтылыс халық санасының тереңінен әрдайым орын алды. Халық табиғат пен қоғам дамуының заңдылықтары бейнеленген ғылымның деректерін, түсініктерін және заңдарын мақсатты игерудің нәтижесі деп білді. Тек ақылды адам ғана терең білімдерді меңгере алатынын түсінді. Білімнің мәнін «Ақылдан қымбат байлық жоқ», «Ақылды сатып ала алмайсың», «Ақыл -тозбас киім,білім-сарқылмас бұлақ» деген халқтың даналық сөздерінен-ақ байқауға болады. Ақыл-ой тәрбиесі әр заманда балаларға білім берудің негізгі құралы болып саналады. Білім алуға және ғылымға ұмтылыс халық санасының тереңінен әрдайым орын алады. Халық табиғат пен қоғам дамуының заңдылықтары бейнеленген ғылымның деректерін, түсініктерін және заңдарын мақсатты игерудің нәтижесі деп біледі.

Тек, ақылды адам ғана терең білімдерді меңгере алатынын түсінеді. Білімнің мәнін «Ақылдан қымбат байлық жоқ», «Адам көркі - ақыл», «Асыл- тастан, ақыл-жастан», «Ақыл-тозбайтын тон, Білім-таусылмайтын кен», «Ақыл – білімге бастар жол» деген халқымыздың даналық сөздерінен-ақ, байқауға болады.

Ақыл-ойдың дамуы – бұл, баланың жасына, тәжірбиесінің молаюуы мен тәрбиелік ықпалдардың әсеріне байланысты ойлау әрекетінде пайда болатын сан және сапалық өзгерістердің жиынтығы. Мектеп жасына дейінгі баланың білімінің дамуы жылдам қарқынмен жүргізіледі, тіпті қалыптасады. Таным процесстері жетіледі, бала ақыл-ой әрекеттің қарапайым әдістерін меңгереді. Мектеп жасына дейінгі баланың ақыл-ойының дамуын қамтамасыз етуін оның барлық кейінгі қызметі үшін зор маңызы бар. Баланың ақыл-ойын дамыту әлеуметтік ортаның ықпалымен жүзеге асырылады. Ол айналадағылармен араласу процессінде тілді сонымен бірге қалыптасқан ұғымдар жүйесін игереді. Соның нәтижесінде мектеп жасына дейінгі бала тілді меңгеріп алатындығы сондай, оны қарым-қатынас құралы ретінде еркін пайдаланады. Мектеп жасына дейінгі баланың ақыл-ойының дамуы алғашында қарым-қатынаста, заттық әрекеттерде, ойындарда ал сонан соң оқу, еңбек, өнімді жұмыс (сурет салу, мүсін жасау, аппликация, құрастыру) процесінде жүзеге асырылады. Ақыл-ой тәрбиесі – балалардың белсенді ойлау қызметінің дамуына ересектердің мақсатты ықпалы. Ол қоршаған дүние туралы түсінікке жеңіл білімдерді хабарлауды, оларды жүйелеп отыруды, танымдық мүдделерді интеллектуалдық дағдылар мен іскерлікті қалыптастырады, танымдық қабілеттерді дамытуды қамтиды. Балаларды мектепке дейінгі оқытуда ақыл-ой тәрбиесінің рөлі өте ерекше. Білім қорын игеріп, ақыл-ой белсенділігі мен дербестігін дамыту, интеллектуалдық іскерлік пен дағдыларға ие болу – бұл мектепке табысты оқыту үшін және алда тұрған еңбек қызметіне даярлау үшін маңызды алғы шарттар. Мектепке дейінгі балалардың ақыл-ойын дамытуды дұрыс ұйымдастыру үшін балалардың ақыл-ой дамуының заңдылықтары мен мүмкіндіктерін білу керек. Осыларды ескере отырып, ақыл-ой тәрбиесінің міндеттері, мазмұны, ұйымдастырылуы мен әдістері белгіленеді. Ақыл-ой тәрбиесі міндеттерін шешу жолдары: бір жағынан баланың мүмкіндігін барынша пайдалану және екінші жағынан баланы шаршататын немесе қажытатын, шамадан тыс міндеттер жүктеуді болдырмау болып табылады. Ақыл-ой тәрбиесі-балалардың белсенді ойлау қызметінің дамуына ересектердің мақсатты ықпалы. Ол: -ақыл-ой

тәрбиесінің шарттары мен принциптерін және құралдарын жете түсінуі; -ақыл-ой тәрбиесінің әдіс-тәсілдеріне таратпа материалдар арқылы талдау жасалып, педагогикалық жағдаяттарды (есептерді) шешу арқылы меңгерту, тәжірибелік жаттығулар жасату. Балалардың ақыл-ойын, санасын дамыта отырып өздігінен жұмыс істей білуіне ерекше көңіл бөлеміз. Баланың тілін шыңдай түсіп, асықпай, жатық еркін сөйлеуіне көмектеседі. Жаңылтпаштар балаға затты аңғаруға, ой-өрісін дамытуға игі әсерін тигізеді. Балаға жаңылтпаш үйретіп, оны айтқызу сөзді дұрыс сөйлеуге әдеттендіреді, кейбір тілі келмейтін дыбыстарды анық айтуға жаттығады. Балаларды тез ойлауға, шапшаң жауап беруге, алғырлыққа, тапқырлыққа үйретеді. Ақыл-ойдың дамуы-бұл бала жасына, тәжірибесінің молаюы мен тәрбиелік ықпалдарының әсеріне байланысты ойлау әрекетінде пайда болатын сан және сапалық өзгерістердің жиынтығы. Мектепке дейінгі шақта білімнің қорлануы шапшаң қарқынмен жүреді. Таным процестері жетіледі, бала ақыл-ой әрекетінің қарапайым әдістерін меңгереді. Сонымен, мектепке дейінгі балалардың ақыл-ойының дамуына оның әлеуметтік ортасы, отбасындағы қарым-қатынас, ойын, білім, заттық іс-әрекеттер арқылы ықпал ету, онымен санасу, оны қызықтыратын барлық нәрселерге үлкен мән беріп, ықпал ету жатады. Бала дамуын балабақшада тәрбиешілер, үйінде ата-анасы үлкен назарға алуы тиіс.

Умиралиева М. Б.

*№2 "Бөбек " санаториялық бөбекжай балабақшасы КММ меңгерушісі
Қызылорда қаласы, Тасбөгет кенті*

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕЛЕРДЕГІ ПЕДАГОГОГИКАЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТ

Қазіргі таңда үздіксіз білім беру егеменді еліміздің ертеңі-өсіп келе жатқан жас ұрпақтың білімінің тереңдігімен өлшенеді. Білімді, жан-жақты қабілетті ұрпақ-ұлтымыздың баға жетпес қазынасы. Қоғамымызда болып жатқан әлеуметтік – экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында, соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістерді енгізуді талап етіп отыр.

Білім беру балабақша табалдырыған басталады десек, ешқашан қателеспейміз. Барлық білімнің бастауы – балабақшада.

Мектепке дейінгі мекемелерде тәрбие мен білім саласында заманауи педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымның біріне айналады.

Олай болса мектепке дейінгі мекемені басқару, педагогикалық ұжымның жұмысын үнемі бақылап, оны жүйелі түрде ынталандырып, тәрбие-білім жұмысын сауатты ұйымдастырып және оны ұйымдастыру мен басқаруда педагогиканың ғылыми негіздерін жеткілікті деңгейде меңгеру- басшының мойнында.

Педагогикалық жүйені нәтижелі басқару үшін басқару мәдениеті қажет, ал басқару мәдениеті – басқару әрекетінің көп жылғы әлемдік тәжірибесін ұғыну мен мәні мен мағынасын түсіну деген сөз. Балабақша тәжірибесінде тәрбие беру мекемелерінің алдына қойылған мақсаттары, педагогикалық ұжымды қадағалау мен бағалау жүйесін әзірлеу жұмыстары ғылым ұсынған әдістерді, мекеменің өзіндік ерекшеліктерін ескермей жүргізу, яғни өткен тәжірибеге сүйену арқылы жүзеге асыру басым болатын жағдайлар көптеп кездеседі.

Білім беру жүйесіндегі басқару қазіргі таңда «педагогикалық менеджмент» ұғымымен байланысты. Алайда, педагогикаға қатысты «басқару» ұғымының аясы кең әрі көлемді болып келеді, себебі «менеджмент» термині басынан басқарудың бір формасы ретінде, нақтырақ айтсақ, кәсіпкерлер корпорациясы немесе акционерлік компания арқылы әлеуметтік-экономикалық үдерістерді басқарудың бір формасы түрінде енгізілген.

Педагогикалық менеджментті қазіргі білім беру мекемелерінің тәжірибесіне енгізу бүгінгі таңдағы қазақстандық білім жүйесінің реформалану жағдайында, білім жүйесін демократияландыру негізінде білім беру мекемелері бірүлгіліктен арылып, халыққа көп нұсқалы білім қызметін ұсынып, инновациялық үдерістерге қатысып жатқанда басқаруды лайықты түрде жүзеге асыру қажеттілігінен туындап отыр. Алайда басқару объектісінің – мектепке дейінгі мекеменің мұндай өзгерісі – басқару субъектісінің де өзгеруін қажет етеді.

Білімді басқарудың түбегейлі жаңғыртылуы басшылар әрекетінің де жаңаруын да талап етеді. Мектепке дейінгі ұйымның пайда бола бастаған құқықтары мен дербестендірілген, бәсекеге қабілетті саясат жүргізе білу қажеттілігі жасалған таңдау үшін жауапкершіліктің жоғарылауына да тікелей байланысты.

Педагогикалық жұмыстың өзіндік ерекшелігі, оның шығармашылық сипаты озық тәжірибе құруға ерекше назар салуды талап ете отырып, басқарудағы бұйрық беру мен құрғақ әкімшілікпен әуестенуге жол бермейді. Білім беру мекемесін тиімді басқарудың негізгі шарты – педагогикалық ұжымның бастамасына сүйену, олардың шығармашылық ізденістерін жан-жақты қолдау және ынталандыру.

Айта кету керек, өмірдің барлық талаптарына сай келетін және барлық жағдаяттар мен талаптарға жауап бере алатын басқарудың әмбебап әдістері жоқ. Сондықтан, қазіргі жағдайда білім беру мекемелерін басқаруда тек жүйелі, кешенді тәсілдемені пайдалану ғана білім мекемесін табысты басқаруды және оқу мен тәрбие үдерісінің тиімділігі мен белгіленген мақсатқа қол жеткізуді қамтамасыз ете алады.

Ендеше мектепке дейінгі білім беру саласының басты міндеттерінің бірі-өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбие беру үрдісіне заманауи әдістерін енгізу. Әрине, ол үшін мектепке дейін білім беру мекемелерінде балалардың жеке

басының қалыптасуы мен дамуына педагоктардың заманауи инновациялық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Тәрбие мен білім егіз. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Егеменді еліміздің талабына сай мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, қазіргі заманға сай білімді де тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу – біздің басты мақсатымыз.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде тәрбиешілердің ұстанымы ауысқан: ол балаларға басшы емес, білім беру қызметінің тең қатысушысы. Мұндай оқыту баланың интеллектуалды қабілеттілігін айтарлықтай шамада анықтайды, балаларға мінезін қалыптастыруға, байланыс тілді, логикалық ойлауды, дүниетанымды дамытуға, сыни ойлауды қалыптастыруға және жеке мүмкіндіктерді беретін заттақ-дамытушы орта құруға мүмкіндік береді.

Бала біздің болашағымыз, бала біздің қуанышымыз. Ендеше мектепке дейінгі үздіксіз тәрбие мен біліммен қамту өзімнің басты мақсаттарымның бірі екенің қуана айта аламын!

Султангалиева Г.А.

№13 "Балапан" балабақшасының тәрбиешісі

Атырау облысы, Атырау қаласы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР МЕН ОЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мектепке дейінгі балалардың шығармашылығын қалыптастару қазіргі таңда ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Ғалым-педагогтар мектеп жасына дейінгі балалардың бейнелеу қабілетінің дамуын жан-жақты әлі де қарастыруды қажет етеді деген пікірлер айтуда. Бала мектепке келгенде қабылдау, ойлау және есте сақтау қабілеті жоғары дәрежеде болуы тиіс. Сондықтан балаға мектепке дейін бейнелеу қабілетін дамыту маңызды. Осы жасқа лайықты ойлау, есте сақтау қабілеті мен ақыл-ой және ересек адамның парасатты қамқорлығынсыз баланың талабы толығымен ашылмай қалуы мүмкін. Мектепке дейінгі балалық шақта есте сақтау, бейнелеу қабілеті біршама дербестікке ие болады. Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау, бейнелеу қабілетіне тән заңдылықтар да қазіргі таңда зерттелінуде. Мектеп жасына дейінгі балалардың бейнелеу қабілетінің рөлі, ойлау процесіне қарағанда маңызды болмаса онан кем емес. Балабақшада шығармашылықпен шұғылдану болмысты танудың тиімді құралы болып табылады және сонымен бірге көзбен көріп қабылдау, қиялдау, кеңістікті елестете білу, есте сақтау, сезім және басқа психикалық процестердің дамуы мен қалыптасуына жәрдемдеседі. Шығармашылық білім беру саласында баланың әлемге деген эстетикалық қатынасы мен ұлттық, классикалық және заманауи көркем құралдарының дамуымен бірге қалыптасуы қарастырылады. Балалар шығармашылығы мен әрекеттерін біріктіру арқылы балалардың көркемдік қабілеттерін қалыптастырады.

Қазіргі таңда балалардың шығармашылыққа баулуда дәстүрден тыс тәдіс-тәсілдермен бірге бейнелеу құралдарының да көптеген түрлері пайдаланылады. Солардың біразына тоқтала кетейік:

Құм терапиясы арқылы балалардың шығармашылығын дамыту

Бала өзін жайлы, қорғалған күйде сезініп, шығармашылық белсенділік танытатын табиғи стимулдық орта қалыптастырады және танымдық, психикалық процестерді дамытады ол түйсік (форманы, түсті, тұтас түйсік), есті, зейінді, қиялды, кеңістік түсінікті, тактильді-кинестетикалық сезімділік пен қолдардың ұсақ моторикасын дамиды. Құм терапиясы балаларға өте пайдалы. Құммен сурет салуды қазір көп жерде қолданып жатыр. Қазіргі заманда білім беру парадигмасы өзгерді. Құмның бала ағзасына тигізер әсері мол деседі. Балалардың ұсақ қол моторикасын дамытып, балалардың психикасын реттейді. Саусаққа тиген құм түйіршіктері әрбір ұйықтап жатқан клеткаларды оятады, жүйкесін тыныштандырады. Құмның психиканың жағымсыз қуатын жоқ қылатын сезімталдық жай күйді реттейтін қасиеті бар. Құм балаларға магнит сияқты әсер етеді. Құм суды сіңіру қасиетіне ие. Осыған орай мамандар құм барлық ауыр психологиялық энергияны сіңіріп, адамның энергетикасын тазалап, эмоционалдық күйді орнықтырады.

Кенетикалық құм. Кенетикалық құм қазіргі таңда балалардың сүйіп ойнайтын ойыншықтарының біріне айналды. Ол балалардың ойлау қабілетін дамытады. Зейінін арттырады. Сонымен қатар, балалардың жүйке жүйесін тыныштандыруға пайдасы өте көп.

«палитра - саусақтар» саусақпен сурет салу. Қол астында қылқалам жоқ па? Ештеңе етпейді. Бір саусағымызды көк бояуға батырамыз, келесісін сары бояуға, үшіншісін қызыл бояуға маламыз. Палитрадан несі кем!... Бұл барлық жастағы балаларға ұнайтын қарапайым да оңай әдіс. Олар үлкен ынтамен салады.

Келесі техника - **«Алақанмен»** сурет салу. Бұл әдіс кішкентайлар тобындағы балаларға өте ұнайды. Себебі балалар бояуды көріп қана қоймайды, оны сезінеді. Балалармен жұмыс жүргізуде пайдаланылатын келесі әдіс – **сызықтармен (штрихтармен)** сурет салу. Сызықтардың көмегімен заттың сапасы, оның қасиеті, туралы біліп, суреттегі бейнені, оның қоршаған ортаға қатысын ашуға болады. Сонымен бірге **дымқыл қағазға** сурет салу әдісі де өте қызық. Бұл әдіс ересектер тобындағы балалармен жұмыс жүргізуде пайдаланылады. Гуашьпен бояғаннан гөрі акварельмен бояу күрделірек, бірақ қызық. Акварельмен тек ақ паракқа сурет салуға болады. **Балауыз, бор, май шам және акварельмен** сурет салу халық шеберлерінің пайдалануымен ертеден келе жатқан әдіс. Балаларға жаңа талпыныс әкелетіні, олардың

қызығушылықтарынан белгілі. Бастапқыда қағаз парағында қарындашпен жеңіл қимылдармен ұнаған сюжетті салу, қарындаш қолданбауға болады, бірден шаммен сурет салуға болады). Шамның суреті көрінбейді, бірақ ол сезіледі.БІдысқа кез келген бояу түрі таңдалып, езіледі.

Пластилинмен сурет салу баладан төзімділікті, бастаған істі аяғына дейін жеткізу үшін табандылықты талап етеді. Бұл әдісті біз мектепалды тобында пайдаландық.

Бастырма әдісімен сурет салу үшін әр түрлі заттарды қолданып көруге болады. Мысалы: поролон, бөтелке тығыны, жапырақтар, сәбіз, картоп. Алуан түрлі әдістердің балалардың жұмыстарының мазмұнын ашуға өз септігін тигізетінін атап айтпай болмайды. Олардың орындалу барысының өзі балаларға үлкен қанағаттанғандық әкеледі. Әр қимыл сәтті шыққан сайын бала өз жеңісінің жемісін өзгелерге көрсету үшін оны сан рет қайталап көрсетуден жалықпайды. «Баланың икемділігі мен дарынының қайнар көзі-оның саусағының ұшында» деп В.А.Сухомлинский айтқандай, баяндамамды қорытындылай келе айтарым: мектеп жасына дейінгі оқыту қызметінде балалардың шығармашылығын дамыту жұмыстарында жаңа технологияларды тиімді қолданып, балалардың шығармашылық қабілетін одан әрі жетілдіру керек деп ойлаймын.

Нұрғалиева І.Г.

*№34 көпсалалы мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Атырау қаласы*

БІЛІМ БЕРДІҢ ЖАҢА ЖҮЙЕСІ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНДЕ

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-бәсекеге қабілетті маман дайындау. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Француз қайраткерлерінің бірі «Адамға оқып – үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет» дегендей оқыту үдерісін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдармаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары мұғалімдердің үздіксіз ізденісін айқындайды. Жаңа педагогикалық технологиялардың негізгі мәні пассивті оқыту түрінен активті оқытуға көшу оқу танымын ұйымдастырудағы бастамашылдығына жағдай туғызу, субъективтік позицияны қалыптастыру. Жаңа білім беру бағдарламасында осы тиімділікті арттыратын көптеген әдістер берілген. Оның ішінде орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілін оқытуда қолданылатын әдістердің бірі ретінде табиғи әдісті алуға болады. Тілді үйретудегі табиғи әдіс сыныптағы тапсырмаларда кітаптағы мәтіндерді емес, оқуға арналған нақты материалдарды (мысалы, брошюралар, үндеухат, веб-парақтар) пайдалана отырып және оларды шынайы өмірмен байланыстыра отырып, неғұрлым мазмұнды етуге тырысады. Табиғи әдісті пайдалана отырып, мұғалім түсінік қалыптастыруға және қарым-қатынас орнатуға ықпал етеді, сонымен қатар, оқушылардың арасында шынайы байланыс орнатуға ұмтылады. Ол жаңа сөздік қорды меңгеру мен қарым-қатынасқа арналған ақпараттық ресурстарды ұсыну үшін фотосуреттерді, көрнекі құралдарды және мультимедиялық ресурстарды пайдаланады. Табиғи әдіске сәйкес келетін жаттығулар: 1. Мұғалімнің әңгімесі сыныптағы объектілерге және суреттердің мазмұнына шоғырланады; 2. Жағдайды ушықтырмас үшін оқушылар дайын болмаса, олардан бірдеңені айтуды талап етудің қажеті жоқ, бірақ олар мұғалімнің өтініштері мен сұрақтарына басқа біртәсілмен жауап

береді деп күтіледі; 3. Оқушылар басқа тілде сөйлесе бастауға дайын болғанда, мұғалім оған түсінікті тілдеотініш білдіріп, қарапайым жауап беруге мүмкіндік береді. 4. Мұғалім сұрақ қойғанда ақырын және анық сөйлей отырып, бір сөзден тұратын жауап беруге жағдай жасайды. Яғни сұрақтар иә/жоқ деп жауап берілетін сұрақтардан бастап кеңейтілген жауап талап ететін сұраққа қарай біртіндеп күрделене береді. 5. Оқушылар белгілі бір сөздерді көп рет естімес бұрын, оларды белсенді қолданады деп күтуге болмайды. 6. Графиктер, диаграммалар, суреттер, жарнама және басқа да өмірден алынған заттар сұрақ қоюда кеңінен қолданылуы керек. 7. Жаттығулар тілдік нысандарды қолдануға емес, негізінен саналы қарымқатынас жасауға бағытталуы керек. 8. Жұптық және топтық жұмыс жүргізу және мұғалімнің жетекшілігімен бүкіл топ атсалысатын пікірталастар да пайдалы болмақ. 9. Табиғи әдіс техникалары әдетте «Тыңдау-көру-орындау» және «Тіл үйренушілер қоғамдастығы» (ТҮҚ) сияқты тәсілдермен бірге қолданылады. Сонымен қатар, тілді оқытудың коммуникациялық әдістемесінің қағидаларын ұстанатын мұғалімдер грамматикалық тұрғыдан сауатты сөйлем құрылып, грамматика ережелерінің сақталуына қарағанда, тілдің қарым-қатынас үшін қолданылуына баса көңіл бөледі. Тіл үйренушілер қоғамдастығы (ТҮҚ) әдісін Основные проблемы и тенденции развития системы образования 5 қолданатын мұғалімдер оқушылардың тілді әртүрлі мақсатта және түрлі адамдар алдында қалай қолдану мен оны қалай өзгерту керек екенін (мысалы, бей ресми тілді пайдаланған кезде), мәтіннің түрлерін қалайтүсіну және оларды қалай өндіру керектігін (мысалы, есеп, әңгіме, нұсқаулық) үйретугеұмтылады. ТҮҚ жаттығулары: • «Ақпараттағы ақау» жаттығуы – оқушылар рөлдік ойын арқылы жаттығады. • «Пазл» әдісі – оқушылар бүтін мәтін жасау үшін ақпараттың түрлі бөліктерін біріктіреді. • Тапсырманы аяқтауға арналған жаттығулар – миға шабуыл жасау арқылы шешуді талап ететін тапсырма беру. • Ақпарат жинау жаттығулары – оқушылар ақпарат жинап, оларды сыныпқа таныстырады. • Пікіралмасу жаттығулары. • Тапсырманы аяқтауға арналған жаттығулар; джигсо, ойын, карта. • Жоба жұмысы. • Ақпарат жинау жаттығулары: зерттеу, сұхбат, іздестіру. Ақпарат беруге арналған жаттығулар – оқушылар белгілі бір нысанда таныстырылған ақпаратты алып, басқа нысанда таныстырады. • Басқалары – белгілі бір сөзбен екі диалог жүргізу; карточкалардың көмегімен жүретінрөлдік ойын; «Қатесін тап» ойыны т.б. Табиғи және коммуникациялық әдістер аясында жағымды оқу

ортасының болуы маңызды болып табылады, себебі ол жерде оқушылар жаңа сөздер мен құрылымдарды біліп, оларды дыбыстап айтуға үйрену барысында қателесу және тәуекелге баруға үйренеді. Екі тәсілде оқушыларды оқуға ынталандыруға негізделген. Оқушылар білімді толықтай меңгеру үшін ақпаратты енжар қабылдамай, сабаққа белсенді қатысуы керек. Осы ретте оқушылардың алған білімдерімен жұмыс істеуге, оны әрі қарай өңдеп, өз дағдыларын арттыруға септігін тигізетін жаттығулармен айналысуға мүмкіндік берілуі аса маңызды болып табылады. Бұл әдісті күнделікті сабақта шынайы өмірмен байланыстыра отырып қолдануға болады. Қазіргі кезде білім берудің жаңа жүйесінің жасалуы, білім мазмұны мен әдістәсілдерінің жаңаруы, бәсекелестікке қабілеті мол шығармашылық бағытта еңбектенетін, ой-қабілетімен ерекшеленетін азаматты тәрбиелеуді көздейді. Сапалы білім ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады. Бүгін мектеп партасында отырған бүлдіршіндер-ертең ел тағдырын шешетін азаматтар. Олардың сапалы білім алуын бүгін қамтамасыз ету - мұғалімнің басты міндеті. «Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, білім, ар- мінез деген қасиеттерімен озады» деп Абай атамыз айтқан озық ойлы білімдар адамдар заманның, қоғамның дамуына өзгеруіне үлесін қосып келеді.

Ізтөлеуова Ж.Т.

*№34 көпсалалы мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Атырау қаласы*

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Қазіргі қоғам дамуының маңызды міндеттерінің бірі – мектептік білім беру аясында біліктілігі жоғары мамандарды даярлау болып табылады. Біздің қоғамның болашағы мұғалімнің кәсіби біліктілігіне және кәсіби деңгейіне тікелей байланысты. Білім берудің жаңашыл моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, іскер, жаңа әдіс – тәсілдерді сабақ үдерісіне тиімді қолданатындай мұғалім қажет екендігі бәрімізге белгілі. Қазіргі кезде заман да, қоғам да өзгерген. Бүгінгі балалардың мақсаттары да, құндылықтары да, өмірлік дағдылары мен қажеттіліктері бұрынғыдан мүлде басқа деп айтуға болады. Бұл білім саласын, соның ішінде білім саласының мамандарын дайындауға үлкен жауапкершілік жүктейтіні түсінікті. Бұл жүйеде қазіргі заман талабына сай көптеген жаңа педагогикалық технологиялар енгізілуде. Солардың әрқайсысына тоқталып, және сабақта қалай тиімді қолдануға болатынын айтып кетуді жөн санадым.

1.Сыни тұрғыдан ойлану мен жазу технологиясын алатын болсақ сабақта оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқушылардың өзіндік іздену іс-әрекетінің әдістерін меңгеру талап етіледі. Бұл әдістердің күнделікті пайдаланып жүрген оқыту әдістерінен айырмашылығы бар. Яғни «Сыни тұрғыдан ойлау мен жазу» технологисы деп отырғанымыз: «оқушымұғалім» ұстанымының өзара тығыз байланыстығы. Демек, мұнда бірінші орында оқушы тұрады және оның өз бетімен білім алудағы белсенділігіне баса назар аударылады, ал мұғалімнің басты мақсаты бағыт – бағдар көрсетуші, жол сілтеуші болып табылады. Бағдарламаның мақсаты барлық жастағы, соның ішінде бастауыш сынып оқушыларының кез келген мазмұн, түсінікке сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға сапалы шешім қабылдауды осы сабақтарда үйренеді, бағдарлама 3 – кезеңнен тұрады. 1 – кезең Қызығушылығын ояту. 2 – кезең Мағынаны анықтау. 3 - кезең Ой толғау. 2.Кембридж бағдарламасы, жоғарыда көрсетіп айтып кеткен «Сыни

тұрғыдан ойлау мен жазу» технологиясы берліген бағдарламаның тек бір ғана модулі болып келеді. Жалпы бағдарлама 7 модульден тұрады, әрбір модуль білім беру үдерісіне тікелей байланысты. Бағдарламадағы оқытудың негізгі түрлері: оқытудың дербес және топтық жұптық түрлері болып табылады. Бұл жерде алға қойылатын басты мақсат – оқушының дауысы, оқушыға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сүйеніп беделі мен қадірқасиет сезімін дамыту, сабақта алған білімін сабақ соңында жүйелей отырып әділ бағалай алу. Ал оқытудың дербес түрі, көбінесе, бағыт беру, талқылау және түзету енгізуде ғана пайдаланылады, сонымен қатар үлгерімі төмен оқушыларға дифференциалды тапсырмалар беру арқылы алға жетелу, бойында көсбасшылық қасиетін қалыптастыру болып келеді. Сындарлы оқытудың мақсаты-оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімдерін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. 3.Сонымен қатар қазіргі заман талабына сай сабақ үдерісі кезінде оқушылармен функционалдық сауаттылығын дамытатын тапсымалар орындатуға баса назар аударылып отыр. Функционалдық сауаттылық дегеніміз – адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, адамның мамандығын әрдайым жетілдіріп отыруы. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады, яғни оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануына үйрету болып саналады. PISA зерттеулері бойынша көш басында тұрған елдердің (Австралия, Финляндия, Жапония, Жаңа Зеландия, Италия, Оңтүстік Корея нәтижесі көрсеткендей, оқушылардың функциялық сауаттылығын дамытуға мынадай факторлар әсер етеді: 1) білім беру мазмұны (ұлттық стандарттар, оқу бағдарламалары); 2) оқыту нысандары мен әдістері; 3) білім алушылардың оқудағы жетістіктерін диагностикалау мен бағалау жүйесі; 4) мектептен тыс, қосымша білім беру бағдарламалары (қосымша сабақ, вариативті сабақтар); Оқушы бойында функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады. Білім сапасын арттырудағы қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды оқып, үйреніп, сараптай келе, мынадай тұжырым жасауға болады: 1) білім алушылардың білім, білік сапасын арттырудағы қазіргі заманғы педагогикалық технология түрлері сан алуан,

оларды таңдау және одан шығатын нәтиже оқытушының кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты; ② жаңа педагогикалық технологияларды енгізу жүйелі әрі мақсатт түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге болады; ③ жаңа педагогикалық технологияларын енгізу барысында әрбір оқу орнының материалдық-техникалық базасының бүгінгі талапқа сай еместігі, әрі жетіспеуі, кадрлық әлеуметтің төмендігі көп кедергі жасайды. Қазіргі жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден – бір шарты – оқу орындарындағы білім беру үдерісіне жаңа педагогикалық технологияларды енгізу екендігі сөзсіз түсінікті. Сондықтан ғылыми- техникалық үдерістен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың негізгі міндеті болып табылады. Қорыта келгенде, қазіргі заманғы жаңа педагогикалық технологияның негізгі, басты міндеттері мынадай: – әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу; – білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу; – өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, дамыту; – аналитикалық ойлау қабілетін дамыту болып келеді.

Сейтжанов Д.С. , Карабалаев К.А.

Тараз мемлекеттік педагогикалық университеті, Тараз қ.

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ БОЙЫНА ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕНІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Патриоттық тәрбие мәселесі адамзат тарихының өн бойындағы ұрпақтан – ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлы мақсат болғандықтан, юбоалаш педагогтардың бойындағы Отанға деген сүйіспеншілігін, яғни патриоттық санасын дарытуда халқымыздың біртуар ұлы, ержүрек қолбасшы, жазушы, Қазақстанның Халық Қаһарманы батыр Б.Момышұлы атамыздың кейінгі ұрпаққа үлгі етіп қалдырып кеткен өсиеттерінің және ерлікке толы шығармаларының алатын орны ерекше.

Ұрпағымызды кеудесінде намысы бар, білімді, туған елін, жерін сүйетін өнегелі ұрпақ етіп өсіргіміз келсе, бар назарды келешек ұрпақ тәрбиесіне аударуымыз қажет. Қазіргі білімнің болашағы мол факторларының бірі – патриоттық тәрбие болып табылады.

«Ұлттық патриотизм» және «Қазақстандық патриотизм» ұғымдары арқылы Отан, туған өлке, туған халқы туралы нақты түсініктер берудің тиімділігі арта түспек. Ал түсінік дегеніміз – бір нәрсенің мағынасы мен мәнін ұғыну. Сөйтіп, «ұлттық патриотизм және «қазақстандық патриотизм» ұғымдарына анықтама беру, олардың мазмұнын құрайтын: отансүйгіштік сезімін дамыту, ұлттық салт-дәстүрді ұстану мен мемлекет рәміздеріне құрмет қалыптастыру болашақ педагогтардың бойында тәлім-тәрбиелік мүмкіндіктерін кеңейте түседі. Осыларды көздеп жүргізген зерттеу еңбегімізде педагог, психолог, философ ғалымдар мен ақын-жазушылардың ой-пікірлеріне сүйене отырып «ұлттық патриотизм» және «қазақстандық патриотизм» ұғымдарына анықтама беруге ұмтылды. Сондай – ақ бұл ұғымның маңызын ашып көрсету жас буындарды тәрбиелеуде бүгінгі күннің кезек күттірмейтін қажеттігінен туындап отыр.

Қазақстандық патриотизмнің арқауы қазақ мемлекетіне деген сүйіспеншілік, ұлтына сенімі, нанымы, саяси көзқарасы, әрбір Қазақстандық өзі өмір сүріп, күн көріп отырған мемлекетін - «Отаным» деп тануы, оның негізін салып отырған қазақ ұлтына сыйластық, оның заңдарында бас ию, рәміздеріне құрметтеу, жетістігіне сүйсініп, мақтану, кемшіліктерін болдырмаудың жолын қарастыру қазақстандық патриотизмнің белгілері болуы керек.

Патриотизм – адам тұлғасының, оның рухани дүниесі мен тіршілік іс-әрекетінің барлық жақтарымен байланыстағы маңызды, түпкілікті қасиеттерінің бірі деп есептеледі. Патриотизмде тұлғаның дүниетанымдық жетілуі, адамгершілік сенімділігі, құндылықтарды бағалай білу біліктілігі, азаматтық бағыт-бағдары, оның өмірлік көзқарасы тәжірибелік мінез-құлқы көрсетіледі. Сондай-ақ, табиғат аясына серуенге шығу, мұражайларға саяхат жасау

оқушыларға жан-жақты әсер ете алатын танымдық қасиеті болғандықтан, ол оған барлық осы аспектілерді, патриоттық сана, сезім және іс-әрекетті қалыптастыруға мүмкіндік жасайды.

Отандық патриотизм – бұл елдікті, мемлекеттілікті саналы түрде сезіну. Мәселен, кез келген адамның өзі туып-өскен жеріне бауыр басуы, ана тілін толық меңгеріп, оған құрметпен қарауы, өз Отанының мүддесін ойлау, туған жеріне деген адалдық және азаматтық сезімдер, өз елінің саяси, экономикалық, әлеуметтік, мәдени саладағы жетістіктерін мақтан ету, өз Отанының бостандығы мен тәуелсіздігін қорғау, ата-бабаларың мен Отанының тарихына құрметпен қарау, сондай-ақ, өзінің табанақы, маңдайтеріңді туған елінің гүлденуіне арнау – бұлардың барлығы да Қазақстандық патриотизм деген ұғымның ішіне сияды. Бұл мәселені ашып айту үшін, мынадай мақсаттарды бөліп алсақ. Біріншіден, азаматтардың бойында жоғары патриоттық сезімді, өз Отанына деген адалдықты қалыптастыру қажет. Ол үшін әр адам өз Отанының мүддесін қорғауда азаматтық борыштары мен конституциялық міндеттерін атқаруға әрқашан дайын болуы тиіс. Екіншіден, әр тұлғаның бойында белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыру. Бұл ұстаным бала жастан, отбасындағы, өскен ортасындағы тәлім-тәрбиеден бастау алатыны баршаға мәлім. Үшіншіден, жас жігіттер мен қыздардың рухын шыңдайтын әскери-патриоттық тәрбие беру. Төртіншіден, әртүрлі ұлт, нәсіл, конфессиялардың өзара қарым-қатынасының принципі ретінде төзімділікке тәрбиелеу. Бесіншіден, қоғам мен тұлғаның әлеуметтік жағынан маңызды құндылықтарын қалыптастыру және дамыту.

Болашақ педагогтарды қазақстандық патриотизмге тәрбиелеу – оларды жаңа заманның талабына сай көпұлтты Қазақстан халқының болашағын қамтамасыз ету үшін өзін-өзі дамытуға дағдыландыру, белсенділікке, біліктілікке, шығармашылыққа бағдарлау, ұлттық құндылықтарға, сүйене отырып балалардың саяхаттау іс-әрекеттері арқылы ішкі жан дүниесін, елжандылық пен патриоттық сезімін, туған өлкесіне сүйіспеншілігін дамытып, қалыптастыру деген анықтама беруге болады.

Р.А.Жаңабаеваның пікірінше: «Патриотизм ұғымы азаматтардың қоғамдық өмірдің саяси құрылымына және басқа да компоненттеріне деген идеологиялық қарым-қатынасын білдіреді. Әрбір адам осы бір жоғары да ізгілікті сезімді әр түрлі түсінетіні белгілі: біреулер бұл ұғымды өз отбасы, істеп жүрген жұмысы, туып-өскен және мекен ететін жерімен астаырса, ал екінші біреулер үшін бұл мемлекет, ел, қоғам, қоршаған ортаны тұтасымен қамтитын аса кең мағыналы ұғым. Патриотизм, жалпы алғанда, ұлттық мәдениеттің, ал, жекелей алып қарағанда, саяси мәдениеттің элементі болып табылады», - деп тұжырымдаған.

Ал, С.Иманбаева: «көпұлтты Қазақстан үшін қазақстандық патриотизмді қалыптастырудың негізгі бағыттары: бірінші – ұлттық экономиканың дамуы, қалыптасуы мен оның халыққа қызмет етуі, екінші – Қазақстанды мекендейтін халықтардың еркін дамуы, тілі, діні, мәдениеті, әдет-ғұрпы және мемлекетке атын берген ұлттың тілін, дінін құрметтеу мен сол елді Отаным деп тану, тәуелсіздігі мен егемендігін сақтауға бір адамдай ат салысу, еліміздің

рәміздеріне құрметпен қарау, үшіншіден - өңірлік және халықаралық ынтымақтастықты дамыту және т.б.» - деген анықтаманы береді.

Д.Құсайынова «патриотизм» дегеніміз – адамның туа біткен, биологиялық қасиеті емес, ол – әлеуметтік, тарихи қалыптасқан, Отанға деген сүйіспеншілік сезім, ол Отанға қызмет етуден көрінеді, - деп анықтап, Патриотизмнің мазмұнына мыналарды жатқызған жөн: адамның өзі туып-өскен жеріне сүйіспеншілік сезімі; ана тіліне құрметпен қарау; Отан мүдделеріне қамқорлық жасау; азаматтық сезімдердің көрініс беруі және Отанға адалдықты сақтау, оның бостандығы мен тәуелсіздігін қорғау; әлеуметтік және мәдени жетістіктерге деген мақтаныш; Отанның тарихи өткеніне және одан қалған мұраларға, дәстүрлерге құрметпен қарау; өз еңбегін, күш-жігері мен қабілеттерін Отанның гүлденуіне арнауға ұмтылу», - деп мазмұндық сипаттама береді.

Патриоттық тәрбие, ұлттық намыс, ұлттық сана-сезім рухани байлықтан көрініс табады. Олай болса, рухани байлыққа, ең алдымен, тілімізді, дінімізді, салт - дәстүрімізді жатқызсақ, тіл - қазақ болуымыз үшін, дін - адам болуымыз үшін, салт – дәстүр - ұлт болуымыз үшін қажет. Патриотизм сезімінің оянуы мен қалыптасу үрдісін белгілі бір асқақ сезімдерден, мақтаныш - сүйініштен бөле - жара қарауға болмайды. Ол елінің өткен тарихын мақтаныш тұту, жерінің байлығына, әсем көркіне сүйсіну, атадан балаға жалғасып, жақсы үрдісін тапқан ұлттық тілді құрметтеу. Осы сезімдерден туатын, санада орнығып қалыптасатын асыл қасиеттер ұлттық патриотизм деңгейінде өркен жайып, азаматтық патриотизм биігіне ұласатын сыңайлы. Әрине, бұл өздігінен бола салатын нәрсе емес, ол да нақты тәрбиенің жемісі. Бұл тәрбиенің жемісін еккен әрине, мектеп жасына дейінгі балалар үшін - дарынды тәрбиеші, ал орта білім мен жоғарғы білім алушылар үшін – креативті ұстаздар қауымы, яғни біздің болашақ педагогтарымыз.

Қорыта айтқанда, болашақ педагогтарға осы жоғарыда баяндалғандай патриоттық сезімдерді жеткізе білсек, көкейіне патриотизм туралы ой сала білсек, үлгі көрсетсек, онда заманға сай, қоғамға керекті азамат, отансүйгіш, елсүйгіш азамат, елге қызмет ететін қайраткер, заман талабына сай жаңашыл, креативті, оқушылардың бойына патриоттық тәрбиені сіңдіре алатын педагог тәрбиелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. С. Иманбаева «Ұлттық патриотизм негіздері» Алматы, 2013 ж
2. Жастарды патриотизмге тәрбиелеу - мұғалімнің басты міндеті // Қазақстан орта мектебі – 2013.
3. Патриоттық тәрбие берудің әдіснамалық негіздері //Бастауыш мектеп. -2011
4. Қазақстандық патриотизмнің негізгі тірегі //Қазақстан мектебі. -2011

Metodyczne podstawy wychowania

* 2 7 5 2 9 4 *

Зимівець Н.В. Бовсуновська А.Ю.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПАРТНЕРСТВО ЛОГОПЕДА І БАТЬКІВ В ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

У базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що одним із головних завдань дошкільної освіти є формування особистості дитини й підготовка її до навчання у школі. На сучасному етапі моніторинг оцінки показників здоров'я дитячого населення України засвідчує несприятливу тенденцію підвищення частоти вроджених і спадкових захворювань, які у свою чергу ведуть до збільшення загальної кількості дітей дошкільного віку, що мають ті чи інші порушення мовленнєвого розвитку. Однією з найпоширеніших патологій психофізичного розвитку серед дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), специфіка якого полягає в системному порушенні всіх сторін і форм мовлення (Р. Лалаєва, Р. Левіна, В. Селіверстов, Є. Соботович, Н. Уфімцева, Т. Ушакова, Г. Чиркіна, О. Шахнарович та ін.). Сучасні батьки, які мають дитину з ЗНМ, виявляють недостатній рівень психолого-педагогічної підготовки, що перешкоджає своєчасному початку корекційних заходів, знижує їх ефективність та динаміку, обмежує можливість включення сім'ї в корекційну діяльність. Актуальність зазначеної проблеми обумовлена зниженням виховного потенціалу сім'ї у складних сучасних соціально-економічних умовах життя, обмеженістю знань батьків для забезпечення реалізації виховної й корекційної функцій сім'ї та високими соціальними потребами [1].

Теоретичні й практичні аспекти психолого-педагогічного супроводу відображені в роботах сучасних дослідників А. Асмолова, М. Бітянової, Л. Гречко, С. Духновського, В. Кобильченка, О. Козирєва, Н. Назарової, О. Обухової, Р. Овчарової, Т. Чіркової, Л. Шипіциної та ін. Особлива увага у згаданих дослідженнях спрямована на механізми, види, способи й умови надання корекційної підтримки та допомоги дітям у процесі дошкільного навчання.

На сьогодні в Україні заклади дошкільної освіти (ЗДО) відвідують 66 % дітей у віці до 6 років. У 2,5 тис. закладах дошкільної освіти виховуються й навчаються понад 115 тис. дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку.

Діти з ЗНМ потребують особливо продуманої системи подання нового матеріалу, пошуку обхідних шляхів, які мають забезпечити повноцінне сприймання й подальше відтворення здобутих знань. Загальновизнано, що старший дошкільний вік – це той час у житті дитини, коли за умови комплексної, систематичної, цілеспрямованої роботи з корекції мовлення можливо компенсувати порушення мовлення до початку шкільного навчання, що дає змогу успішного подальшого засвоєння шкільної програми [4].

Логопедичний супровід як цілеспрямовану, послідовну, неперервну дію у спеціально організованих умовах, відповідних психофізичним особливостям дитини-логопата. Це – дія у зоні «найближчого розвитку», прогножуючи «поле труднощів у навчанні» (В. Тарасун, 2004) дитини – найближчого і віддалених – з подальшим їх запобіганням шляхами формування, розвитку та корекції. Найбільш важливою складовою логопедичного супроводу сімей ми вважаємо системну, багатоскладову, узгоджену роботу логопеда та сім'ї дитини. Основною ланкою корекційного процесу залишається заклад дошкільної освіти.

Заклад дошкільної освіти та сім'я – два важливі, тісно взаємопов'язані між собою інститути соціалізації дитини, в яких відбувається становлення та формування повноцінної гармонійної особистості. Саме потребами сьогодення продиктована необхідність якомога тісніше поєднувати родинне й суспільне дошкільне виховання.

Робота логопеда в умовах закладу дошкільної освіти має на меті проведення спеціального обстеження в ході якого визначається характер порушення мовленнєвої діяльності та специфічні особливості дитини і його потенційні можливості планування і реалізацію корекційного впливу спрямованого на подолання вад мовлення.

Неперервність логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення, забезпечується відповідним до вікової періодизації змістом роботи з урахуванням сімейно-суспільної форми виховання. Відповідно до основних напрямів та завдань програми логопедичного супроводу, обсяг

роботи у кожному віковому періоді поділено на відповідні змісту блоки: інформаційний, діагностичний, консультативний, теоретичний, практичний.

Оскільки період старшого дошкільного віку визначається Зміст роботи логопеда з батьками у IV періоді (від 4-х до 6-ти років): діагностування мовленнєвих порушень; інформування батьків щодо проявів виявлених мовленнєвих порушень; консультування сімей стосовно можливих шляхів вирішення проблеми; розробку індивідуальних програм логокорекційної роботи; залучення батьків до участі у логокорекційному процесі через активну теоретично-практичну та ігрову діяльність у формі семінарських занять. За роки розвитку логопедичної служби в Україні склалася система роботи з батьками дітей-логопатів у дошкільному закладі, яка включає батьківські збори; інформаційні виставки; консультації, відкриті заняття – як групові, так і індивідуальні [3].

Індивідуальні форми роботи здійснюються шляхом безпосереднього спілкування з батьками однієї дитини: виконання батьками завдань за зошитами індивідуальної роботи з дітьми, проведення бесід, консультацій для батьків, перегляд батьками індивідуальних занять учителя-логопеда, заповнення зошита взаємозв'язку.

Групові форми роботи проводяться з батьками у межах даної логопедичної групи: оформлення стендів для батьків, виготовлення папок-пересувок «Педагогічна вітальня», «Навчаємося разом», «Логопед рекомендує», створення бібліотеки дитячої та спеціальної логопедичної літератури, спільна підготовка до свят, проведення екскурсій (педагоги, батьки, діти), допомога батьків у підборі матеріалу для виготовлення логопедичних альбомів і наочних посібників, виготовлення скриньок запитань, проведення анкетування, батьківських зборів, відкритих підгрупових та фронтальних занять, організація дискусій, фоно- та ігротеки (обмін дисками з аудіофайлами та розвивальними іграми), створення усного батьківського журналу, організація вечорів запитань та відповідей, проведення спільних занять «Батьки – діти».

Колективні форми роботи здійснюються шляхом спілкування з батьками дітей логопедичних груп дошкільного навчального закладу: проведення анкетування, загальних батьківських зборів, колективних бесід, організація дискусій, залучення батьків до вирішення проблемних ситуацій та завдань,

проведення тематичних вечорів, ділових ігор, круглих столів, презентацій науково-методичної та популярної літератури для батьків.

Стосунки логопеда та батьків з перших днів знайомства мають будуватися на засадах відвертості та взаєморозуміння.

Протягом року проводиться декілька батьківських зборів, тематика яких планується залежно від мовленнєвого діагнозу і віку дітей. Логопеди в доступній формі пояснюють батькам суть мовленнєвого дефекту дітей, знайомлять з популярною літературою з означеної проблеми, надають інформацію про індивідуальні особливості та можливості дитини, програму корекційних заходів [2].

Форми роботи: логолекції; консультування; індивідуальні та групові заняття з батьками, інтерактивні заняття, ігрові тренінги, логошколи для батьків, спілкування он-лайн у Інтернеті (логопед-батьки), логопрактикум для усіх членів родини, створення діагностично-консультативних логоцентрів для молодих батьків.

Відвідування батьками ЗДО з метою спільного вирішення складних питань навчання та виховання дозволяє наочно продемонструвати конкретний зміст та методи корекційно-розвивальної роботи з дітьми, форми раціональної організації їх побутової, ігрової, та навчальної діяльності.

Отже, залучення батьків до спільного корекційного процесу передбачає: єдність вимог до дитини; відповідальність за виконання домашніх завдань; постійне введення поставлених дітям звуків у мовлення; активну участь у всіх заходах для батьків.

Таким чином, партнерство логопеда і батьків в процесі корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення залежить від вміло налагоджених професійних та особистісних відносин, чіткого та свідомого розуміння поставлених навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань. Тільки за умови активної та свідомої допомоги батьків дошкільнику із ЗНМ ефективність логопедичного впливу буде повнішою, глибшою та успішнішою.

Література

1. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В.А. Кисличенко. – К., 2011. – 20 с.
2. Крутій К. Л. Перспективне планування роботи з дітьми молодшого дошкільного віку / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2001. – 220 с.
3. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Програмно-методичний комплекс / Л. І. Трофименко. – К. : ПП «Актуальна освіта», 2013. – 108 с.
4. Шеремет М. К. Логопедія / а ред. М. К. Шеремет. – К. : Слово, 2014. – 672 с.

Аға оқытушы Сураншиева.Р.К.

Қазақстан. М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университеті

«Мәдениет және өнер» кафедрасы .

ҰЛТ БОЛАШАҒЫ –ҰЛТ ТӘРБИЕСІНЕН БАСТАЛАДЫ.

Ұлы ақын Абай айтқандай, адамның алған тәрбиесі үш ортаға байланысты болады екен. Ең алғашқы – ана-анасы, екіншісі – ұстазы болса, соңғы – өскен ортасы. Осы үш ортада баланың негізі жақсы қаланса, есейгенде өнегелі ұрпақ атанбақ. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында «Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғыртудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет», деп атап көрсетті. Ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағының кепілі. Әр бала атаның қанымен, ананың сүтімен келетін туа бітті қасиеттер сияқты ұлттық рухани құндылықтарды да ең алдымен отбасында ата-ананың тәрбиесімен бойына сіңіретіні анық. Ендеше ұлттық тәрбие – ұлт болып ұйысудың, ел болып ертеңге нық қадам басудың негізі болмақ. Бала тәрбиесі жайлы қазақ ойшылдары әр түрлі ой-пікір айтқан. Белгілі әдебиет зерттеушісі әрі жазушы Шеген Ахметов: «Ежелгі Қазақстандағы тәрбие ісі негізінен, басты-басты сегіз түрлі мәселені қамтыған. Біріншіден, тәрбие басы әдептілікке үйретуді көздеп, әдепті бол дегенді басты міндет етіп қойған. Екіншіден, мейірімді болуға тәрбиелейді. Үшіншіден, тілалғыш, елгезек бол деп үйретеді. Бұл еңбекке баулудың алғашқы көрінісі болатын. Төртіншіден, адалдық пен шындыққа баулуды көздеген. Бесіншіден, білгір бол, ұстаз бен ғалымдардың, көпті көрген данышпан қариялардың сөзін тыңда, ақпақұлақ болма, құйма құлақ бол дегенді бойларыңа сіңіре берді. Алтыншыдан, үлкенді, ата-ананы сыйлауға үйретуді басты міндет етіп қойған. Жетіншіден, кісі айыбын бетіне баспа дейді халық тәрбиесі. Бұл кемшілікті айтпа деген сөз емес, қаріп-қасерлердің табиғи кемдігін (мұрны пұшық, көзі қисық, аяғы ақсақ деген сияқты) көрсетпе деген сөз. Сегізіншіден, ел қорғаны батыр бол, халық алдында қызмет ет, бар өнеріңді соған жұмса дегенді үйретеді», – деп ұлттық тәрбиелеудің маңызы мен

ерекшеліктерін саралап, талдап береді. **Отбасындағы әке мен ананың рөлі қандай болуы керек? «Тәрбие тал – бесіктен» десек, осы тәрбиені беретін ата-анаға жүктелер жауапкершілік қандай?**— Ғабиден Мұстафин ағамыз: «Балаңды дүниеге әкелген екенсің, оны баули да біл!» демей ме?! Баланы өмірге толық отбасында әкеліп, оның толық отбасында әке-шешенің тәлім-тәрбиесі мен мейіріміне бөленуінен артық бақыт та, тәрбие де жоқ. Балаға, меніңше, ерекше бір жүйемен тәрбие беріп, оны әртүрлі талаптармен шаршатудың қажеті жоқ.. Ата-ананың арасындағы сүйіспеншілік, сыйластық, адалдық, кешірім – осының барлығы баланың да бойынан табылады. Демек, сөзбен емес, іспен тәрбиелеуіміз керек. Ұрсу, ұру, кемсіту, қорқыту балаға тәрбие бола алмайды, керісінше, өскен соң сол көрген қатыгездігінің өшін алуға талпынатын ұрпақтың пайда болып, өзі дүниеге әкелген ата-анаға қол жұмсауы, үйінен безіп кетуі қазір таңсық түсінік емес. Уақытша күйбең тіршілікте баланы ешкімнен кем қылмай өсіруді тәрбиемен шатастырып жатамыз. Ал ертең сол олқылықтың орнын толтыру мүмкін болмайды. Тәрбие мақсаты жалпы және жекеленіп келеді. Тәрбиенің мақсаты жалпы болып келгенде, яғни барлық азаматтарда сапалы құндылықтардың, ал жекеленіп келуі, яғни жеке тұлғаның қалыптасуын кездейді. Қазіргі заманда тәрбие жүйесіне қарай тәрбие мақсаты әр алуан болып келеді. Тәрбие мақсатының әр алуандығы тәрбиенің өте күрделілігін керсетеді. Әрбір халықтың тарихи өмірінде қол жеткізген ең құнды дүниелері – рухани және адами қасиеттер, құлықтылық үлгілері бар. Ұлттық тәрбие – адам өмірінің алтын арқауы. Ұлттық тәрбие жалпы – адамзаттық рухани құндылықтарды жоққа шығармайды, қайта солармен үндесіп жатады. Бұлар бір-бірін байытып, құнарландырып отырады. Ұлттық тәрбиеден тереңдеп нәр алған адам – рухани бай адам Ұлттық тәлім-тәрбиенің дамуы мен қалыптасуына үлкен үлес қосқан қазақтың көптеген зиялы оқымыстылары жеке басқа табынудың құрбаны болды, қудалауға түсті. Мұның өзі ұлт мәдениетінің өсуін үлкен тежелуге әкеліп соқтырды. Халық педагогикасы жөнінде ғылыми-зерттеулер жүргізуге шек қойылды. Ұлттық салт-дәстүрлерді дәріптеу, өмірге енгізу санадағы ескінің сарқыншағы деп бағаланды. Халықтық дәстүрлер өзінің қоғамдық мәнін жойып, отбасылық мәнге ғана ие болды. Әлемдегі барша халықтың өкілдері - өз бойындағы барлық асыл қасиеттері мен құндылықтарын өскелең ұрпағының санасына сіңіруді ғұмыр бойына мақсат етіп келеді. Елбасы атап өткендей әлемнің дамыған 50 мемлекеттерінің алғы көшінен көрінуге бағытталған ұлы

мұратының бірі – сапалы білім мен саналы тәрбиені бойына жиған дарынды тұлғаның қалыптасуы екені анық. Өскелең ұрпақтың өзінің туған Отанына деген шынайы сезімі, ұлттық мақтанышы, азаматтық жауапкершілігінің оянуы – ұлттық тәрбие арқылы жүзеге асары хақ. Қазіргі қоғам жан-жақты үйлесімді жетілген жаңа ұрпақты – жаңа адамды тәрбиелеуді талап етеді. Қоғам талабы – заман талабы. Өйткені «Әр адам – өз заманының баласы». Сол себепті адамды заман билейді, заманына сай заңы туындайды. Елбасы Н.Ә.Назарбаев бір сөзінде: “Біз өзіміздің балаларымызды, жастарымызды өзгелерді тыңдауға және түсінуге, басқа ұлттардың тілі мен ділін, салт-дәстүрін құрметтеуге тәрбиелеуіміз керек. Онсыз қазіргідей жаһандану дәуірінде ешқандай жетістікке жете алмаймыз деп атап кеткен. Халқымыздың маңдайына біткен ұлттық құндылықтарымызды, сонау өткен ғасырлардан өшпес мұра болып қалыптасып келе жатқан дархан халқымыздың таратқан үлгі насихаты асыл мұраларымызды дәріптеп, білімге ден қойып көп ізденіс жасамайынша оқыту мен тәрбиені бірге ұштастырып , ықпалдастыру мүмкін болмайды. Оқыту мен тәрбиені ықпалдастырып қажымай еткен еңбек арқасында әлемдік деңгейдегі дарынды да тәрбиелі тұлға шығатынына сеніміміз мол. Келешек ұрпағымыз батырлардай намысты, дала қыранындай еркін, ұлт зиялыларындай ұлтжанды болып өскенін қаласақ, бесігімізді айқын мақсатпен және түзу ниетпен тербетейік.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Айтмамбетова Б.Р, Бейсенбаева А.А. Жеке адамның дамуы, тәрбиесі Алматы: КазПИ,1991.
- 2.С.Есқалиева. Тәрбие жұмысының теориясы және ұйымдастыру әдістемесі. - Алматы: Фолиант, 2014. 191б.

Смаилова Жанар Шабазқызы

Жезқазған қаласы №8 гимназия

Смаилова Анар Шабазқызы

Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ

«SMART-CINEMA» БІЛІМ БЕРУ ЖОБАСЫНЫҢ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУДАҒЫ ТИІМДІЛІГІ

Жобаның мақсаты жоғарғы сынып оқушыларына мамандық туралы түсініктерін кеңейту, бұрынғы және жаңа мамандықтар туралы мағұлматтар беріп, қазіргі таңда қандай мамандыққа сұраныс бар, соның ішінде мұғалімдік мамандыққа және қандай мамандар жетіспейді, түлектердің кім болғысы келетіндігін анықтай отырып, интеграцияланған білім беру арқылы мамандыққа бейімдеу. Жобаның міндеттері, біріншіден, мамандық түрлерімен таныстыру, оқушылардың болашақ өмір жолдарының оң басталуына ықпал ету, тұлғаның құндылық дiңгегiн қалыптастыру, тұлғаның жан дүниесін өнер арқылы қалыптастыру, оқушылардың мұғалімдермен және жоғарғы оқу орындарының оқытушыларымен, мамандық иелерімен араласу, педагогикалық жоғарғы оқу орындарына оқуға түсуге бағытталған құнды тұғырнама. Зерттеу әдістері: сауалнама, жұмыс мониторингі, фотосуреттер, видеолар. Негізгі күтілетін нәтиже мамандық таңдаудың алғашқы баспалдағында өзін-өзі таниды, икемділіктерін дамытады, болашақ мамандыққа дұрыс бетбұрыс жасайды, соған қарай бейімделуіне әлеуметтік практика көмегімен ықпал жасалады, уақыт-заман талаптарына тез үйренетін, өзгенің пікірін сыйлайтын, құзіретті жеке тұлға қалыптасады.

Жобаның өзектілігі мектеп оқушыларының мамандық таңдауда дұрыс бағыт алу мәселесі бойынша мектептің психологиялық қызмет аясында жүргізілетін аса жауапты да маңызды жұмыстарының бірі болып отыр. Бала үшін болашақ мамандықты таңдау өмірлік жолын дұрыс таңдаумен бірдей. Мамандық таңдау жасөспірім кезеңдегі ең маңызды шешімдердің бірі. Әр адам ерте ме, кеш пе өз өмірінде « Мен қандай мамандық иесі боламын?» деген сұрақтарға жауап іздейді. Өкінішке орай, біз, балалардың таңдауының ақылмен емес, біреудің сөзіне ере отырып немесе ата-анасының ықпалымен «қай жерге оқуға түсу оңай» деген көзқарастармен болып жатқанын байқаймыз. Ақпараттың көптігі де, өзін-өзі танудың әліппесі де, оларды қалай пайдалану керектігін білмегендіктен түкке жарамсыз болып қалатын жағдайлар жиі кездеседі. Басқаша айтқанда, бүгінгі күні жасөспірімдердің өзін-өзі тану арқылы мамандық таңдауда дұрыс бағыт алуы және оған бейімделу мәселесі туындауда. Яғни, мамандық таңдауда оқушыға өз ақыл ойымен, дұрыс шешім қабылдау үшін маман иелерінің көмегі керек. Осы мақсатты іске асыру барысында

оқушылардың кәсіптік бағдарын анықтауда «ата-ана жұмыс орнына бір күн» әлеуметтік практикадан өту арқылы оларға мамандық таңдауға байланысты көмек беру. Үлкен өмірге қадам басқан жасұланның алдында мыңдаған мамандықтан өзіне лайықты біреуін таңдау міндеті тұрады. Кейбір жастар мамандық таңдау ережесін білмегендіктен өзі қызықпайтын мамандықты таңдайды. Осыдан өз мамандығына қанағаттанбаушылық, реніш сезімдері пайда болып, тіпті, жоспар да құрғысы келмейді. Сондықтан адам өзінің жеке қасиетін, өзін – өзі тануын және жетістікке жетудің бір жолы өзіне сұрақ қойып, оған жауап іздеу болып табылады.

«Мен қандай мамандық иесі боламын?» деген сұрақ төңірегінде оқушылармен пікірлесе отырып, «ата-ана жұмысына бір күн» атты тәжірибе өткіздік. Әлеуметтік тәжірибенің не үшін керектігін түсіне отырып, адамгершілік, жауапкершілік, құрмет көрсету құндылықтарын қалыптастыруға септігін тигізгендігін, болашақ мамандық таңдауға жол көрсеткендігін айтады. Осы тәжірибе нәтижесінде ата-ана мамандығына деген құрмет сезімі мен қызығушылық байқалды. Бірнеше оқушы ата-аналары таңдаған мамандық иесі боламын деп нық айтты. «Ата-ана жұмысына бір күн» әлеуметтік тәжірибе оқушылар үшін үлкен мамандыққа бастау болды.

Статистикалық зерттеулер бойынша, әлемде 40 мыңға жуық мамандық бар көрінеді. Әрине, бұл 40 мыңның ішінен өзіне лайық біреуін таңдау оңайға соқпауы мүмкін. Алайда жүрегің қалаған, қоғамда сұранысқа ие кәсіп иесі болуға мүмкіндік мол. Ол үшін нарықты зерттеп, яки қазіргі қоғамда сұранысқа ие мамандықтар бойынша өз бетіңше сараптама жүргізуге болады. Мамандыққа деген сұраныс қоғамдағы өзгерістерге қарай әр алуан болады. Мысалы, Кеңес Одағы кезінде мектеп бітіруші түлектердің дені мұғалім, мал дәрігері, мал технигі секілді мамандықтарға оқытатын оқу орындарын таңдайтын. Өткен он жылдықта заңгерлер, қаржыгерлер, кеденшілер оқытатын оқу орындарының таразысы төмен тартты. Олардың тым көп даярланғаны соншалықты, жұмыссыз заңгерлер мен экономистердің армиясы қалыптасты. Бұлар амалсыз мамандығын өзгертуге, не басқа салада жұмыс жасауға мәжбүр болды. Соңғы жылдары информатика, ақпараттық технология саласы мамандары, мұнайшылар, IT мамандары, инженерлер, нанотехнологтар, маркетинг, электроника, биотехнология саласының мамандары секілді кәсіп иелеріне сұраныс артты. Осы мақсатта жоғарғы оқу орындары студенттерімен, мұғалімдерімен кездесулер өткізу және олар ұйымдастырған сайыстарға қатысу болашақ мамандығым қандай болады деген сұрақтарға жауап алды. Дегенмен, қай мамандықты таңдасаң да, өз салаңда кәсіби білікті, білімді маман болсаң, сені жұмыс беруші жүздің, мыңның ішінен өзі тауып алады. Қазіргі таңда мына бағыттағы мамандар аса қажет болып отыр. Олар: мұғалімдер, дәрігерлер, агроном, ветеринарлық-санитар жетіспейді, сонымен қатар ауыл шаруашылығы саласында қызмет жасайтын көп салалы жұмысшылар қажет. Қазіргі жоғары оқу орындарын бітіргендердің 4,3 бөлігі заңгер, экономист, кеденші мамандықтарын құрайды. Олардың ойынша, сол кәсіп иелерінің болашағы зор. Жокқа шығаруға болмайды, ол мамандықтардың табар табысы басқаларға қарағанда көптеу. Әйтсе де, қазіргі

таңда нақ осы мамандықтар бойынша оқу бітіргендердің жұмыс тауып, бір жерге сіңісіп кетуі екіталай. Соның салдарынан бүгінде көптеген жастарымыз дипломдарын құшақтап, құрылыста, базарда немесе көлік жуу орындарында жұмыс жасап жатқандары ақиқат. Мамандық таңдау барысында талапкер де, ата-ана да жақсылап ойланғаны дұрыс. Әр адам өз маманының шебері болуы керек. Өйткені бүгінгі ұғым мүлде басқа. Баяғыда дипломы бар деп жұмысқа қабылдай беретін. Ал қазір қолыңнан іс келмесе дипломның бар-жоғы бәрібір. Ал тыңғылықты тірлік ете алсаң аш қалмайсың. Сол үшін жастарға «модный» емес, өзінің жаны сүйетін мамандықты таңдауға мүмкіндік беру керек.

Бірақ та қандай мамандықты таңдасаң да кәсіби деңгейде меңгеруге тырысу керек.. Жоғары оқу орнын бітіріп ауылға келіп жұмыс істеуге келген жас мамандар үшін көптеген бағдармалар бар. Соның ішінде « Дипломмен ауылға», « Қзақстан 2020» бағдарламасы және де т.б. көптеген мүмкіндіктер бар. Сондықтан қазіргі мектеп бітірген түлектер «қандай кәсіп иесі болғанда елге пайдам тиеді?» деген сауал төңірегінде ойланғаны абзал.

Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ қандай мамандық болмасын оның өзіндік талаптары болады. Мамандықтың кез - келгенін игеруге икемділік қажет, бұл жай күнелту немесе тамақ асырау емес, үлкен өнерді, жақсы шеберлікті қажет ететін нәрсе. Меніңше, жақсы маман болу үшін, ең алдымен, өзін таңдаған мамандықты сүюің керек, сол мамандықтың қыры мен сырын жете меңгеруің керек. Сондай - ақ мамандықты таңдаған кезде өзіңнің ыңғайыңа қарай өз жолыңмен қызмет етсең өз басыңа да, елге де үлкен пайда тиері сөзсіз. Өзінің бейімділігі мен қабілетіне қарай маман болған адамның жұмысы да өнімді, берекелі де болмақ. Осы жоба барысында көптеген жоғары оқу орындары ұйымдастырған конкурстарға қатысып, мұғалім мамандығының қыр сырын меңгерген түлектер осы мамандық иесі болуды армандап, педагогикалық оқу орындарын таңдады. Ж. Аймауытов: «Өмірде өз мақсаттарымызға жету үшін қабілетімізге қарай мамандықты таңдай білейік»деп айтқан.

Мамандық таңдаудың мынадай ережелерін есте сақтаған жөн: Барынша көптеген мамандықтарды зерттеу керек және тіршілік еткен аймақта қандай мамандықтар керектігін анықтау қажет. Бұл жобаның негізгі өзектілігі:

- Өзін-өзі зерттеу маңызды (қызығулар, мінез ерекшеліктері, бейімділіктер, өзін-өзі бағалау, талаптану деңгейі);
- Өзіне ұнамды және ыңғайлы мамандықты таңдауы тиіс;
- Таңдаған мамандықты зерттеу;
- Таңдаған мамандық бойынша өз күшін байқап көру;

Мамандық туралы жетік білмеу - мамандық таңдауда кездейсоқтыққа әкеледі. Оның соңы таңдаған мамандығы өзіне ұнамай, жұмыс орнын жиі өзгертуге әкеліп соқтырады. Осы жағдайға байланысты ата-аналарға төмендігі жадынаманы ұсынғым келеді:

- Баланың өз қалауымен мамандық таңдауына мүмкіндік беру;
- Баланың өзі таңдаған мамандықтың пайдасы мен кері әсерлерін бірлесе шешуге тырысу;

- Болашақ мамандықты таңдау кезінде материалдық жағынан пайдасы мол мамандықтарды ғана емес, сонымен қатар моральдық сезімдерді қанағаттандыратын мамандықтарды да қарастыру;
- Мамандық таңдау кезінде баланы эмоционалдық қысымға алмау;
- Егер бала мамандық таңдау кезінде қателессе, ол үшін баланы жазаламау, қайта қатені түзетуге ұмтылу;
- Егер ата-ана баласының қандай да бір мамандықпен айналысып, жұмыс жасай бастағанын байқаса, онда балаға қолдау көрсету керек.

Мамандық таңдау-әркімнің өз жүрек қалауы. Жүрек қалауымен таңдалған мамандық биік шыңдарға жетелері анық. Сонымен бүгінде мамандық таңдау бала үшін аса маңызды әрі жауапты істердің бірі және ата-ана тарапынан міндетті түрде көмекті қажет етеді. Ол адамға тән ойлану процесстері, мәдениет және оның құндылықтар контекстінде қаралатын, өмірден, әлеуметтік ортадан өз орнын табудағы бүгінгі әрекеті болып саналады.

Егер адам өз-өзін еркін сезініп, өзін -өзі тұлға ретінде талдай алатын болса, мақсат қойып оған жету құралдарымен қамти алатын болса, жағдайды саралап, оны өз қызығушылығымен салыстыра алса, ақпараттармен жұмыс жасап оны білімге және таңдауына айналдыра алса – бұл өзіне не керек екенін білетін күзіретті тұлғаның қалыптасқанын білдіреді.

Өмірде әрбір адам мамандық таңдауда қателеспеуі керек. Себебі, зейнет жасына дейін маңдай термен еңбек етіп, өзінің материалдық жағдайыңды өзің сүйіп атқаратын қызметің болса ғана өмірің маңызды да мағыналы болмақ. Сондықтан да, еліміздің ертеңгі тірегі, сенім артар болашағы саналатын, егемен Қазақстанымыздың дамуы мен гүлденуі жолында аянбай еңбек ететін келешек маман иесі жастарымыз мектеп бітірген сәттен өз мамандықтарын дұрыс таңдауы керек. Әсіресе, әрбір мектеп бітіруші түлек өз мамандығын жүрек қалауымен таңдайтын болса, болашағы жарқын болары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиет:

1.Бектурова З. К. Иозможности внедрения SMART технологий обучения в школе / Народное образование. Педагогика- Выпуск№ 7 / 2015

2.<http://www.smart-edu.com/>

Арбабаева А.Т., Заркенова Л.С., Алшынбаева С.Ж

*Карагандинский Государственный Университет им академика Е.А.Букетова,
Казахстан*

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ ЗРЕНИЯ

Задачи гуманизации и индивидуализации процесса воспитания и обучения требуют обязательного учёта психологических и психофизиологических особенностей каждого ребёнка, создания оптимальных условий для полноценного развития. Это становится особенно актуальным для учащихся с отклонениями в состоянии здоровья. В последние годы наблюдается выраженная тенденция к увеличению числа детей, имеющих зрительную патологию. При этом заболевания глаз занимают первое место в нозологической структуре детской инвалидности и составляют 9,67 на 10 тысяч детей в возрасте до 15 лет. Известно, что среди заболеваний глаз самыми распространенными являются косоглазие и амблиопия (от 15 до 3 % детей). Зрительная система детей с нарушением зрения наиболее подвержена неблагоприятным воздействиям, особенно в сенситивный период развития, к которому относится дошкольный и младший школьный возраст.

Изучение зрительного восприятия как многозвеньевой системной функции, включающей кодирование и анализ свойств объекта, их мультимодальную конвергенцию, идентификацию объекта, оценку его значимости, необходимо для решения проблем обучения и воспитания детей с сенсорными нарушениями.

Известно, что у детей при нарушении зрения отмечаются фрагментарность, схематизм, недостаточная обобщенность, вербализм, ограниченность круга образов. Перечисленные нарушения снижают уровень зрительного восприятия, развитие наглядно-образного мышления, что требует особой организации учебной деятельности слабовидящих. Поэтому представляется актуальным изучение зрительного восприятия детей дошкольного и младшего школьного возраста на этапе адаптации к учебным нагрузкам.

Материалы и методы (Materials and Methods) – Основной задачей любого дошкольного учреждения является подготовка ребенка к школе, в том числе, подготовка к усвоению письменной речи. Психофизическая основа чтения и письма – это взаимообусловленная и взаимосвязанная деятельность слухового, зрительного, речедвигательного и моторного анализаторов. Дети с нарушением зрения имеют отличительные особенности в развитии всех анализаторных систем. При таких заболеваниях, как астигматизм, амблиопия, гиперметропия,

миопия, различные виды косоглазия зрительное восприятие у детей имеет некоторые особенности:

- сокращение и снижение скорости зрительного восприятия;
- снижение поля зрения;
- смещение сходных форм.

У слабовидящих детей наблюдаются нарушения двигательных функций глаза:

- неустойчивость фиксации взора;
- неравномерность движения глаза;
- нарушение зрительно-моторных координаций;
- помехочувствительность.

Неполноценность зрительного восприятия препятствует достаточно быстрому и точному запоминанию графического образа буквы, ее дифференциации от сходных графем, сохранению направления движения глаза справа налево. Пространственная ограниченность поля зрения, замедленность зрительного восприятия на долгое время привязывает ребенка с нарушением зрения к побуквенному чтению. При печатании и письме наблюдается зеркальное и расчлененное написание различных элементов, соскальзывание со строки.

В силу нарушения работы зрительного анализатора у слабовидящих детей проявляется своеобразие речевого развития, выражающееся в нарушении всех структурных компонентов речи. Это объясняется тем, что формирование речи таких детей протекает в более сложных условиях, чем у детей с нормальным зрением. Для детей с нарушением зрения характерна бедность представлений, недостаточное понимание значения слова. Низкий уровень зрительного восприятия оказывает отрицательное влияние на психофизиологическое развитие ребенка. У детей со зрительной патологией отмечаются трудности в установлении смысловых связей, классификации предметов, операциях анализа, сравнения и обобщения. У детей с нарушением зрения в большинстве случаев задерживается развитие фонематического слуха и звукового анализа и синтеза. Это приводит к специфическим недостаткам произношения, которые вызывают трудности при обучении грамоте.

Кроме общих недостатков, которые следует учитывать при организации обучения грамоте детей с нарушением зрения, наблюдаются типологические и индивидуальные особенности, свойственные отдельным воспитанникам. Встречаются дети со стойким снижением работоспособности, низким уровнем мыслительной деятельности, гиперактивные дети. Все это создает дополнительные трудности в усвоении детьми навыков чтения.

Сложилась определенная система подготовки детей к обучению грамоте, которая организуется силами тифлопедагога, учителя-логопеда, воспитателя.

Подготовка к обучению грамоте включает в себя комплексное развитие всех компонентов родного языка, психических процессов, различных

параметров зрительных функций и пространственной ориентировки на макро- и микроплоскости.

На коррекционных занятиях не только решаются задачи развития познавательных возможностей детей и формирования у них компенсаторных способов восприятия окружающего, но и создаётся положительный эмоциональный настрой. Этому в значительной степени способствует то, что дети активно взаимодействуют друг с другом и педагогом. Кроме того, они являются не только наблюдателями объектов и явлений, но и непосредственными участниками практических действий с ними, что даёт им возможность чувствовать себя уверенно и комфортно.

Известно влияние зрительной патологии на психическое развитие человека, его эмоционально - волевою сферу, на имеющееся у слепых и слабовидящих своеобразие черт характера .

Понимание этих особенностей поможет тифлопедагогам и родителям этих детей подобрать адекватные методы воспитания, позволяющие предупредить или скорректировать негативные проявления в развитии личности ребёнка.

Тифлопедагог дошкольного образовательного учреждения является ведущим специалистом, координирующим и направляющим коррекционно - педагогическую работу. В общем коррекционно - педагогическом процессе, осуществляемом в детском саду для детей с нарушением зрения, специальные коррекционные занятия играют роль пропедевтики - подготовки детей к различным видам деятельности. Тифлопедагог решает также задачу снятия психоэмоционального напряжения, связанного с отрицательным влиянием на психику детей аппаратного лечения. При организации и планировании своей работы тифлопедагог руководствуется имеющимися коррекционными программами, методическими разработками и рекомендациями, использует также экспериментальные и авторские материалы.

Список литературы

1. Григорьева Л.П., Сташевский С.В. Основные методы развития зрительного восприятия при нарушениях зрения. – М., 2007. С.54-58
2. Зрительное восприятие первоклассников и влияние на него различных факторов /Е.А. Жукова, Т.В. Четверикова, О.В. Тулякова, В.И. Циркин // Вестник Поморского университета.– 2005.– № 1.– С. 21–28.
3. Плаксина Л.И. Развитие зрительного восприятия у детей с нарушениями зрения.- Калуга, "Адель", 1998.
4. Криницкая О.И. Специфические особенности становления речи детей дошкольного возраста в условиях зрительной депривации // Вестник ЧГПУ. – 2010. – № 2. – С.138–147.

* 2 7 5 7 3 6 *

Товканець Г.В., Кирлик О.В.*Мукачівський державний університет, Україна***БАТЬКІВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ**

Ефективність сімейного виховання залежить від психолого-педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на тих сторонах особистісного розвитку, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями [1, с.9], від батьківської компетентності.

Розуміння залежності розвитку дитини від розвитку особистості батьків, їх готовності до виховання наступного покоління складалося протягом тривалого часу. Перші вимоги до особистості людини і її поведінки як результату сімейного виховання знаходимо вже в біблійних заповідях: не вбий, не вкрати, будь шанобливим до батьків і старших та ін. Сімейному вихованню як визначальному компоненту у формуванні особистості та у перебудові світу надавав перевагу Я.Коменський, вважаючи, що майбутнє століття стане таким, якими будуть виховані для нього громадяни [2]. Філософ і мислитель Ж.-Ж. Руссо наголошував на необхідності педагогічних знань і умінь батьків, вважаючи, що «будь-яка мати бажає щастя своїй дитині, але часто помиляється у виборі засобів виховання» [6]. Й.-Г. Песталоцці пов'язував рівень педагогічної компетенції батьків з ефективністю процесу виховання в сім'ї, вважаючи, що час народження дитини повинен стати першим кроком його виховання. Але для такої праці мати потребує «освіти» і «умінь». Без материнської допомоги «ніжний паросток» заглушать бур'яни, а скалічена ними рослина не підніметься до вільного і могутнього зростання, до якого його може підняти розумна любов матері. Однак якщо мати виконує «безладно» бажання дитини, вона звикає підпорядковувати її волю своїй. Так виникає непослух і впертість, як результат низького рівня культури батьківського виховання [5]. К. Ушинський виступав за широке поширення педагогічних знань і застерігав від легковажності і нехтування в цьому питанні, вважаючи, що найзручніший і вірний спосіб ввести в сім'ю «здорові поняття» про виховання і навчання – це книги [7, с.231]. П. Лесгафт, виділяючи шість позицій

батьків по відношенню до дітей, які впливають на поведінку дитини в сім'ї (не звертають увагу, надмірне захоплення, щира любов і повага, постійне невдоволення, задоволення всіх примх, позиція при впливі низького рівня життя), підкреслює, що дитині потрібна батьківська любов. Дорослі, які бажають дитині добра, повинні захищати її від контактів з аморальними людьми. Під впливом близьких дитина звикає вникати в стан іншої людини, виявляти справедливість, усвідомлювати власну неправоту, діяльно піклуватися про іншу людину. Тому батьки повинні бути перш за все високоморальними людьми, чудово розбиратися в тонкощах дитячої душі, мати високий рівень батьківської компетенції [4, с. 67].

Аналіз наукової літератури [1; 3; 8] уможливорює зробити висновок, що батьківська компетентність як соціально-педагогічний феномен є складною системою особистісних утворень індивіда, що включає ціннісно-мотиваційний, когнітивний, поведінковий і емоційний компонент. Батьківська компетенція є провідним компонентом батьківської культури і характеризується комплексом психолого-педагогічних, фізіолого-гігієнічних і правових компетенцій, а також умінням батьків застосувати їх в практиці виховної діяльності. Основною умовою ефективної взаємодії батьків з дитиною є інтегрування різних аспектів особистого батьківського досвіду: когнітивного, емоційного, сенсорного, психомоторного, духовного, комунікативного, ігрового, рефлексивного та ін.

Компонентами батьківства є:

1. Батьківські установки, які мають три рівні: репродуктивні установки, установки і очікування у відношеннях дитини та батьків, установки і очікування у відношенні до образу власної дитини.

2. Батьківське відношення – відносно стійке явище, що включає в себе альтернативні елементи емоційно-ціннісного відношення та яке реалізується в підтримці дитини, формах контролю, вихованні взаємовідносинами.

3. Батьківські почуття, які реалізуються у відношенні батьків до дитини та батьківських позиціях.

4. Батьківські позиції як реальна спрямованість взаємодії батьків з дитиною, в основі якої є усвідомлена і неусвідомлена оцінка дитини.

5. Батьківська відповідальність – відповідальність перед соціумом і власною совістю, яка виникає в контролі своєї поведінки і сімейної ситуації, характеризується роллю батьків в сімейному вихованні.

Засвоєна соціально-комунікативна й індивідуальна здатність людини, що забезпечує взаємодію з іншими людьми, характеризується як соціально батьківська компетентність, яка виражається, на наш погляд, у: здатності до створення повноцінної сімейної соціальної групи, в якій представлені різні вікові, статеві та професійні «підсистеми»; встановленні всередині сімейної групи довірливих контактів з дітьми; розумінні і усвідомленні відповідальності за виховання дітей; сталості та тривалості виховних впливів в сім'ї; створенні об'єктивних можливостей для включення дітей в побутову, господарську діяльність, формуванні практичних умінь організації життя і діяльності дітей в сім'ї; поступовому залученні дитини до соціального життя.

Соціально-культурна компетентність реалізується у: поетапному розширенні інформаційного кругозору і досвіду батьків, включаючи гігієнічні, етичні (поведінкові), правові аспекти; постійній роботі над створенням позитивного образу батька, усвідомлення необхідності власного внутрішнього зростання, забезпечення всебічного самовдосконалення; вмінні спільного проведення народних свят, осмислення традицій, співпраці з іншими виховними інститутами; формуванні педагогічної культури батьків - освоєння загальної культури людини, в якому знаходить відображення накопичений попередніми поколіннями і який безперервно збагачується досвід виховання дітей у сім'ї, розширення знань про розвиток, виховання, навчання дітей.

Таким чином, батьківську компетентність важливо розглядати як ефективне виконання батьками обов'язків стосовно догляду, виховання, розвитку, навчання дітей. Успішна реалізація цих обов'язків можлива за умови оволодіння батьками спеціальними знаннями, дотримання традицій народної педагогіки, батьківського авторитету, високої моральності тощо.

Проблема батьківської компетентності є однією з визначальних у питаннях функціонування та розвитку суспільства. Сучасні умови життя людини вимагають від неї зосередженості на чіткому виконанні батьківських функцій, особливо для молодих людей, чий життєвий досвід потребує удосконалення, цілеспрямованого формування компетенцій у сфері батьківства.

Список використаних джерел

1. Бех І.П. Особистість народжується в сім'ї. Початкова школа. 1994. № 2. С. 8-10ons/229/212.pdf.

2. Коменский Я. А. Материнская школа. URL: http://yakov.works/library/11_k/om/ensky_01.htm.
3. Кирлик О.В., Товканець Г.В., Педагогічна освіта батьків та її роль у вихованні дітей: бібліографічний аналіз // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 жовтня 2019 року, м. Мукачєво). Мукачєво : МДУ, 2019. С.216-218.
4. Лесгафт П.Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение. М.: Педагогика, 1991.176 с.
5. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. М., 1981. Т.1. 324 с.
6. Руссо Ж.-Ж. Педагогические сочинения: В 2-х т. М., 1981. Т. 1. 365 с.
7. Ушинський К.Д. Твори в шести томах. К. : Рад. школа, 1952. Т. 5. 430 с.
8. Хворова Г.М. Зміст та рівні батьківської компетентності у корекційно-педагогічному аспекті. URL: <http://aqce.com.ua/download/publicati>.

Strategiczne kierunki reformowania systemu edukacji

* 2 7 5 3 2 4 *

**Магистрант, Шахмарданов Н.Ж.
К.п.н., профессор Жумадилова К.К.**

*Павлодарский государственный университет имени С. Торайгырова,
Казахстан*

ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Несмотря на то, что профессия социальной работы в мире существует уже более ста лет, социальная работа не сразу была признана профессией.

Во всех странах деятельность социальных работников направлена на решение социальных проблем, поддержание инвалидов, групп, общин и повышение качества жизни людей.

В современном мире ключевой профессией гармонизации отношений в социальной сфере является специальность «Социальная работа». В Казахстане как вид профессиональной деятельности и как научный предмет социальная работа начала развиваться недавно.

Профессиональная подготовка социальных работников осуществляется с 1994 года, а правовой статус социального работника был определен только законом РК «О специальных социальных услугах от 29 декабря 2008 года. «Социальная работа» также выбрана в качестве профессии, требующей первоочередного реформирования, возникновением новой культуры социальной деятельности.

Развитие системы непрерывного образования в области подготовки специалистов по социальной работе, предусматривают, во-первых, утверждение адекватной подсистемы профессиональной подготовки специалистов по социальной работе и социальных работников, создание государственно-общественной подсистемы, во-вторых, становление и развитие многоуровневой, многоступенчатой системы, предусматривающей профессиональную подготовку специалистов в колледжах и высших учебных заведениях [1].

Многоступенчатая система профессионального образования специалистов осуществляется в колледжах, национальных, государственных и частных университетах, Академии для госслужащих при президенте РК.

На сегодняшний день в области социальной работы установлена многоуровневая система образования, которая является новой и предусматривает подготовку специалистов:

- среднее специальное образование;
- базовое высшее образование (бакалавр);

- послевузовское высшее образование (магистр);
- докторантура (PhD).

Данный процесс регламентирован соответствующими государственными стандартами, учебными планами и программами.

В связи с реформированием системы социальной защиты населения, одним из основных направлений которого является формирование института социальной работы было выявлено отсутствие начального среднего образования в системе профессиональной подготовки социальных работников.

Не все виды формы социальной работы требуют не только высшего, но и среднего профессионального образования. В связи с тем, что и в государственных и неправительственных организациях работают люди по уходу, которые не имеют образования и выполняют не квалифицированную работу, им достаточно иметь знания, навыки и умения специалиста практика.

В Казахстане они называются социальными работниками, а в странах Западной Европы, Прибалтике эти работники называются помощниками социальных работников. В медико-социальных учреждениях, акиматах работают сотрудниками по уходу за клиентами отделения социальной помощи пожилым и отделений социальной помощи детям, которые получают мизерную заработную плату и выполняют неквалифицированный труд.

Поэтому в Казахстане назрела необходимость создать систему начальной профессиональной подготовки в области социальной работы, сделать ее единой и стандартной.

В связи с этим, при разработке Проекта «Совершенствование системы социальной защиты населения в соответствии с международными стандартами» Министерству труда и социальной защиты РК, и Министерству образования и науки РК было предложено изыскать возможности по организации начального среднего образования по специальности социальная работа:

- разработать требования, госстандарт к содержанию начального профессионального образования (профессионально-техническая школа и учебно-консультационные пункты);
- разработать должностные инструкции специалиста-практика;
- обеспечить качественное учебно-методическое обеспечение начального профессионального образования.

В Казахстане при подготовке специалистов не учитывается конкретный вид деятельности, которым будет заниматься специалист по социальной работе, а также конкретные учреждения социального обслуживания или органы управления отраслей социальной сферы администрации территорий.

Было выявлено, что в дипломе колледжа выпускник получает квалификацию «Специалист социальной работы», а после ВУЗа- бакалавр «Социальной работы», после окончания магистратуры-академическая степень «Магистр в области социальных услуг» или после 2-х летнего обучения: магистр наук по специальности «Социальная работа» [2]. Анализ учебных программ последнего поколения дает нам возможность подвести следующие выводы:

- необходимо разработать новое поколение ГОСО средней специальной, высшей и послевузовской профессиональной подготовки в соответствии с современными международными требованиями и законом «О ССУ», предъявляемыми к профессиональной компетентности кадров для социальной работы;

- усилить практико-ориентированный подход;

- изменить соотношение научно-теоретической и практической подготовки;

- соблюсти преемственность образовательных программ в системе «лицей-колледж-вуз»;

- ввести регионально-вузовского компонента, факультативы, дисциплины по специализации;

- дать возможность выпускникам учебных заведений получить, кроме основной, дополнительную специальность, а также освоить одну или несколько специализаций;

- организовать выбор специализации студентов 2 курса и с 3 года обучения практическую часть занятий проводить в соответствии с профилем подготовки на базе социальных служб;

- направлять студентов для участия в процессе обследования, оценки потребностей клиентов, планирования и оказания им поддержки в соответствии с требованиями закона «О ССУ»;

- при изучении курса «Введение в специальность» вести практические занятия в форме экскурсий в организации и учреждения социальной сферы, а также проводить рефлексии в процессе выполнения творческих заданий с целью формирования уважения к выбранной специальности;

- формировать правильное представление о ценностях и важности социальной работы, признающей права человека на достойное существование;

- наполнить практическим содержанием теоретических основ государственного образовательного стандарта не менее 50% занятий по специальности «Социальная работа»;

- поиск, исследование и разработка перспективных технологий социальной работы с различными группами населения и в различных сферах жизнедеятельности Казахстана;

- оптимизировать взаимоотношения образовательных и социальных учреждений на основе взаимопонимания относительно запросов общества в области социальной работы;

- обучить педагогические кадры учебных заведений профессиональным подходам к организации и практической подготовке студентов;

- преподаватели должны изучить особенности работы соц-защиты;

- создать Республиканский институт повышения квалификации для преподавателей учебных заведений всех уровней, осуществляющих подготовку специалистов социальной сферы.

Все более актуальной становится проблема диверсификации образования в области социальной работы. Уже сейчас настоятельной является необходимость дифференцированной подготовки специалистов социальной работы, готовых на высоком уровне решать задачи в различных проблемных областях [3].

Еще одной проблемой необходимо назвать тот факт, что преподавателям учебных заведений проще обучать практике административной социальной работы, нежели учить работе со случаем, самостоятельно принимать решения и применять новые технологии в зависимости от индивидуальной жизненной ситуации клиента так как большинство из них:

- имеют в основном профессиональное образование по смежным дисциплинам, что снижает качество подготовки, или педагогические специальности то есть, эти преподаватели учат тому, что знают – это очень опасно для будущего социального работника;

- научно-методическая база по социальной работе отсутствует;

- нет казахстанских учебников по социальной работе;

- социально-педагогическая компетентность преподавателя по социальной работе характеризуется недостаточной научной активностью и практической компетентностью преподавателей вузов;

- не получали специализации и повышения квалификации;

- нет практического опыта работы в социальных учреждениях, знаний о реальных потребностях лиц в трудной жизненной ситуации, навыков организации и оказания поддержки уязвимым категориям населения;

- в учебных планах все дисциплины по выбору носят педагогический характер (педагогика общения, педагогика, возрастная педагогика и т.д.);

- элективные дисциплины дают очень узкую специализацию и традиционно ограничиваются работой с инвалидами и престарелыми [4]. В этом мы видим причину того, что за 20 лет казахстанскими ВУЗами не издано ни одного учебника по социальной работе, ни одного пособия по технологиям социальной работы и поддержке разных категорий уязвимого населения.

Литература:

1. Завалишина Д.Н. Психологическая структура практической задачи // Вопросы психологии. – 2008. - №2 – С. 20-25

2. Государственный общеобразовательный стандарт образования Республики Казахстан 2006 года.

3. Зайнышев И.Г. и др. Теория и методика социальной работы: Учеб. пособие. В 2 частях. – Ч. 2. – М.: Союз, 2004.

4. Зарубежный и отечественный опыт социальной работы / Под ред. А.Н. Дашкиной, Е.И. Холостовой, В.В. Колкова. – М.: Социально-технологический институт, 2009.

* 2 7 5 8 2 6 *

Sarsekeyeva Zh.Ye., Bartashevich A.Y.*Karaganda State University named after academician E.A. Buketov***THE PARADIGMS OF HIGHER EDUCATION**

There are four leading paradigms of education in modern pedagogy: cognitive, person-oriented, functionalist, cultural. Cognitive paradigm. Cognitive (Latin cogito – think) – refers to cognition only on basis of thinking. In accordance with the cognitive paradigm, education is associated only with cognition based on thinking. The goals of the training are knowledge, skills and abilities, which reflect the social order. The main source of knowledge is the educator (teacher). The learner is seen as an object (and not an individual) that needs to be filled with knowledge. The personal aspects of learning are reduced only to the formation of cognitive motivation and cognitive abilities. There are no task of comprehensive development of the personality and development of its activity in teaching. The academic subject is considered as a kind of "projection" of science, the teaching material – as didactically interpreted scientific knowledge. One of the main categories in the cognitive paradigm is learning activity. Therefore, the entire organization of the learning process is aimed at reflecting in the programs and textbooks the state of scientific knowledge and the ways of its development. The main criterion of the effectiveness of training are knowledge and skills. Characteristic of personal development is not taken into account. Therefore, the main attention is paid to the information support of the individual and not to its development. This development is considered as a "by-product" of educational activities, the purpose of which is the assimilation of certain knowledge and modes of activity. Pedagogy, which justifies its positions in the context of the cognitive paradigm, is called "knowledge", imperative, traditional, and the school – "school of memory", since the main focus is on the development of memory, and not the ability to think. Functionalistic paradigm. Along with these two education paradigms single out one more – the functionalist one. The social order of the society for education fulfills an orienting role in it. It proceeds from the fact that education is inherently a socio-cultural technology, so it must prepare the necessary personnel for society. The functionalist approach proceeds from the assumption that the individual must assume some of the functions of society, which implies a certain competence of the individual, related to the ability to acquire

knowledge, to use them creatively and create new knowledge. The vocational education has a clear functional focus – to prepare the individual for professional work. This paradigm can be realized either by the cognitive paradigm (specialist training) or by a personally oriented paradigm (professional development of the individual). Cultural paradigm. Education is a sociocultural phenomenon. Still S.I. Gessen distinguished education as a value-oriented object of culture. Many well-known teachers pointed to the principle of cultural appropriateness of education: A. Disterberg, K.D. Ushinsky, V.A. Sukhomlinsky, etc. At present, the level of development of education, science, art, statehood and morality reached by society is considered to be culture. The problem of the interrelationship between culture and education becomes the subject of special research, which contributes to the development of a cultural educational paradigm [1].

So the paradigm shift also means changing the approach in education, where as the main invariant attributes act the integral development of the personality, social partnership, subject-subject interaction, the active life position of students, individual-personal orientation, the formation of tolerant personality traits, harmonization of social relations, humanization education, value-semantic orientation, activity approach, etc. The orientation of the basic concepts requires the search for design grounds that will allow the development of a person-centered component in education, the prioritization and emphasis in designing the pedagogical process on the basis of ensuring the integrity of the student's inner world in terms of maximizing the potential and stimulating the creative abilities of young people.

Understanding under the modern educational paradigm, the basic provisions that determine the essence and basis of the functioning of the educational system, prevailing in the pedagogical science and public consciousness and fixed by the legislation as the principles of state policy in the field of education, among them can be noted the following: the humanistic nature of education, the priority of universal human values, life and health of a person, free development of the individual, respect for human rights and freedoms; the adaptability of the education system to the levels and characteristics of development and training of students; democratic, state-public character of education management. According to these principles, the main mission of education is to ensure the development of the individual, and in conditions of respect for human rights and freedoms, the democratic organization of the pedagogical community. In addition, the person-activity approach of the organization in the

educational process responds to these principles. Within the framework of the personality-activity approach (based on the paradigmatic principles of education) can be realized different directions of education, its forms and methods. The personal component of the personality-activity approach assumes that the educational process is centered on the learner and firstly, it is attentive to his motives, goals, mental warehouse. The entire educational process is being built based on the interests of the student, his abilities and capacities. Let us note once again that the general psychological theory of activity implies an important consequence for the system of higher education: the generalized result of vocational education should be the graduate's readiness for social and professional activity. Student should be able to develop only through his own active work-in order to "surpass himself" as it is one of the goals of education [2].

Consequently, the dominant trend in higher professional education, its transition to a new quality should be a person-oriented paradigm that is associated with the rejection of the accepted in the old traditional paradigm of the educational process as a sphere of individual mobility, the trajectory according to which the student should move normatively.

References:

1. Bulanova-Toporkova M.V. Pedagogika i psixologiya vysshej shkoly: ucheb. posobie / otv. red. M.V. Bulanova-Toporkova. - 2-e izd., dop. ipererab. - Rostov n/D: Feniks, 2002. - 543 s.
2. Bordovskaya N.V. Pedagogika: ucheb. posobie / N.V. Bordovskaya, A.A. Rean. - SPb.: Piter, 2011. - 299 s.

Шапешотова А.Т.

*КГУ «Школа-интернат для детей с задержкой психического развития»
Управления образования Карагандинской области*

ЗНАЧЕНИЕ УРОКОВ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА В КОРРЕКЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Обучение художественному труду в системе коррекционно-развивающего обучения представляет собой одну из наиболее значимых областей знаний, разрабатываемых специальной педагогикой и психологией.

Организованный особым образом труд для детей с нарушениями интеллекта является неотъемлемой частью программы социализации личности ребенка и обеспечивает развитие коммуникации, речи, сознания.

В трудовом обучении для данной категории детей, как и в обучении общеобразовательным предметам, проявляется большой разброс уровней способностей учащихся. У одних больше нарушено восприятие, мышление, формирование знаний, но более сохранены моторика, работоспособность, волевые качества, сформировалось устойчивое положительное отношение к труду. У вторых наблюдаются другие сочетания нарушенных и относительно сохраненных свойств трудовой деятельности. Таким образом, в оценке результатов трудового обучения необходимо исходить из разных уровней минимальных требований к результатам обучения. Проблема состоит в том, что у школьников с нарушениями интеллекта отсутствует резкий переход, граница между относительно сохраненными и глубоко нарушенными профессионально важными качествами

Как показывает анализ психолого-педагогической литературы, основой эффективного трудового обучения является осуществление задач:

- формирование положительного отношения учащихся к труду;
- воспитание понимания необходимости участия в труде;

Трудовая деятельность наиболее эффективно способствует развитию личности умственно школьников с нарушениями интеллекта. В процессе труда у них формируются ценные черты личности: коллективизм, трудолюбие, дисциплинированность, настойчивость, самостоятельность. В процессе труда,

осуществляемого под руководством и направляющим воздействием учителя, у школьников происходят значительные сдвиги в умственном развитии, в развитии познавательных, учебных, общественных и иных потребностей и интересов.

Исходя из мысли, что ручной труд побуждает инициативу, заставляет работать мозг, побуждает внимание и желания и регулирует проявления воли, можно сказать, что это важное орудие для развития интеллекта.

Изготовление общественно полезных вещей и выполнение общественно значимых трудовых заданий повышают интерес к работе, активность, способствуют формированию у детей социально значимых мотивов.

Формирование положительного отношения к своей будущей профессии, к доступным видам труда часто осложняется тем, что они завышают свои возможности. Таким образом, формирование у учащихся правильного понимания своих возможностей к доступным видам труда становится средством воспитания нравственных качеств учащихся.

Во вспомогательной школе-санатории профессора В.П. Кащенко ручному труду уделялось исключительно большое внимание. «Ручной труд, — писал В.П. Кащенко, — имея важное педагогическое и профессиональное значение, должен занять первенствующее значение среди остальных предметов, он является базисом всех наших воспитательных и образовательных воздействий на дефективного ребенка».

Трудовая деятельность умственно отсталых школьников характеризуется глубоким своеобразием, обусловленным особенностями их психофизического развития. Как известно, познавательные процессы у умственно отсталых школьников недостаточно развиты и обнаруживают существенные отклонения от нормы. Это накладывает большой отпечаток на их трудовую деятельность, которая состоит не только из практических, но и познавательных действий. От развития этих познавательных действий зависят характер и результаты трудовой деятельности.

Большое влияние на трудовую деятельность детей оказывает то, что их восприятие является недостаточно аналитическим. В ряде случаев это приводит к тому, что трудовые действия выполняются учащимися без учета пространственных связей и отношений. Сознательная трудовая деятельность

невозможна без запоминания, без привлечения прошлого опыта. Без работы памяти невозможно усвоение новых знаний, формирование трудовых навыков и умений и их использование.

Практические и многолетние наблюдения за деятельностью детей с нарушениями интеллекта показали, что, в отличие от нормальных школьников, они никогда не прибегали к припоминанию способов выполнения повторяющихся действий с целью их рационализации. Они пользовались припоминанием лишь в тех случаях, когда они оказывались перед необходимостью преодолеть повторно одни и те же затруднения. Формируясь на основе плохо развитой речи, бедного запаса представлений действительности и на фоне общего недоразвития психики, мыслительные процессы школьников обнаруживают отклонения. Как показали специальные исследования, у них несовершенны процессы анализа и синтеза.

Труд как методический прием является важнейшим средством коррекции, давая возможность осуществлять наглядность обучения в ее наиболее развернутой форме. Итак, привычка постоянно оперировать с инструментами и материалами, вскрывать их свойства, устанавливать отношения, создавать определенные материальные ценности в виде поделок, видеть их использование - все это ведет к выработке у учащихся прочных трудовых установок.

Литература:

1. Горский В. А., Тимофеев А. А., Смирнов Д. В. и др. Примерные программы внеурочной деятельности. Начальное и основное образование, под ред. В.А. Горского. – М.: Прсвещение, 2010. – 111с.
2. Коньшева Н. М. Художественно – конструкторская деятельность (основы дизайн – образования. 1 – 4 классы. Издательство «Ассоциация 21 век» Смоленск 2012 г.
3. Левина М. 365 весёлых уроков труда. М.: Рольф, 1999. – 256 с.

Współczesne metody wykładania

* 2 5 5 8 5 3 *

Ковалевская О.Н., Сагдатова А.Б., Горбачёва Е.Ю.

г.Караганда, КГУ СОШ №30

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОЙ СИСТЕМЫ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Переход на 12-летнее образование предполагает: ориентацию структуры и содержания образования на компетентностный подход; переход на новую систему оценки учебных достижений обучающихся; использование инновационных технологий обучения и воспитания; направленность образовательного процесса на самореализацию школьников. Современное содержание образования не может ограничиться перечнем требований к предметным знаниям, умениям и навыкам, оно должно охватить все основные компоненты социализации, в том числе и систему универсальных учебных действий. Новая организация общества, новое отношение к жизни предъявляют и новые требования к школе. Сегодня основная цель обучения – это не только накопление учеником определённой суммы знаний, умений, навыков, но и подготовка школьника как самостоятельного субъекта образовательной деятельности.

Урок остается главной формой обучения в современной школе. Современный урок в условиях обновленной системы среднего образования РК – это особый урок. Чтобы составить краткосрочный план урока, нужно обратиться к шаблону краткосрочного планирования, в котором прописываются цели, виды деятельности, использование дифференциации, виды оценивания, межпредметные связи, а также рефлексия учителя и итоговое оценивание преподавания и обучения на данном уроке. При планировании урока учитель обращается к среднесрочному планированию. В соответствии с основными идеями Программы, урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов. Урок, ориентированный на обучение должен планироваться на основе ясных и оправданных целей. Учителю необходимо определить, каковы цели этого урока. Они могут быть идентичны целям обучения (ЦО) или могут быть адаптированы для данного урока в случае долгосрочного характера ЦО (если для достижения ЦО требуется несколько уроков).

При планировании урока полезно рассмотреть следующие вопросы: Какие цели урока поставлены? Поддерживает ли каждая часть урока достижения учащимися этой цели? Что будут делать учащиеся на уроке? Какие результаты они должны получить? Какую обратную связь от учащихся я планирую услышать? В планировании урока указываются критерии оценивания к целям обучения, которые должны быть достигнуты на данном уроке. Учитель может самостоятельно составить критерии оценивания или подобрать из методических документов «Сборник заданий по формативному оцениванию», «Сборник заданий по суммативному оцениванию». Оформление критериев оценивания включает описание достижений результатов обучающихся к концу урока по категориям: «Все смогут...», «Большинство...», «Некоторые...». Это поможет:

- акцентировать деятельность учащегося;
- точнее оценивать обучение учащихся.

Учителю, работающему по обновленному содержанию среднего образования РК, необходимо быть мобильным, в случае наглядной картины, если запланированные задания не дают результат, не вовлекают учащихся в учебный процесс, необходимо вносить коррективы

и по окончании урока обязательно проанализировать его. Действия учителя должны быть направлены на эффективный урок, направленный на обучение.

Для неязыковых предметов, а это математика, познание мира, естествознание, художественный труд, физическая культура, необходимо сформулировать языковые цели, включая примеры лексики и фраз. Лексика и терминология специфична для каждого предмета.

Языковые цели являются обязательным инструментом для овладения академическим языком, очень важно правильно определить их, так как насколько ясно сформулированы языковые цели, будет зависеть понимание учащимися того, что от них ожидает на уроке учитель. Языковые цели помогут учителю и учащимся создавать, измерять и поддерживать мотивацию к учебе.

На каждом уроке планируется реализация привития ценностей. Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость; образование в течение всей жизни.

В планировании так же указываются навыки использования ИКТ. К уроку учащиеся могут подготовить и использовать флеш-презентацию, которую можно загрузить на планшет или мобильный телефон через QR-код.

К каждому уроку учителю предстоит проанализировать и указать предварительные знания обучающихся. Что обучающиеся уже знают или что им нужно знать перед этим уроком (основные понятия, факты, формулы, теории)? И как вы можете активизировать уже имеющиеся знания? Например, урок естествознания, тема «Какие бывают животные?» пишем: обучающиеся имеют представления о домашних и диких животных; их отличительные особенности. Знание строения тела животных. Элементарные представления о местах обитания животных. Уход человека за домашними животными. Указывается межпредметная связь и каким образом она реализуется на уроке (посредством деятельности или содержания). Например, урок естествознания, тема «Части растений» взаимосвязь осуществляется с предметами: самопознание, познание мира, музыка, математика.

Основная часть плана состоит из трёх этапов урока: начало урока, середина урока и конец урока. Обновленная образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащихся вести диалог, как с учителем, так и друг с другом. Важно отметить, что в рамках обновления содержания образования учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учеников. Особое внимание уделяется постановке разнообразных вопросов. Необходимо планировать и чередовать как индивидуальные, коллективные, так и групповые/парные виды работ, задания направленные на развитие критического мышления.

Учителю всегда нужно помнить о том, если вы будете говорить слишком долго, то у учеников будет меньше времени для обсуждения и взаимообучения. Для организации учебной деятельности учащихся и осуществления контроля ее результатов используются различные методы и средства, выбор которых осуществляется педагогом

Исследователи активных методов обучения отмечают, что если при лекционной подаче материала усваивается не более 20% информации, то при активных методах обучения – до 90%.

Дифференцированный подход включает организацию учебной деятельности различных групп, обучающихся с помощью специально разработанных средств обучения предмету и приемам дифференциации деятельности. Поэтому важно продумать методы дифференциации, которые будут реализованы на уроке. Это:

– Приём «Толстые и тонкие вопросы» на развитие критического мышления: Зачем человек изучает дроби? Какие гипотезы вы можете выдвинуть по теме? Что можно предположить? – высокого порядка. Какие бывают дроби? Что означает знаменатель дроби, что показывает числитель дроби? – вопросы низкого порядка.

– Творческая работа в группе через распределение обязанностей, так как в этой работе предусмотрены задания для всех (создать модель дроби), для большинства (прочитать миф о дробях), для некоторых (определить опорные слова, объяснить истории происхождения дробей).

– Тестирование, в котором каждый учащийся определит уровень понимания материала с помощью самооценки теста.

В плане урока необходимо планировать реализацию формативного оценивания через техники и методы, промежуточные письменные работы, При этом необходимо учитывать, что данный вид оценивания:

- является частью преподавания и обучения («оценивание для обучения»);
- является безотметочным оцениванием;
- охватывает все цели обучения (цели обучения конкретизированы в учебной программе и учебном плане по каждому предмету и классу);
- осуществляется в соответствии с критериями оценивания;
- предоставляется обратная связь о прогрессе каждого учащегося;
- используются результаты для улучшения качества преподавания и обучения, улучшения учебной программы.

В конце урока необходимо планировать вопросы, задания позволяющие обучающимся поразмышлять о том, чем они научились; определить цели следующего урока, оценить работу как самому обучающему, так и работу других.

В заключительной части урока предусматривается дополнительная информация. Предлагается информация и задания по следующим пунктам: «Дифференциация», «Оценивание», «Межпредметная связь», «Здоровье и безопасность», «Связи с ценностями». После проведения урока необходимо уделить внимание рефлексии по его проведению. Это позволит учителю определить плюсы и минусы проведенного урока и запланировать более эффективный следующий урок.

Литература:

1. Программа повышения квалификации учителей. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2017 г.
2. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015 г.
3. Учебный планы (в рамках обновления содержания среднего образования)
4. Инструктивно-методическое письмо, 2017/18 учебный год.

Степаненко Т.С., Сытникова Н.А.

*КГУ «Средняя школа-комплекс национального возрождения №17» ,
г.Петропавловск, Казахстан*

Квасных Г.С.

к.п.н., доцент СКГУ им. М. Козыбаева, г. Петропавловск, Казахстан

РАЗНООБРАЗИЕ УРОКОВ CLIL ПОСРЕДСТВОМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГРАФИЧЕСКИХ ОРГАНАЙЗЕРОВ

На сегодняшний день в Республике Казахстан осуществляется модернизация системы образования, одним из направлений которой является переход на трёхязычное обучение. Согласно модели трёхязычного образования определены три целевых языка: казахский и русский как вторые языки, английский как третий язык. Изучение иностранного языка является основой поликультурного образования. Для эффективного изучения целевых языков в мире особо признана так называемая технология CLIL — предметно-языковое интегрированное обучение.

Наиболее эффективный способ развития навыков мышления высокого и низкого порядка при включении CLIL методики в процесс обучения английскому языку, мы рассматриваем использование **графических органайзеров** (инструменты визуальной коммуникации).

В 2003 г Институт продвижения исследований в образовании (США) при Ассоциации за образование взрослых и грамотность (AEL) опубликовал обзор 29 исследований использования визуальных средств обучения. Ученые установили, что их применение улучшает показатели студентов в нескольких направлениях: улучшается запоминание информации; улучшается понимание прочитанного; растёт успеваемость; улучшаются навыки критического мышления.

Мы предлагаем рассмотреть 10 графических органайзеров: Bar Chart, Line Graph, Pie Chart, Storyboard, Venn Diagram, Tree Diagram, Quadrant, T-chart, Cause

and Effect, Binary Key. Каждый из этих органайзеров может быть использован в различной форме, при работе с разным лексическим и грамматическим материалом, на разных уровнях обучения.

Bar Chart (Гистограмма) \ Line Graph (Линейный график) помогают при структурировании письменных проектов, суммировании чтения текстов, организации и хранения словарного запаса, а также для помощи в решении проблем, принятии решений, изучении, планировании исследований.



Pie Chart (Круговая диаграмма) показывает связь событий, что способствует развитию аналитических, критических навыков, навыков планирования и творческого мышления. Чтобы создать круговую диаграмму, учащийся должен определить отношения между предметами, изучить значения, придаваемые им, расставить приоритеты в информации и решить, где каждый предмет должен быть размещен в круге. Студенты чаще становятся стратегическими учениками.



Storyboard (Раскадровка) – рисунок или план событий прочитанного текста. Создание данного органайзера способствует преобразованию большой части информации в структурированный, удобный для чтения графический дисплей. Большой объем информации может быть отображен, чтобы обеспечить «общую картину» темы.



Venn Diagram (Диаграмма Венна) – показывает сходства и различия предметов. Визуальный дисплей передает сложную информацию в простой для понимания форме. Показ (в отличие от рассказа), как структурирована информация, является способом облегчения понимания. В большинстве случаев двойная презентация (визуальное представление плюс) более успешна,



чем любой другой подход, независимо от того, является ли студент визуальным или слуховым учеником.

Tree Diagram (деревовидная диаграмма) – отображает иерархические отношения между объектами. Создание данной диаграммы помогает учащемуся генерировать идеи и видеть возможности развития, связанные с темой, по мере роста «дерева».



Quadrant (Квадрант) – демонстрирует каким образом можно описать объект в двух проекциях. Данный прием предоставляет учащемуся другой способ видеть и думать об информации.

T-chart (Т-диаграмма) – делит предметы на две категории. Создание подобной диаграммы позволяет учащимся придерживаться разных точек зрения, а возможность легко вносить изменения способствует прояснению своих мыслей.



Cause and Effect (Причина и следствие) – выявляет



причинно-следственные связи по определенной теме. При этом предмет постигается быстрее и эффективнее, т.к. при создании диаграммы требования к обработке языка снижаются и контент можно рассматривать на более сложных уровнях.

Binary Key (Двоичный ключ) – делит информацию на серию «да\нет - ответов». Поскольку данный органайзер использует короткие слова или фразы, а иногда и рисунки, его можно использовать на всех уровнях, а также с младшими и менее способными учениками.



Исходя из вышеизложенного, можно сделать вывод о том, что графические органайзеры являются действенным способом хранения, структурирования, обобщения и систематизирования огромного потока подчас неинтересной информации, который обрушивается на современного школьника. Именно эти умения становятся особенно актуальными в век компьютерных технологий.

* 2 7 5 5 4 4 *

Сыбанбаева М.А , Шибикеева А.М, Асылова Р.Н.*Казахский национальный аграрный университет, Казахстан***ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ**

Современные реформы, происходящие в настоящее время в системе образования, создают условия для индивидуально - творческого становления студентов. Обществу требуются специалисты, способные к самостоятельной преобразовательной деятельности, к самостоятельному профессиональному самоизменению. Возрастает роль самостоятельной работы студентов, увеличивается доля самостоятельной работы студентов при освоении учебных дисциплин. Меняется понимание сущности самостоятельной работы, значительно возрастает ее роль в современном образовании. Усиление роли самостоятельной работы студентов означает «принципиальный пересмотр организации учебно-воспитательного процесса в вузе, который должен строиться так, чтобы развивать умение учиться, формировать у студента способности к саморазвитию, творческому применению полученных знаний, способам адаптации к профессиональной деятельности в современном мире» [1].

На момент поступления в вуз только небольшая часть абитуриентов способны самостоятельно работать с различными источниками информации, почти все студенты нуждаются в дополнительных консультациях с преподавателем, в связи с чем роль педагогической поддержки студентов существенно возрастает. Реализация любой учебной дисциплины предусматривает следующие формы организации самостоятельной работы студентов: внеаудиторная самостоятельная работа, аудиторная самостоятельная работа, которая осуществляется под непосредственным руководством преподавателя.

Цель самостоятельной работы студентов – научить студента осмысленно и самостоятельно работать сначала с учебным материалом, затем с научной информацией, заложить основы самоорганизации и самовоспитания с тем, чтобы привить умение в дальнейшем непрерывно повышать свою квалификацию. Внеаудиторная самостоятельная работа студентов заключается в следующем: 1)

подготовка к семинарским занятиям, изучение основной и дополнительной литературы; 2) подготовка к текущей 3) подготовка к промежуточной аттестации; 4) подготовка и написание рефератов по темам.

Основные формы организации самостоятельной работы студентов определяются содержанием учебной дисциплины, уровнем образования и степенью подготовленности студентов, а также необходимостью упорядочения нагрузки студентов самостоятельной работой. Поэтому могут быть использованы следующие формы организации СРС:

- рефераты;
- семестровые задания;
- курсовые работы;
- курсовые проекты (по общетехническим и выпускающим кафедрам);
- аттестационные работы бакалавра, специалиста, магистра.

Форму организации СРС предлагают кафедры, разрабатывая рабочие программы дисциплин. Таким образом, для выполнения требований образовательного стандарта по объему и организации СРС необходимо:

сформировать достаточную степень подготовленности студентов к самостоятельному труду, определенный уровень самодисциплины студентов;

разработать нормативы по определению объемов внеаудиторной СРС для преподавателя и для студента, осуществлять календарное планирование хода и контроля выполнения СРС;

наличие специальной учебно-методической литературы, причем наряду с курсами лекций, сборниками задач и другими традиционными материалами, необходимы их электронные версии;

необходимы новые поколения тренажеров, автоматизированных обучающих и контролирующих систем, которые позволяли бы студенту в удобное время и в привычном для него темпе самостоятельно приобретать знания, умения, навыки;

высокая обеспеченность компьютерной и множительной техникой, доступной для преподавателей и студентов;

усиление консультационно-методической роли преподавателя;

возможность свободного общения между студентами, между студентами и преподавателем [2].

Самостоятельная работа студентов приобретает особую актуальность при изучении специальных дисциплин, поскольку стимулирует студентов к работе с необходимой литературой, вырабатывает навыки принятия решений. С этой точки зрения, перспективным представляется разработка одного большого задания коллективом из нескольких студентов, поскольку такой подход прививает навыки коллективного творчества. Такой вид занятий подразумевает распределение ролей и оценку трудоёмкости отдельных работ. Что требует от преподавателя педагогических знаний в области деловых игр.

Имитируемый в форме деловой игры реальный процесс (производственный, социальный, культурный), увлекает студентов и становится для них своеобразным проектированием деятельности. Они легче приобретают знания, лучше понимают те процессы, в которых участвуют. Огромную помощь в подобной организации СРС могут оказать информационные компьютерные технологии и другие программные продукты, позволяющие существенным образом влиять на процесс проектирования, позволяющие имитировать модели реальных процессов с учётом вероятностного характера окружающей реальности[3].

Несомненно то, что использование в учебном процессе компьютерных технологий требует от преподавателя высокой подготовки в области современных информационных технологий. При составлении контрольных самостоятельных заданий преподаватель может руководствоваться следующими критериями: объём каждого задания должен быть таким, чтобы при твёрдом знании материала студент успел бы изложить ответ на все вопросы задания за отведённое время; при проблемном разнообразии каждое задание должно содержать вопросы, требующие достаточно точных ответов, например, дать определение, написать формулу, изобразить график, выполнить анализ схемы и т. д.; все задания должны быть одинаковой трудности; в каждом задании должен быть вопрос по материалу, подлежащему самостоятельному изучению; при ограниченном числе вопросов по прочитанному лекционному материалу не должно быть двух или нескольких заданий с полностью одинаковыми вопросами.

Эффективная реализация самостоятельной работы студентов зависит от их заинтересованности в достижении результата, т. е. от устойчивой мотивации. Контроль самостоятельной работы не должен быть самоцелью для

преподавателя, а прежде всего – стать мотивирующим фактором образовательной деятельности студента.

В настоящее время результаты выполнения СРС включают в показатели текущей успеваемости, от оценок которых зависит рейтинг студента, окончательная оценка при итоговой аттестации. При этом, важно стремиться к тому, чтобы на младших курсах СРС ставила целью расширение и закрепление знаний и умений, приобретаемых студентом на традиционных формах занятий. На старших курсах СРС должна способствовать развитию творческого потенциала студента.

Для эффективности выполнения самостоятельной работы необходимо знать ряд условий:

Обеспечить правильное сочетание объемов аудиторной и самостоятельной работы.

Методически правильно организовать работу студента в аудитории и вне ее.

Обеспечить студента необходимыми методическими материалами с целью превращения процесса самостоятельной работы в процесс творческий.

Осуществлять постоянный контроль за ходом самостоятельной работы и реализацией мер, поощряющих студента за ее качественное выполнение.

Некоторые преподаватели видят в дисциплине только средство воспитания, а не его результат. Приказывая, понуждая, наказывая, подавляют личность студента, его инициативу, добиваясь покорности, а тем самым лишь внешнего благополучия. Однако формирование личности без подавления воли, без принуждения и конкретных наказаний – это и есть педагогика сотрудничества, которую необходимо развивать и использовать во всех видах взаимодействия преподавателя со студентами, в том числе и в самостоятельной работе.

Таким образом, рост профессионализма преподавателей, его педагогическое мастерство превращаются в важнейший составной элемент учебного процесса высшей школы.

Литература:

1. Истомина-Нуркеева А.В. Качество высшего образования: проблемы, перспективы, пути управления //Инновационное развитие и востребованность

науки в современном Казахстане: Материалы II Междунар. конф. - Алматы, 2008. - С. 213.

2.Юшко Г.Н. Научно-дидактические основы организации самостоятельной работы студентов в условиях рейтинговой системы обучения. Рост. Гос. Ун-т.- Ростов на Дону, 2001.-167 с.

3.Зенкин А. С., Кирдяев В. М., Пильгаев Ф. П., Лащ А. П. Самостоятельная работа студентов: метод. указания. Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2009. 35 с.

Керимова Д.О., Кенжебаева А.А.

г.Караганда, КГУ СОШ №30

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ТРЕБОВАНИЯ И ПРИОРИТЕТЫ

Период реализации в Казахстане Государственной программы развития образования на 2011—2020 гг. ставит перед педагогической общественностью ряд существенных вопросов, один из которых, на мой взгляд, очень важный. А именно, что такое современный образовательный процесс, современный урок, каковы должны быть к нему основные требования и на что должны быть направлены приоритеты.

Образовательный процесс является основным в системе образования и основополагающим его результатом выступает образованность ученика. Ведущую роль в этом процессе занимает школьный урок. Об уроке написано множество книг, статей, диссертаций. С течением времени меняются цели и содержание образования, появляются новые средства и технологии обучения, но какие бы не свершались реформы, урок остается вечной и главной формой обучения. На нем держалась традиционная и стоит современная школа. Урок остается не только главной, но и единственной формой современного образования. Каждый школьник за годы своего ученичества посещает почти 10 000 уроков. Ему отводится не менее 98% всего учебного времени. Что же должно вмещать в себя временное пространство урока, какие цели должен перед собой ставить учитель и какие задачи решать?

Педагоги понимают, что урок не может не меняться. Это объективный процесс, на который влияет целый ряд факторов. В частности:

1. Появились новые образовательные стандарты и на их основе — обновленные программы и учебники. Безусловно, они требуют совершенствования форм обучения.
2. Переход на предпрофильное и профильное обучение. Этот вектор развития ставит перед современным уроком новые задачи.
3. Внедрение информационных технологий. Информатизация образования оказывает значительное влияние на современный урок.
4. Организация Единого национального тестирования предъявляет свои требования к содержанию урока, оценке образовательных достижений школьников.

Поэтому урок должен быть современным, в самом широком понимании этого слова. И рассуждая о современном уроке необходимо отметить главное — его современность связана в первую очередь с состоянием общества, государства, мира, науки и всех сфер бытия человека. Современный урок, это урок действенный, имеющий непосредственное отношение к интересам ребенка, его родителей, общества, государства. Помимо этого, если урок современный, то он обязательно закладывает основания для будущего, готовит ребенка к жизни в меняющемся обществе.

«Современный урок, какой он? Демократичный. Где дети не боятся высказывать свое мнение, не боятся новшеств, урок на котором учителю и ученику комфортно». (Ольга Г.)

«На мой взгляд, современный урок должен быть, прежде всего, актуальным и интересным. Учитель должен использовать новые технологии, хорошо владеть компьютером. Нельзя забывать так же и о здоровьесберегающих технологиях. Успех урока во многом зависит от профессиональных и личных качеств учителя. Учитель и ученик — это единое целое, учимся вместе, помогаем друг другу, роль учителя — направлять, контролировать». (Жанайдар У.)

«Урок должен быть творческим, способствовать самореализации школьников, востребованности их творческого потенциала. На уроке дети должны осмысленно действовать в ситуации выбора, принимать решения в нестандартной ситуации. Все эти моменты должны быть на современном уроке. Современный урок должен воспитывать Творца и Деятеля!» (Сергей Ш.)

Несомненно, урок открывает перед педагогом широкую возможность проживания ребенком совместной жизни на всех его уровнях. Именно в рамках урока у школьника формируется способность осознавать свою значимость и определять жизненные ценности и приоритеты. Современный урок — это тот период, во время которого учитель умело должен использовать все возможности для развития личности ребенка, её активного умственного роста, глубокого и осмысленного усвоения знаний, для формирования её нравственных основ.

Современный урок — это период истинного творчества учителя. Конечно, он должен быть информационно насыщен, включать разные формы работы, но в то же время соответствовать уровню восприятия каждого ученика и главная его особенность это то, что каждый ученик должен быть действительно активным участником процесса обучения.

Опираясь на мнение современных ученых-педагогов можно определить некоторые критерии, которые отличают современный урок от стандартного. Современный урок должен обеспечить развитие качеств, отвечающих требованиям современного общества, позволить ребенку активно войти во взрослую жизнь. В первую очередь — это урок самореализации ученика. Ученику необходимо не просто изучить учебный материал. Он в первую очередь должен задействовать весь свой потенциал, выявить и развить свои способности.

Сегодня наиболее существенное влияние на урок оказывает новое содержание образования: вариативные образовательные программы, новое поколение учебников, рабочие тетради, разнообразные дидактические материалы позволяют делать урок более интересным, ярким, насыщенным.

Для того, чтобы процесс самореализации состоялся, необходимо создать условия саморегулируемого, осмысливаемого обучения. Ученик должен знать и понимать цель обучения, зачем и для чего он изучает тот или иной предмет, как и почему он с ним связан и что важно, как и где можно использовать полученные знания. И если на стандартном уроке цели ученику просто передавались, доносились учителем, то сейчас учителю необходимо осознавать, что ученическое целеполагание — одно из условий обучения жизни в современном мире. Без навыков собственного самоопределения и целеполагания человеку невозможно будет ориентироваться в стремительно меняющемся мире. Поэтому современный образовательный процесс, это процесс, в первую очередь, саморегулируемый, осознанный.

Следующим важным аспектом современного урока является его новизна и эвристичность. На уроке должно быть интересно, причем как ученику, так и учителю. Урок — это всегда открытие нового, тайного, неизведанного. На современном уроке должно происходить приращение ученика — как внешнее, так и внутреннее. Внешне это может быть его новое стихотворение или новый способ решения задачи, а внутренне — освоенные способы стихосложения или решения задач.

Раскрывая мысль о новизне урока, необходимо отметить, что оно важно и для учителя. Новое открывается не только для ученика, но и для учителя. И даже если предварительный план урока одинаков для всех классов, тем не менее, он будет кардинально отличаться в каждом классе и в первую очередь будут различны результаты обучения учащихся.

Раскрывая тему современного урока необходимо обозначить его продуктивность. Продуктивность в образовании является основой успешной деятельности ученика в будущем. Для того чтобы чувствовать свою значимость и осознавать личные компетенции ученик должен научиться создавать образовательную продукцию: модели, планы, стихи, таблицу сложения чисел, концепцию, теорию, презентацию, фильм и т. д. В жизни требуются творцы

и деятели, т. е. те, кто создаёт продукцию или осуществляет деятельность по её созданию в общей цепочке, поэтому учёба должна стать средством, а не целью. Если этому следовать, то современный урок — это урок развития компетенций ученика в изучаемых областях, получение опыта достижения реального и актуального результата. Компетентность — это внутреннее качество ученика, тогда как компетенция — внешне заданная норма. В каждом учебном предмете реально или потенциально содержатся ключевые и предметные компетенции — то есть нормы, освоение которых позволяет стать успешным в заданных областях. Например, компетенции путешественника предполагают, что ученик, изучая историю, понимает, зачем, где и для чего ему нужно побывать, знает, что включает в себя план путешествия, умеет ориентироваться в пространстве времени, владеет способами применения различных типов карт, таблиц, схем, имеет опыт рассуждений, аргументирования, способен дать оценку историческим событиям как древности, так и современности.

Следующим аспектом современного урока, на наш взгляд, является его коммуникативность. Современный урок должен быть построен на диалоге как между учеником и учителем, так и между учениками. Александер (2004) утверждает, что беседа в обучении не является односторонним процессом общения, а, наоборот, — взаимным процессом, в котором идеи проходят в двух направлениях и на этой основе продвигают обучения ученика вперед. [1] Обмен мыслями, идеями может быть достигнут только через диалог, взаимодействия, а значит коммуникацию. Совместная деятельность учеников, обсуждения, создание совместных проектов — все это является неоценимым вкладом в будущую успешность нынешнего ученика в современном мире.

Необходимо отметить, что современный мир — это мир информации. Поэтому и современный урок должен предоставлять возможность ученику находиться над предметом, быть метапредметным. За каждым учебным предметом, темой, фундаментальным образовательным объектом — находятся его первоосновы. Это могут быть понятия числа или знака, проблемы происхождения мира или человека, пропорции или закономерности типа «золотого сечения», принципы, например, тождественности микро и макрокосма. Изучая предметное, всегда нужно дать ученикам заглянуть дальше, направить их познание к первосмыслам. Через вхождения в метапредметные основы изучаемого урок помогает ученику увидеть корни происходящего, выстроить целостное знание и понимание изучаемых предметов, определить своё личное отношение к фундаментальным вопросам своего бытия [2]

И последнее, на что необходимо поставить акцент — это рефлексивность урока. Рефлексия — это размышление ученика и учителя об уроке, пересмотр проведенного урока с другой точки зрения. Необходим взгляд с разных сторон на существующие успехи, проблемы в деятельности ученика и учителя. Это, прежде всего, глубокий анализ эмоционального состояния, удач и трудностей в выполнении деятельности, средств и инструментов, используемых в определенной деятельности, затруднений и способов решения проблемных ситуаций на уроке. Раскрывая вопрос о рефлексивной позиции учителя необходимо обратить внимание на формирование навыка оценивания соответствия учебного занятия целям, задачам и достигнутым результатам, Грамотная рефлексия дает возможность педагогу выработать новые стратегии процесса обучения на следующий урок.

Говоря о современном уроке необходимо также затронуть вопрос о его культуре, которая включает в себя, в первую очередь, высокий уровень мастерства педагога, умение донести до учащихся нечто поучительное, соответствующее уровню своего времени и позволяющее сделать вывод для будущего. Развить в учениках лучшие стороны их личности, дать им уверенность в будущем успехе, научить их ставить цели и всегда стремиться к самосовершенствованию — вот главная цель современного урока и истинного образования.

Литература:

1. Руководство для учителя стр. 145 АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2012

* 2 7 5 5 5 0 *

Оспанова Д.М., Жуманбаева А.О., Какимова А.Ш.*г.Караганда, КГУ СОШ №30***УРОК ОСТАЕТСЯ ГЛАВНОЙ ФОРМОЙ ОБУЧЕНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ**

Современный урок в условиях обновленной системы среднего образования Республики Казахстан предполагает: ориентацию структуры и содержания образования на компетентностный подход; переход на новую систему оценки учебных достижений обучающихся; использование инновационных технологий обучения и воспитания; направленность образовательного процесса на самореализацию школьников. Современное содержание образования не может ограничиться перечнем требований к предметным знаниям, умениям и навыкам, оно должно охватить все основные компоненты социализации, в том числе и систему универсальных учебных действий. Новая организация общества, новое отношение к жизни предъявляют и новые требования к школе. Сегодня основная цель обучения – это не только накопление учеником определённой суммы знаний, умений, навыков, но и подготовка школьника как самостоятельного субъекта образовательной деятельности.

Урок остается главной формой обучения в современной школе. Современный урок в условиях обновленной системы среднего образования РК – это особый урок. Чтобы составить краткосрочный план урока, нужно обратиться к шаблону краткосрочного планирования, в котором прописываются цели, виды деятельности, использование дифференциации, виды оценивания, межпредметные связи, а также рефлексия учителя и итоговое оценивание преподавания и обучения на данном уроке. При планировании урока я обращаюсь к среднесрочному планированию. В планировании урока указываю критерии оценивания к целям обучения, которые должны быть достигнуты на данном уроке. Учитель может самостоятельно составить критерии оценивания или подобрать из методических документов «Сборник заданий по формативному оцениванию», «Сборник заданий по суммативному оцениванию». Оформление критериев оценивания включает описание достижений результатов обучающихся к концу урока по категориям: «Все смогут...», «Большинство...», «Некоторые...».

Это поможет:

- акцентировать деятельность учащегося;
- точнее оценивать обучение учащихся.

Учителю, работающему по обновленному содержанию среднего образования РК, необходимо быть мобильным, в случае наглядной картины, если запланированные задания не дают результат, не вовлекают учащихся в учебный процесс, необходимо вносить коррективы и по окончании урока обязательно проанализировать его. Действия учителя должны быть направлены на эффективный урок, направленный на обучение.

В соответствии с основными идеями программы, урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов.

И рассматриваю следующие вопросы: Какие цели урока поставлены? Поддерживает ли каждая часть урока достижения учащимися этой цели? Что будут делать учащиеся на уроке? Какие результаты они должны получить? Какую обратную связь от учащихся я планирую услышать?

На каждом уроке планирую реализацию привитию ценностей. Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: Казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость; образование в течение всей жизни.

В планировании урока указываю навыки использования ИКТ. К уроку учащиеся готовят и используют флеш-презентацию, которую загружают на планшет или мобильный телефон.

Обновленная образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащихся вести диалог, как с учителем, так и друг с другом. Важно отметить, что в рамках обновления содержания образования учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учеников. Особое внимание уделяется постановке разнообразных вопросов. Необходимо планировать и чередовать как индивидуальные, коллективные, так и групповые/парные виды работ, задания направленные на развитие критического мышления.

В конце урока я планирую вопросы, задания, позволяющие обучающимися подумать о том, чему они научились; определить цели следующего урока, оценить свою работу и своих одноклассников. Урок в условиях обновленного среднего образования РК - это современный интересный урок. Проработав уже второй год по обновленному содержанию образования я понимаю, что это очень хороший метод обучения для нашего будущего поколения с их навыками и требованиями в современном обществе. В условиях обновленного содержания образования РК можно поддерживать высокую мотивацию и эмоциональную окраску урока.

В послании РК Назарбаева Н.А. народу Казахстана от 5 октября 2018 года «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» во второй главе «Качество жизни» акцент делается на внедрении в образовательную среду инновационных технологий обучения, которые отвечают новым требованиям информационного общества: мобильность, креативность, коммуникабельность, точечность, динамизм. Поэтому как отметил Глава государства: «Акценты в образовании смещаются в сторону модели 4К: развитие креативности, критического мышления, коммуникабельности и умения работать в команде».

В конце статьи хотелось бы сказать что новые требования в образовании идет к процветанию качества знания и повышается интеллект будущего поколения.

* 2 7 5 5 6 8 *

Мырзабаев А.Б., Женис А.А.*Карагандинский государственный университет имени Е.А. Букетова***КЛАССИФИКАЦИЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ**

Дифференциация видов одаренности определяется тем или иным критерием, положенным в основу классификации. Среди критериев выделения видов одаренности можно назвать следующие:

- 1) вид деятельности и обеспечивающие ее сферы психики;
- 2) степень сформированности одаренности;
- 3) форма ее проявления;
- 4) широта проявлений в различных видах деятельности;
- 5) особенности возрастного развития.

1. По первому критерию классификация типов одаренности осуществляется в рамках пяти видов деятельности с учетом включенности трех психических сфер. К основным видам деятельности относятся практическая, теоретическая, художественно-эстетическая, коммуникативная и духовно-ценностная. Сферы психики представлены интеллектуальной, эмоциональной и мотивационно-волевой.

По виду деятельности выделяют 5 групп:

1. Практическая одаренность:

- одаренность в ремеслах
- спортивная
- организационная

2. Познавательная одаренность:

- академическая (высокие результаты по всем или определенным школьным предметам)
- научная (научно-исследовательская деятельность в определенной области)

3. Художественно-эстетическая одаренность:

- хореографическая

- сценическая
- литературно-поэтическая
- изобразительная
- музыкальная

4. *Коммуникативная (лидерская) одаренность.*

5. *Духовно-ценностная одаренность (создание новых духовных ценностей и служение людям) [1].*

Каждый вид одаренности по своим проявлениям охватывает в той или иной мере все пять видов деятельности. Например, деятельность музыканта-исполнителя, будучи по определению художественно-эстетической, кроме того формируется и проявляется в практическом плане (на уровне моторных навыков и исполнительской техники), в познавательном (интерпретации), в коммуникативном (коммуникации с автором исполняемого произведения и слушателями), в духовно-ценностном (придания смысла своей деятельности в качестве музыканта). Классификация видов одаренности по этому критерию является важной в понимании качественного своеобразия природы одаренности.

Деятельность всегда осуществляется личностью. Ее цели и мотивы оказывают влияние на уровень ее выполнения. Если цели личности лежат вне самой деятельности, т.е. ученик готовит уроки только для того, чтобы его не ругали за плохие отметки или чтобы не потерять престиж отличника, то деятельность выполняется в лучшем случае добросовестно, и ее результат даже при блестящем исполнении не превышает нормативно требуемый продукт.

2. По критерию «степень сформированности одаренности» можно дифференцировать:

актуальную одаренность;

потенциальную одаренность.

Актуальная одаренность - это психологическая характеристика ребенка с такими наличными (уже достигнутыми) показателями психического развития, которые проявляются в более высоком уровне выполнения деятельности в конкретной предметной области по сравнению с возрастной и социальной нормами. Особую категорию актуально одаренных детей составляют талантливые дети. Считается, что талантливый ребенок - это ребенок, достижения которого отвечают требованию объективной новизны и социальной

значимости. Как правило, конкретный продукт деятельности талантливого ребенка оценивается экспертом (высококвалифицированным специалистом в соответствующей области деятельности) как отвечающий в той или иной мере критериям профессионального мастерства и творчества.

Потенциальная - это психологическая характеристика одаренность ребенка, который имеет лишь определенные психические возможности (потенциал) для высоких достижений в том или ином виде деятельности, но не может реализовать свои возможности в данный момент времени в силу их функциональной недостаточности [2].

3. По критерию «форма проявления» можно говорить о:

явной одаренности;

скрытой одаренности.

Явная одаренность обнаруживает себя в деятельности ребенка достаточно ярко и отчетливо (как бы «сама по себе»), в том числе и при неблагоприятных условиях. Достижения ребенка столь очевидны, что его одаренность не вызывает сомнения.

Скрытая одаренность проявляется в атипичной, замаскированной форме, она не замечается окружающими. В результате возрастает опасность ошибочных заключений об отсутствии одаренности такого ребенка. Его могут отнести к числу «неперспективных» и лишит необходимой помощи и поддержки. Нередко в «гадком утенке» никто не видит будущего «прекрасного лебедя», хотя известны многочисленные примеры, когда именно такие «неперспективные дети» добивались высочайших результатов. Причины, порождающие феномен скрытой одаренности, кроются в специфике культурной среды, в которой формируется ребенок, в особенностях его взаимодействия с окружающими людьми, в ошибках, допущенных взрослыми при его воспитании и развитии, и т.п. Скрытые формы одаренности - это сложные по своей природе психические явления. В случаях скрытой одаренности, не проявляющейся до определенного времени в успешности деятельности, понимание личностных особенностей одаренного ребенка особенно важно. Личность одаренного ребенка несет на себе явные свидетельства его незаурядности. Именно своеобразные черты личности, как правило, органично связанные с одаренностью, дают право предположить у такого ребенка наличие повышенных

возможностей. Идентификация детей с таким типом одаренности - это длительный процесс.

3. По критерию «широта проявлений в различных видах деятельности» можно выделить:

общую одаренность;

специальную одаренность.

Общая одаренность проявляется по отношению к различным видам деятельности и выступает как основа их продуктивности.

Специальная одаренность обнаруживает себя в конкретных видах деятельности и обычно определяется в отношении отдельных областей (поэзия, математика, спорт, общение и т.д.).

5. По критерию «особенности возрастного развития» можно дифференцировать:

раннюю одаренность;

позднюю одаренность.

Решающими показателями здесь выступают темп психического развития ребенка, а также те возрастные этапы, на которых одаренность проявляется в явном виде. Примером *ранней одаренности* являются дети, которые получили название «вундеркинды». *Вундеркинд* (буквально «чудесный ребенок») - это ребенок, как правило, дошкольного или младшего школьного возраста с чрезвычайными, блестящими успехами в каком-либо определенном виде деятельности - математике, поэзии, музыке, рисовании, танце, пении и т.д.

Существует определенная зависимость между возрастом, в котором проявляется одаренность, и областью деятельности. Наиболее рано дарования проявляются в сфере искусства, особенно в музыке. Несколько позднее одаренность проявляется в сфере изобразительного искусства. В науке достижение значимых результатов в виде выдающихся открытий, создания новых областей и методов исследования и т.п. происходит обычно позднее, чем в искусстве. Это связано, в частности, с необходимостью приобретения глубоких и обширных знаний, без которых невозможны научные открытия. Раньше других при этом проявляются математические дарования (Лейбниц, Галуа, Гаусс). Данная закономерность подтверждается фактами биографий великих людей [3].

Итак, любой индивидуальный случай детской одаренности может быть оценен с точки зрения всех вышеперечисленных критериев классификации видов одаренности. Одаренность оказывается, таким образом, многомерным по своему характеру явлением.

Список использованных литератур:

1 Хеллер К.А. Диагностика и развитие одаренных детей и подростков // Основные современные концепции творчества и одаренности / Под ред. Д.Б.Богоявленской. - М.: Молодая гвардия, 1997. - С. 206-209.

2 Белова Е.С. Одаренность малыша: раскрыть, понять, поддержать. Пособие для воспитателей и родителей / Белова Е.С. М.: Московский психологический институт: Флинта, 2010. – С. 31-32.

3 Бабаева Ю.Д. Психологический тренинг для выявления одаренности: Методическое пособие / Ю.Д. Бабаева; Под ред. Панова В.И.- М.: Молодая гвардия, 2011. С. 145-146.

Тажмагамбетова А. Х.

№34 көпсалалы мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Атырау қаласы

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН САУАТТЫ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУ

Бастауыш білім-үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы. Осыған орай оқушыға белгілі бір көлемдегі білім дағдыларын меңгертумен бірге, оларды сауатты жазу мен оқуға үйрету – жаңартылған білім мазмұны бойынша бүгінгі күннің басты талабы. Бүгінгі ақпарат пен компьютерлік жүйенің ұлт тұрмысына тереңдеп енуі нәтижесінде, ұлт өзінің ғасырлар бойы менталитетіндегі жадында сақтау қабілетінен айырыла бастағандай, бұрынғыдай жадында сақтап, жаттап алудың қажеттілігі енді дәл ауыз әдебиеті үлгілерін жаттаумен бірдей емес. Заман дамыған сайын адамзат өзі танып білген дүние сырларын ақпарат түрінде, жазба түрде баяндауда.

Жазу, таза жазу, дұрыс жазу, сауатты жазу – қай тілдің болмасын басты ұстанымы. Сауатты жазудың алғы шарты бастауышта қаланады. Сондықтан да баланың оқу мен жазу дағдыларын қалыптастыру мақсатында жүргізілген жұмыстар жүйелі түрде жүргізілуі керек. «Әдемі жазу – әдеміліктің белгісі» демекші біз ұстаздар қауымы көбіне оқушының оқуына, сөйлеу дағдысына жіті мән береміз де, каллиграфиялық дағдысына көңіл бөле бермейміз. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды», - деген сөзі еске түседі. Мектептегі оқыту үрдісін сауат ашу пәнінен бастап жүргізу аса маңызды да күрделі жұмыс. Өйткені, сауат ашу кезеңінде оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге үйретіліп қоймайды, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдылану тиіс. Демек, сауат ашудың міндеті әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса, солай жазбай, оңға қарай біркелкі көлбеу, таза, анық жазуға машықтандыру міндеті де тұр. Осы талаптарды орындау негізінде көркем жазу дағдысы (каллиграфия) қалыптасады. Оқушылар жазу ережесін сақтап отырғанда ғана дұрыс жазуға үйрене алады. Бастауыш сыныпта

оқушыларды сауатты жазуға үйрету мұғалімнің басты міндеті. Оқушылардың таза көркем жазуын қалыптастыру жазудың әдемі болуы оқушының мінез-құлқын тәрбиелеуге, әсемдік сезімін оятуға, ой-өрісін дамытуға мейілінше әсер етеді. Таза, әдемі жазылған жазба жұмыстары оңай әрі тез оқуға мүмкіндік беріп қана қоймайды, сонымен қатар сырттай қарағанда да сүйсіндіреді. Көркем жазу оқушыны ұқыптылыққа, тыңғылықтылыққа, еңбек сүйгіштікке баулып, адамгершілік, эстетикалық тәрбие алуға құлшындырады. Әсем каллиграфия оқушының орфографиялық қателер жібермей жазуын қамтамасыз етудің сенімді құралы. Көркем жазуды бастаудан бұрын сыныппен дайындық жұмысын жүргізу керек. Оқушыларды жазу кезінде дұрыс отыруға, дәптерді көлбеу қойып жазуға, қаламды дұрыс ұстауға дағдыландыру қажет. Бұл талаптарды орындау мектепке жаңа келген оқушылар үшін оңайға түспейді. Әсіресе мектепке алғаш келген оқушылар дұрыс отыру ережесін орындауға бірден төселіп кете алмайды. Баланың еркін қозғалып, жиі қимыл жасап отыруы табиғи қажеттілік екені белгілі. Сондықтан мұғалім жазу барысында біршама уақыт өткен соң, сергіту сәт-терін өткізіп тұруы тиіс. Оқушыларды жазуға үйретуде жеке әріптерді дұрыс жазуға және оларды өзара дұрыс қосып жаза білуге, әрбір әріптің элементтерін дұрыс жазуға үйрету арқылы оқушыларды жазу жұмысына өте мұқият қарауға дағдыландыру керек. Сауат ашудың алғашқы кезеңдерінде екі-үш сөзден құралған сөйлемді көшіртіп жаздыру жеткілікті. Бұл кезеңде оқушыларды есту арқылы жазуға төселдірудің маңызы ерекше. Егер оқушыларды біркелкі көшіріп жазуға ғана дағдыландырып, есту арқылы жазуға үйретпесек олардың дыбыстарды есту қабілетін дамыта алмаймыз. Оқушыларды дұрыс әрі сауатты, көркем жазуға үйрету үшін оның қалыптастыру жолдарын білу керек. Сынып оқушыларының біреуінде немесе әрбір оқушыда жазба жұмыстарын орындау барысында әр түрлі психологиялық өзгерістер болып отыруы мүмкін. Ондай психологиялық өзгерістерді байқамау салдарынан орындалған жазба жұмыстарының нәтижесі де әр деңгейде болады. Мектепке алғаш барған бала жазуды қалай меңгереді? Ең бірінші мектеп жасындағы баланың ауызша сөйлеу тілі жеткілікті дәрежеде қалыптасқан болады. Бала қоғам мен табиғат құбылыстарын өзі түсініп, өзгеге түсіндіре алады. Ауызша тілдің амалдарын, конституация, паралингвистикалық тәсілдерді, интонация, мимиканы жиі пайдаланады. Ауызша сөйлескенде кейбір пікірлерді қысқартып айтуға яки тіпті айтпай-ақ кетуге болады, өйткені ауызба-ауыз сөйлескенде сөздің олқысын

ыммен, қас-қабақпен толтыруға мүмкіндік бар. Ал жазып сөйлескенде мұндай мүмкіндіктің бірі де жоқ. Сондықтан ауызша сөзге психологиялық сипат тән, өйткені әңгімелесуші адамдар бір-бірінің қас-қабағын, бет пішініндегі өзгерісті байқап тұрады. Артикуляциялық код, дыбыстау автоматты түрде жүзеге асады. Жазу дағдысының психологиялық негізі мидың үлкен жарты шар қабығындағы анализатор ұштарының бір-бірімен күрделі байланысқа түсуі, екінші сигнал системасының жинақталып, бір арнаға бағытталуы болып табылады. Жазу тілі көзбен қабылданады, қолмен іске асады. Бастауыш сынып оқушыларының жазу тілін дамытуға келсек, бұл – жоғарыдағы қиындықтардың үстіне өзінің мақсаты мен табиғатына қарай бірқатар ерекшеліктері де бар жұмыс. Ол ерекшеліктер мынадай: бастауыш сынып оқушылары жазу дыбысының белгілі үш кезеңінен: атап айтқанда, біріншіден, элементтік кезеңнен, яғни балалардың дәптер мен қаламды ұстауға үйрену кезеңінен; екіншіден, әріптік кезеңнен, яғни әріптің жеке элементтерін жаза білу кезеңінен; үшіншіден, тез жазу кезеңінен өтіп, сол кезеңдерде қойылатын талаптарды меңгеруге тиіс болады. Қорыта айтқанда, сауатты болудың алғы шарты әріптерді үйретуден басталады. Әріп элементтерін дұрыс бір-бірінен ажыратып жазу ережелерін сақтағанда ғана бала сауатты жаза алады. Оқушыларды сауаттылыққа үйрет– әр мұғалімнің шығармашылық еңбегіне байланысты.

Отарбаева Ж. Ж.

*№34 көпсалалы мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Атырау қаласы*

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасында жаһандық проблемаларға жауап бере алатындай жұмыстар республикалық деңгейде жүргізілуде. Оқу бағдарламасындағы ұлттық стандарттарға, бағалауға, оқулықтар мен оқыту әдістеріне қатысты білім беру саласындағы өзекті құндылықтар мен мақсаттар мектеп оқушыларының жалпы үлгерімін арттыруды, сондай-ақ инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамытуды, мектеп мәнмәтіні арқылы ұлттық сананы қалыптастырып, іске асыруды және ауқымды халықара-лық тәжірибемен өзара әрекеттесуді көздейді. Жаңартылған оқу бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешу үшін қабылданған ша-ралардың бірі болып табылады.

Жаңартылған білім мазмұны бойынша «Қазақ тілі» пәні бағдарламасы оқушының тілдік сауаттылығы мен сөй-леу сауаттылығын, сөз байлығын, басқалармен еркін қарым-қатынасқа түсу қабілетін дамытуды және оқушы-ның ойлау қабілеті мен танымдық дағдыларын жетілдіруді көздейді.

Пәндік білімнің мазмұны коммуникативтік әрекеттер мен коммуникативтік дағдыларға негізделген. Коммуни-кативтік дағдылардағы оқу мақсаттары әр сынып деңгейіне сәйкес динамикалық даму бағытында жа-салған. Қазақ тілі мен әдебиетін оқи отырып, оқушылар негізгі төрт тілдік дағды, атап айтар болсақ, айтылым, тыңда-лым, оқылым және жазылым бойынша түсініктері мен қабілеттерін кеңейтеді. Қазіргі кездегі білім берудің жаңа әдіс-тәсілдерінің алдына қоятын басты мақсаты – білім алушының жеке басының дара және дербес ерекшеліктерін ескеріп, олардың өз бетінше ізденуін арттырып,

шығармашылығын қалыптастыру болып табылады. Ал оқу мақсаттары белсенді оқыту топтық, жеке, жұптық жұмыс түрлерін қолдану арқылы іске асырылады. Мұғалімнің іс –әрекеті оқушыны бақылауға, бақылау нәтижесін өңдеуге, бағыт-бағдар беруге, күтілетін нәтижені анықтауға арналады. Оқушының іс-әрекеті өз көзқарасын салыстыруға, топтық, жұптық жұмыста бірлесе шешім шығаруға, өз жетістіктерін бағалауға арналады. Белсенді оқыту тілдік дағдыларды қалыптастыруда – оқытуды дамыту, өздігінен дамытын, дұрыс шешім қабылдай алатын, өзін-өзі жетілдіретін тұлға қалыптастыруға негіз болады. Сонымен қатар, білім алушылардың өз бетімен ізденуін арттыру мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Мұғалім сабақ жоспарын құруда лексикалық тақырыпты басшылыққа ала отырып, сынып деңгейіне, тақырып қажеттілігіне қарай бір академиялық сағатта бір немесе екі коммуникативтік әрекетті (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) негіз етіп алады, ал басқа коммуникативтік әрекеттер жанама түрде қолданыла береді. (Мысалы, тыңдалым/айтылым, оқылым/ жазылым). Әрбір әрекет бірнеше оқу мақсаттары арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Сабақ жоспарын құру барысында барлық төрт дағдыны қатар алмаған дұрыс. Олардың бірі не екеуі негізгі болса, қалған екеуі жанама түрде дамы-тыла береді. Коммуникативтік әрекеттерді дамытуға бағытталған тапсырмалар өзіндік ерекшеліктеріне сәй-кес белгілі бір жүйемен жүзеге асады. Ол үш кезеңнен тұрады: Мысалы, тыңдалым дағдысын жүзеге асыру үшін: тыңдалым алды; тыңдалым; тыңдалымнан кейінгі тапсырмалар ұйымдастырылуы тиіс. Тыңдалым/айтылым. Тыңдалым дағдысын дамытуға арналған сабақты өткізудің негізгі мақсаттарының бірі оқушыларды тиімді тыңдауға үйрету, яғни ақпаратты түсіну үшін онымен не істеу керек екенін үйрету болып табылады (Mendelsohn, 1994). Тыңдалым/айтылым барысында мәтінді қандай мақсатта және қалай тыңдатамын және сөйлетуге ықпал етемін деген сұраққа жауап іздеу керек. Оқылым дағдысы – оқушының оқу сауаттылығын қалыптастырудың құрамдас бөлігі. Оқылым дағдыларын жақсартпайынша жазылым кезеңі жүзеге аспайды. Оқылым белсенді немесе бейтарап болуы мүмкін. Бей-тарап оқылым – оқушылар мәтінге сыни талдау

жасауды мақсат етпей, өзінің қызығушылығын қанағаттандыру үшін оқу. Мұғалім оқушыларды өз қызығушылығын қанағаттандыру үшін бейтарап оқылымды қолдануға түрткі бола білгені дұрыс, алайда сыныпта басты назарда белсенді оқылым тұруы қажет. Белсенді оқылым – тілді оқытудың негізгі элемент-терінің бірі (Simpson, 1996), мұндай оқылым барысында оқушы өзінің сыни талдау дағдыларын дамыту мен жетілдіру үшін мәтінмен жұмыс істеудің әртүрлі кезеңдерінде бірқатар әдіс-тәсілдерді қолданады. Оқылымды жақсартып, оны жүзеге асыру таңдалынып алынған әдіс-тәсілдерге тікелей байланысты. Жазылым дағдысы – бұл оқушылардан үйлесімді мәтін құру үшін көптеген күрделі дағдыларды меңгеруді талап ететін міндет. Жазылым – төрт дағдының бірі және ол өнімді дағдылар қатарына жатады. Яғни, өнімді дағды дегеніміз – тіл құбылыстары туралы ережелерге, модельдерге сүйене отырып сөйлеу немесе жазу. Саралап оқыту тәсілі әртүрлі оқушылар тобының оқу әрекетін ұйымдастыру үшін арнайы оқыту әдістерін және іс-әрекеттерді саралау тәсілдерін қамтиды. Сабақта белсенді оқу әдістерін қолдану оқушының өзіндік рефлексия жасау дағдыларының дамуына, сыныптағы жалпы жұмысқа үлес қосып, қатысқанын сезінуге; оқу үдерісінің белсенді мүшесі болуына, құрдастармен қарым-қатынасының дамуына, танымдық белсенділігінің артуына мүмкіндік береді. Сондай-ақ, мұғалімнің сабағын қызықты ұйымдастыруына, оқушыларының танымдық әрекетін күшейтіп, өзінің кәсіби шеберлігін шыңдай түсуіне ықпал етеді. Сабақ барысында «баланың өзін еңбектендіріп, бірлестіріп, өз бетімен білім тапқандай қылса», «жұмыстайтын материалдар даяр түрінде емес, балалар тәжірибе қылып, зерттеп, өз бетімен шешкендей, тұрмыс жұмбақ түрінде берілсе» Қорыта айтқанда, тиімді стратегияларды қолдану арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыра отырып белгілі бір жетістікке қол жеткізе аламыз. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді қолдану қазіргі заман талабы.

* 2 7 5 5 8 2 *

Зинеден А.С.

*№34 көпсалалы мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Атырау қаласы*

ОҚЫТУ ҮРДІСІН ЖОСПАРЛАУДА ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Тәуелсіз елді өркениетті әлемге танытатын, дамыған елдер қатарында терезесін тең ететін күш - білім және білімді ұрпақ. Бүгінгі білім беру жүйесінің ерекшелігі - білім алушының қандай да бір іс-әрекетке құзіреттілігін дамыту, арттыру, қалыптастыру. Біз оқушының білімін, біліктілігін, дағдысын бағалаудан оның құзіреттілік қасиетінің қалыптасуын бағалауымыз керек, қазір оқушылардың білімділігі ғана басты рөлде емес, басты рөлде оқушының құзіреттілігін, оның жеке тұлғалық қасиеттерін дамыту, қоршаған ортамен дұрыс қарым-қатынасу, өзін-өзі дамыту, өзіндік білімін көтеру сияқты мақсаттар қойылған. Қалыптастырушы (формативті) бағалау тоқсан бойы күнделікті оқу үрдісінде үнемі жүргізіледі және сабақтың бөлінбейтін бөлігі. Оқушылардың ағымдағы білім деңгейлерін анықтау үшін және мұғалім мен оқушы арасында өзара байланысты орнату үшін қолданылады. Ол бағалау күнделікті оқу үрдісі кезінде жүргізіледі, оқушыға өз жұмыстарын өңдеуге және жоғары нәтижеге жетуге көмектеседі, мұғалімге оқушының материалды меңгергені туралы ақпарат жинақтауға, талдауға және жоспарлауға мүмкіндік береді. Бағалау – бұл оқушының ілгерілеу дәрежесін анықтаудан гөрі кең ауқымды нәрсе. Бағалау оқушының өзінің таным үрдісіне қызығушылығын арттырып, оны алға жетелейді. Осы орайда қалыптастырушы бағалау басқа бағалау әдістерімен салыстырғанда оқушыға материалды тереңірек түсінуіне көмектеседі, сонымен қатар сол материалды сараптап, өмірде қалай қолдануға болатындығы туралы ойлануын оятады. Қалыптастырушы бағалау жиынтық бағалаумен салыстырғанда оқушы мен мұғалім арасында кері байланысты қамтамасыз етеді. Бұл бағалау шеңберінде мұғалімдерге оқушылардың жетістік деңгейін тексеріп отыратындай, қандай да бір қабілетін айқындайтын қалыптастырушы тестілеу және қолданылып жүрген түрлі әдістер мен формалар ұсынылады. Өзін-өзі

бағалау өзара бағалау түрлерін қолдануды, тиімді кері байланыс жасауды, ол үшін сұрақты дұрыс құруды, бағалау үшін критерий қолдануды ұсынады. Бұл ретте оқушылар өздерінің білімін қандай дәрежеде екенін айтып, алда нені жетілдіру керектігін тұжырымдайды. Осындай рефлексия кезінде алған білімдерді бекіту жүзеге асады, жаңа ұғымдарды енгізумен бірге белсенді қайта құруды елестету, «менімен сәйкес келетін» білімді меншіктеу сияқты жаңа мағына туындайды, ұзақ мерзімді білімдер қалыптасады. Оқушылар өз ойларын сөзбен жеткізуге тырысады, өз пікірлері мен идеяларын басқа оқушылармен бөліседі, өз жеке бастарының ойлану операциясын сараптайды. Қалыптастырушы бағалау әдістемесін қолдану қазіргі таңда мұғалім жұмысын бағалаудың жаңа жүйесінің маңызды критерийлері болып табылады. Қазіргі оқыту тұрғысы бойынша оқушылар оқыту үдерісінің белсенді қатысушылары болғандықтан оларды оқу үдерісіне тарту үшін алдымен олар сабақта не істейтінін, олардан не талап етілетінін білуі тиіс. Сол себептен мұғалімнің жаңа сабақты ұйымдастырудағы алғашқы қадамы – сабақтың мақсатымен, бағалау критерийлерімен таныстыруы. Сабақтың мақсаты мен табысқа критерийлері түсінікті болу үшін мұғалімнің көмегімен оқушылардың өздері құрылымдағаны дұрыс. Мұғалім әр оқушының сабақ мақсатын түсінгенін және әр оқушының алдына мақсат пен табыс критерийлерін белгілегенін қадағалап, сабақты қорытындылау кезеңінде мұғалім сабақтың мақсатына қайта оралып, оқушылармен бірге белгіленген критерийлерге әр оқушының қаншалықты жеткенін айқындайды. Оқыту мен оқу процесі аясында мұғалім оқушылардың жетістіктері мен пәнді түсіну деңгейін формативті бағалауда үздіксіз бақылап отырады. Оқушыларды бағалауға қатыстыру, өзін-өзі бағалау мен өзара бағалау. Оқушылар алда тұрған мақсаттың мәнін түсініп, оған қол жеткізу үшін не істеу қажет екенін анықтай алған жағдайда ғана олар оқу мақсатына қол жеткізеді. Оқушыларының бойында өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға талпынған көптеген мұғалімдердің аңғарғаны: бұл реттегі ең бірінші және ең күрделі мәселе – оқушыларды өз жұмысы туралы мақсат қою тұрғысынан ойлануға үйрету. Олар бұны қалай істеу керек екенін түсінгенде ғана өз жұмыстарына шолу жасай бастайды, сол арқылы оны өздері орындап, өздері бақылай алады. Қалыптастырушы бағалау кезінде қолданылатын негізгі стратегиялар:

□ Сыныпта барлық оқушылар қабілеттілікті тұрақты емес, өспелі ұғым ретінде қарастыратын орта құру.

- Оқушыларды сабақтың мазмұнын, сондай-ақ оның не мақсатпен жүргізілетінін көрсететін жоспарлау үдерісіне тарту.
- Оқу мақсаттарын түсіндіру және оқушылардың табыс критерийлерін белгілеуі.
- Сыныпта тиімді әңгімелесу және мақсатты жауап алу тәсілдерін пайдалану және жоспарлау.
- Оқушыларды оқуда табысты болу туралы сараптама-лық пікірталасқа тарту – табыс критерийлеріне сәйкес болып қана қоймай, осы критерийлерге қалайша сәйкес болу қажеттілігін білу.
- Оқушыларға өзара және өзін өзі бағалау жөніндегі жақсы сарапшы болуға мүмкіндік беру.
- Жетістік пен жетілдірудің неден тұратынын анықтауға, түсініктемелерге сәйкес жұмыс істеуге уақыт беруге баса назар аудара отырып, оқушылар мен мұғалімдерге уақытында шолу жасап, кері байланыс орнатуға үздіксіз мүмкіндік беру. Қалыптастырушы бағалаудың осы стратегиялары мұғалімдерге де, оқушыларға да міндеттер мен әдістерге қатысты қабылданатын шешімдерді реттеуге болатын құрылым ұсынады. Әдістер өзгеріп отырады және стратегияларды орындауда қолдануға болатын көптеген тәсілдер баршылық, бірақ қағидаттар тұрақты әрі негізді болуы қажет.

Саулебаева А.А.

Таразский Государственный университет им.М.Х.Дулати

ТЕХНОЛОГИИ КУЛЬТУРНО-ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Современное образование, ориентированное на подготовку конкурентоспособных специалистов и повышение качества оказываемых услуг, на сегодняшний день во многом опирается на инновационную деятельность. Инновационная деятельность, как любая другая, осуществляется в соответствии с какими-либо закономерностями, правилами, формами, принципами или намерениями. Особое значение приобретает использование инновационных технологий в культурно-досуговой деятельности.

Под технологией культурно-досуговой деятельности понимается совокупность форм, методов, методик, разработок, расчетов, моделей проектирования и внедрения различных инноваций, способных обеспечить достижение определенной воспитательной цели. С точки зрения предметной деятельности под культурно-досуговыми технологиями следует понимать педагогически организованный процесс воздействия субъекта на объект культурно-досуговой деятельности с целью формирования общественно значимых качеств личности. Применение тех или иных технологий культурно-досуговой деятельности обусловлено предметными сферами действий профессиональных работников.

Технология культурно-досуговой деятельности объединяет общие, функциональные (отраслевые) и частные технологии. Система общих технологий включает в себя диагностику, профилактику, адаптацию, реабилитацию, коррекцию, социальную экспертизу, прогнозирование, проектирование, консультирование и т.д.

Функциональные (отраслевые) технологии исходят из функционального предназначения субъекта. Например, для музея приоритетной функцией является сохранение, изучение и популяризация памятников истории и культуры; для учреждений культуры – функция рекреативная; для вуза – образовательная функция. При учете этих функций и строится основная деятельность того или иного учреждения культурно-досугового типа.

Частные технологии культурно-досуговой деятельности составляют определенные процедуры по созданию информационно-просветительных, художественно-публицистических и культурно-развлекательных программ.

Учреждения культурно-досугового типа принимают активное участие в работе со всеми слоями населения. Организация культурно-досуговой деятельности строится на принципе дифференцированного подхода. Разработка частных методик предполагает учет социально-демографических характеристик различных категорий населения. Типологизация технологий может быть осуществлена по различным основаниям, по видам, уровням, сферам применения. Так, по степени новизны различают принципиально новые (инновационные) технологии и традиционные (ретроспективные) технологии.

Важнейшей задачей специалистов учреждений культурно-досугового типа является внедрение в свою практику хорошо зарекомендовавших себя традиционных технологий, а также применение инновационных технологических процедур. При этом не следует отождествлять традиционные технологии с рутинными. Последние характеризуются такими методами воздействия на культурные процессы в условиях досуга, которые отличаются малой наукоемкостью, не мотивируют объект к изменениям и переменам, а также являются не только устаревшими, но и неэффективными. С точки зрения масштабности ряд исследователей выделяют глобальные и территориальные технологии. Первые связаны с решением общечеловеческих проблем, с тенденциями мирового развития, с социальными проблемами взаимодействия природы, общества, человека. Региональные технологии имеют определенные территориальные ограничения и отражают динамику процессов региональной жизни.

Разнообразные типы технологий можно выделить и в зависимости от характера объекта технологического воздействия. Когда он определяется управленческо-организационными акциями, выделяют технологии поиска стратегии управления, персонального менеджмента, социального программирования и прогнозирования и др.

Разработка социальных технологий в сфере культуры и досуга связана с определенными сложностями, так как эта сфера имеет открытый характер.

Культурно-досуговая деятельность как специальная учебная дисциплина выражается в подготовке квалифицированных специалистов для учреждений

культурно-досугового типа. Действующая сегодня сеть средних и высших специальных учебных заведений позволяет решать базовые кадровые вопросы. Вместе с тем динамика процессов, происходящих в духовной жизни общества, требует постоянного внимания ученых и педагогов к разработке новых учебных программ, планов, перечня специальностей и квалификаций специалистов, удовлетворяющих современным насущным потребностям практики. В этой связи активно ведутся научные поиски концепций и государственных программ обучения по различным специальностям.

Отмеченные выше аспекты научного анализа культурно-досуговой деятельности не исчерпывают все возможные их варианты. Как всякое объемное культурное явление, культурно-досуговая деятельность может быть рассмотрена в контексте любой практической, организационно-методической или научно-исследовательской проблемы. Однако в любом случае масштабные исследования проводятся специалистами различного профиля на основе использования достижений педагогических наук. Актуальность проблематики культурно-досуговой деятельности продиктована заинтересованностью как государства, так и его граждан в обеспечении условий для полноценного отдыха, просвещения, творчества, нравственно-эстетического развития личности в процессе досуга.

Список использованной литературы

1. Аванесова Г.А. Культурно-досуговая деятельность: Теория и практика организации. – М., 2006.
2. Жарков А.Д. Технология культурно-досуговой деятельности: Учебное пособие для студентов вузов культуры и искусств. М.: МГУКИ, 2002.

Kumisbekova Zh.N. Seitjanov D.S.

Taraz State Pedagogical University, Taraz

THE INFLUENCE OF ROLE-PLAYING GAMES ON THE EDUCATION OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

The leading type of gaming activity for preschool children is plot and role-playing. Plot-and-rolling games make up a great base for children of pre-school age. It can include elements of construction - constructive, dramatized and other games.

Psychologist D.B.Elconin gives the following definition of plot-rolling games: "Playing a role or playing game of preschool age" is a game where children can play the role of adults and in general, the behavior of adults and their relationships attempted repetition. "

L.S.Vygotsky showed that the role-playing games are imagination where a child is already has a big role in the game, and he has committed to do the game. Role-playing games are the things in the world around the children, people, nature, the lives and attitudes of adults with them.

A.V.Zaparozhets represented that entering into a wider world of human aspirations and heroic deeds teaches us to enter into the minds and feelings and come out of the daily routine of the child as a game or a fairy tale.

The game has an important place in the life of a child of preschool age, and the child is considered to be the dominant type of activity. The role-playing games develop the ability to understand the ways of communication, the relationship between people, and the first skills of cooperation.

Free plot game - the most fun game for preschoolers, in the game, the child experiences the subjective feelings of freedom inside, his subordinates, his actions and relationships, and such effects are not present in other types of childhood pre-school activities. The plot game does not require the child to produce a particular product. Everything will be "like that." The child is able to do any job of the elder, can enter into any situation, and become a hero for the desired event. These opportunities expand the child's pedagogical world, give a positive emotional tone to their development.

Another source of plot-playing games is the environment for children. Role-playing games are added to different types of children's organized and individual activities and are of paramount importance in their development and upbringing.

Video-role-playing games have their own peculiarities that reflect the creativity of their participants. The main peculiarity of plot-and-rolling games, according to researchers, is that they make them children themselves, have a peculiarity of their action and creativity. The role of plot-and-rolling games is self-evident, according to D.Elkonin, "... children choose the theme of the game themselves, determine the path to their development, how to open the roles, how to heat up the game, and so on. resolved". In other words, in a plot-and-rolling game, children repeatedly show the phenomena and phenomena in a more active way. Its peculiarities are associated with the peculiarities of children's perception, the conscious perception of certain facts and phenomena, the presence or absence of experiences and direct feelings.

K. Ushinsky pointed out that in the role-playing games, the most important thing is that the child clearly shows his attitude, understanding and involvement to the role he plays. Role-playing games are characterized by the following main features of the game: emotional saturation, interest, personality, activity, creativity, competitiveness, co-operation. The role of play-and-rolling gameplay depends on the nature of the play, but it re-evaluates the knowledge, impresses the child, personality,

and personal experience. It should be noted that role-playing games are a leading form of gambling activities, and it should be noted that it is important to educate and educate preschool children. The role of plot-and-rolling games is diverse. In the game the child recognizes the world around him, thinking operations, feeling, will, friendship with his peers, self-esteem and self-consciousness. Pedagogical value of the game was written by Zhukovskaya, N.Krupskaya, S.Karpova, A.Makarenko, A.Usova, D.Elkonin and other teachers and psychologists.

L.Vygotsky, A.Leontiev and D.Elkonin revealed the role of plot-role play in mental development. They develop the motive-demanding area of the story-by-point game: the child is motivated by the new motive of action (wants to be big and wants to fulfill their duties), understands that the place of the adult is limited in their relationship and needs to be. In the plot-and-rolling game, a new mental form of motive appeared (from the motive of direct motivation to the motive in the form of public view). Studying of psychologists (L.Venger, V.Davydov, Ya.Colominsky, S.Novoselova, D.Elkonin and others), in the plot-role games, symbolic (symbolic) function of consciousness is formed, it concludes that it is the use of their substitutes instead of the real things. The use of external, specific substitutes employs and switches to internal, visual substitutes, and this rebuilds all mental processes of the child, allowing them to formulate their understanding of things and phenomena in real life, and use them in solving various thinking problems.

L.Venger showed that the ability of children to shape the role of role-playing games in the eyes of the other person, and the things they are looking at. The researchers paid great attention to the role of plot-role play in the development of free processes. L.Vygotskiy considered free discipline in the context of an affective demand. According to him, the child in order to meet the founder of the order - can act like adults, need to comply with the rules. Fulfillment of the rules is a tool to perform the child's overall affects. A.Zaporozhts's research suggests that the quality and quantity of free preschool memory, certain behaviors, and complicated movements in the role of play-plot play are much higher than that of adults. In the opinion of researchers of role-playing games (L.Vygotsky, A.Zaporozhts, D.Elkonin), the development of cognitive and voluntary processes, which are due to the peculiarities of game motivation, first of all depends on the role of the child.

L.Venger, L.Vygotskii, K.Ushinsky demonstrate that imagination plays a role in the development of role-playing games. In V.Davydov's game, the ability to move the function of one substance to the second one does not function (The log is turned into bread, etc.). Due to this characteristic, VV Davydov believes that children use substitutes and symbolic actions in the children's game. The widespread use of substitutes in the game allows the child to master other types of replacement (modeling, schemes, symbols, etc.).

It is important to note that the role of role-playing games in the development of the child is important for the development of the moral qualities of a person other than the above-mentioned (S.Karpova, N.Krupskaya, A.Makarenko and others). Through plot-roles games, children learn moral rules and rules of behavior. In the game the style of communication, the attitude of children to peers and adults, the feeling and taste, and so on. So, a story-by-step game is a leading activity of a preschool child. It is the main fund of pre-school children's play. This type of children's creative game is characteristic of all the peculiarities of the game. The peculiarity of a story-by-play game is that there are situations where the main idea of the game is to perform. The game affects all aspects of personal development and upbringing of preschool children.

The game is a type of child activity. As with any activity, the game has a structure. It is characterized by all the components of the action structure: motive, purpose, planning, performance tools, gambling, and result. Being creative, role-playing games put the peculiarities on the structural components. T.Kulikova defines the following structural components in the plot-rolling game: plot, content, roles, play. The plot of the game is a picture of the behavior of the child in the life of the child and the actions of the surrounding people. Game plot is diverse: family games family, kindergarten; production games showing professional performance of people; hospitals, shops, etc., public games to celebrate the City Day, and so on. Role - the main pillar of a story-by-play game. Children have a role in the game itself in the minds of any person acting on behalf of the balance of

the game, including doing the necessary things, according to which the other players, using a different relationship. Problems of development of the role played by D.B.Elkonin. Based on the research, he concluded that the role of the child plays a key role in playing the game. During the development, the child understands his role, looks critical to his / her role in the role of the actor, or changes the content of the roles - from manifestation of actions to switching between people.

V.Yadeshko, V.Sokhin shows two more components of the plot-role game: the final game of the game, rules. The ultimate idea of the game is to find out what children are and how they play: a shop, a kindergarten, and more.

The rules in the gameplay are placed by children themselves, and in some games, adults determine and regulate the order and interaction of players. They approved the contents of the organization, wants to strength the game, and the further development of relations and determine the complexity of the relationship. The analysis of the various literature on the problem allowed determining the following structural components of plot-rolling games: the main idea of the game, plot, content, roles, games, rules. These components come together in many action-based games that play an important role in the lives of children at all stages of early childhood, in collaboration with children.

In conclusion, the role of role-playing games in upbringing children of pre-school age is influenced by their age, their full development, their ability to behave in any environment, and their culture.

References:

1. Jainabekova G. - "Success Characteristics of the Game Worker" Almaty 2001
2. Zhappasov Zh. S. Use of game types in the development of simple mathematical concepts of preschool children // Tilashar. Speech Therapist. - 2015. - # 4. - S. 4-5 p.
3. Mendyakova K. "The method of communication used in the development of the language of the preschool child
4. Shilmurzayeva A. The Importance of Didactic Games in the Education and Training of Preschoolers // Primary School. - 2013. - No. 11-12. - S. 6-7
5. Mikhaylova Z. "Preschool children game assignments". - M., 1990
6. Kerimbaeva R. Using the didactic games at elementary school. - Taraz, 2007 - 120b.
7. Kravtsova E. E. Psychological problems of childhood education in school. - M., 1991.

* 2 7 5 7 8 6 *

Кумисбекова Ж.Н. Турсынбеков Д.Д.*Тараз мемлекеттік педагогикалық университеті, Тараз қ.***ОЙЫН БАЛАЛАР ҮШІН – ОҚУ, ОЙЫН БАЛАЛАР ҮШІН – ЕҢБЕК,
ОЙЫН БАЛАЛАР ҮШІН - ТӘРБИЕ**

Педагогика ғылымында ойын баланың жетекші іс-әрекеті ретінде қаралады. Жетекші іс-әрекет баланың психикасында өзгерістерді анықтайды, сондай-ақ дамудың жаңа сатысына көшуді дайындайды. А.Н.Леонтьев іс-әрекеттің жетекші түрі туралы: «Жетекші іс-әрекет – дамуы дамудың осы кезеңінде тұлғаның психикалық процестерде және психологиялық ерекшеліктерінде дамудың басты өзгерістеріне себепші болатын іс-әрекет» деп көрсетеді.

Мектеп оқушыларының тәрбиесінде ойынның маңыздылығы ежелден-ақ көптеген ғалымдар мен педагогтардың назарынан қалмай келеді. Дегенмен де ХІХ ғасыр аяғында ғана ойын арнайы зерттеу пәніне айналды. Ғалым К.Гроосқа дейін итальян оқымыстысы Д.Колоцца балалар ойыны туралы материалдарды жүйеге келтіріп, ойынның педагогикалық, психологиялық маңызын ашуға әрекет жасады. Ал ғалым-психологтар К.Гроос, Э.Клапаред, А.Диваев, Р.Гаупп, Н.Виноградов, В.Вахтерев және т.б. ойын теориясын құрастырды және ойын мәселесін көтеріп, іс-әрекеттің маңызды түрі ретінде оның теориялық, әдіснамалық негізін ашқан.

ХХ ғасырдың басында зерттеушілерде адамзат тарихында болатын – еңбек пе немесе ойын ба? – деген сұрақты шешуде ортақ пікір болмаған. Ойын еңбектен бұрын пайда болған, оған деген болжамдар айтылды. Ең алғашқы оған қарама-қарсы пікірмен, яғни «Ойын – бала еңбегі» деген пікірді неміс психологы және философы В.Вундт, ал кейінен бұл көз қарасты орыс философы Г.В.Плеханов «Мекенжайсыз хат» деген жұмысында ары қарай дамытты. [1]

Л.С.Выготский ойынды баланың рухани және дене болмысын қалыптастыратын өмір мектебі ретінде қарастырылады.

Ойын, ғалымдардың айтуынша, балалардың өзін жоғары бағалауын қалыптастырады. А.Н.Монтьев, Л.С.Рубинштейн, Л.А.Венгер, В.С.Мухина, Ш.А.Амонашвили және т.б. ғалымдар баланың «Менің» қалыптастыруда, өз-өзіне баға беруде ойынның маңызы зор екендігін атап өтеді.

Мектепте ойынның жетекші рөлі баланың оған жіберген уақытымен емес, негізгі сұраныстарын қанағаттандырғандығымен анықталады. Ойынның негізінде іс-әрекеттің басқа түрлері туындайды және дамиды. Ол психикалық дамуға үлкен үлес қосады.

А.Н.Леонтьев, Л.С.Выготский, Д.Б.Эльконин және т.б. ғалымдар ойында балалардың негізгі сұраныстары көрініс табады: өзіндік әрекетке ұмтылу, үлкендердің өміріне белсенді араласу, қоршаған ортаны тану ниеті, белсенді қозғалыста, қарым-қатынас жасауда деп көрсетеді. [2]

Ойынның негізінде еңбек, үйрену сияқты іс-әрекеттің басқа түрлері туындап дамиды. А.С.Макаренконың зерттеуі бойынша ойында тұлғаның сапасы мен еңбек әрекетіне қажетті дағдылар қалыптасады. Л.С.Выготский, В.В.Давыдов, А.В.Запарожец, Д.Б.Эльконин ойын көбінесе бала психикасында, оның процестерінде жаңа өзгерістер қалыптасуына ықпал жасайды деп көрсеткен. Педагогикалық теорияда ойынды үйретуге бастаушы мектептегі балаларды тәрбиелеу құралы ретінде ерекше назар аударылады. Білім беру бағдарламасы талаптарын басшылыққа ала отырып, педагог бағдарламалық мазмұнды жоспарлайды,

міндеттерін, амалдарын анықтайды, яғни ойынның өз ерекшеліктерін және сипатын бұзбай, оның барысын жоспарлайды.

С.А. Козлова мен Г.А. Куликова пікірлерінше ойынға төмендегідей сипаттар тән болуы керек:

- мазмұнның тәрбиелік-танымдық құндылығы, бейнеленетін көрсетілімдердің толыққандылығы мен дұрыстығы;
 - қажеттілігі, белсенділігі, ұйымдастырылғандығы, ойын амалдарының шығармашылық сипаты;
 - жекелеген балалардың және барлық ойыншылардың мүдделерін ескере отырып ережелерге бағыну және ойында оларды басшылыққа алу қабілеті;
 - ойыншықтарды, ойын амалдарын және материалдарды мақсатты пайдалану;
- жылы қарым-қатынас және балалардың жағымды көңіл күйі. [3]

Ойында педагог бала тұлғасының барлық жағына әсер етеді: оның санасына, сезіміне, еркіне, тәртібіне, ойынды ақыл-ой, адамгершілік, эстетикалық, дене тәрбиесі мақсатында пайдаланады. Сонымен қатар балалардың жас ерекшелігіне байланысты ойын арқылы еңбекке баулып, кез-келген танымдық ойындар арқылы тәрбиелеуге болады.

Ойын арқылы баланың айналасындағы шындықты өзгерту талабы, жаңаны жасау қабілеті дамиды. Бала ойын сюжетіндегі нақтылы және ойдан құрылған құбылыстарды, таныс заттарды жаңа қасиеттермен, функциялармен байланысады. Бұл процестердің нәтижесі баланың елестетуі мен шығармашылығының дамуы болады.

Өзіне бір рөлді алып мектеп оқушысы өзіне мамандықты және басқа тұлғаның ерекшеліктерін жай ғана қолданып қоймайды, ол сол рөлге кіреді, кірігеді, оның сезімімен көңіл-күйіне енеді, сөйтіп өз тұлғасын байытады және тереңдетеді. Дегенмен, кез-келген ойынның жағымды маңызы бола бермейді. Н.К.Крупская іс-әрекет мазмұнына қарай ойынның баланың дамуына кері әсері болуы мүмкіндігін де айтып кетті. Ойынмен аңды да тәрбиелеуге болады, қоғамға пайдалы тамаша адамды да тәрбиелеуге болады.

Д.Б. Эльконин рөлдік ойындардың тарихи пайда болуы мен оның дамуы туралы болжам жасады. Ол адамзат өмір сүре бастағанда балалардың ойыны болған жоқ. Еңбектің және оған қажетті құралдардың қарапайымдылығынан балалар үлкендердің жұмысына өте ерте араласа бастады (жеміс жинау, шөптің тамырларын жинау, балық аулау т.б.). [4]

К.Д.Ушинский өзінің «Адам тәрбие пәні ретінде» деген еңбегінде ойынды «өзің қоршаған айналасындағы дүниенің барлық күрделілігіне кірудің бала үшін шамасы келетіндей тәсіл» деп анықтама берген. Оның пікірінше кез-келген бала ойындары қоршаған әлеуметтік ортаны бейнелейді.

А.Н.Леонтьевтің, Д.Б.Элькониннің зерттеулерінде көрсеткендей, мектеп жасына дейінгі кезеннің барлық уақытында ойынды дамыту ойынынан шынайылық, үлкендердің ісін қайталау, рөлді ойнау, адамдар арасындағы қарым-қатынастың көрінісі ретінде жүреді. Сонымен, ойын арнайы жасалған жағдайда адамдардың өзара қарым-қатынасын анықтау және модельдеу құралы болады, яғни әлеуметтік тәжірибені меңгеруге қызмет ете бастайды,

Р.Вандер Коэй мен Г.Мейес ойынның когнитивтік және эмоционалдық аспектілерінен басқа оның әлеуметтік аспектісін айқындаған. Балалардың ойынына жолдастары, ата-аналары, мұғалімдер мен ойыншықтары әсер ететіндігі дәлелденген. Олар үш аспектілердің ішінде әлеуметтік (қоршаған орта) аспектісі басым деп тұжырымдайды.

Кеңес философтары М.Каган, В.Демин ойынды адам әрекетінің құрамдас бір бөлігі деп қарастырғаны белгілі. Ойын шынайы өмірді бейнелеу жағынан да, оны жүзеге асыру жағынан әлеуметті болып келеді. Ойын әрекетін В.В.Давыдов, А.В.Запорожец, Н.А.Короткова, Н.Я.Михайленко, Д.В.Менджерицкая тұжырымдарына сәйкес, бала асамайды, ойын амалдарының қоғамда қалыптасқан тәсілдерімен таныстырады. Үлкендермен қарым-қатынаста әртүрлі ойындардың техникасын меңгеру арқылы, бала ойын тәсілдерін түсініп басқа жағдайларды қолданады. Ойын қозғалыс әрекеті, ол баланың өзіндік шығармашылық

түріне айналады, ал бұл оның дамуы үшін тиімді себеп болады. Осыған орай мектеп оқушыларын ойын арқылы оқытудың формасы төмендегідей кестеде көрсетілген: 1- кесте

Ойын арқылы оқытудың негізгі формалары	
<i>Ойындар:</i> Сюжеттік-рөлдік ойындар Ұлттық ойындар Дидактикалық ойындар	<i>Әртүрлі пайдалы іс-әрекеттер:</i> Тренинг сабақтар Ойын-сауықтар Кеш, ертеңгіліктер Ата-аналармен жұмыс
<i>Сабақтар:</i> Аралас сабақ Кіріктірілген сабақ Жаңа технологияларды қолдану	

Кесте – 1. Ойын арқылы оқытудың негізгі формалары

Қорыта келе мектеп жасындағы балаларды тәрбиелеуде ойынның маңызы өте жоғары. Педагог Надежда Крупская «Ойын балалар үшін – оқу, ойын балалар үшін – еңбек, ойын балалар үшін тәрбиенің ең мықты формасы» деп бекер айтпаса керекті. Егер де болашақ мұғалімдер балалардың жасына байланысты қажетті ойын әрекетін дұрыс таңдай алса, онда кез-келген ойын әрекеті арқылы балалардың ойлау қабілеті дамиды, сөздік қоры толығып, табиғат және ондағы адамдардың орны туралы біртұтас көзқарастары шығармашылық ізденісі қалыптастады, яғни ойын арқылы еңбекке баулып, ойын арқылы тәрбиелеуге де болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Мұханова Л.М. Ойын технологиясы оқушылардың білімін дамыту құралы. 2001.
2. Л.А. Абрамян., Т.В. Антонова, Л.В. Артемова и др. /под ред. Новосёловой С.Л. Игра школьника. - М. Просвещение, 1998.-286 с
3. А.С. Шылмурзаева Мектепке дейінгі жастағы балаларды оқыту мен тәрбиелеуде дидактикалық ойынның маңызы // Бастауыш мектеп. - 2015. -№ 11-12. - С. 6-7
4. Д.Б. Эльконин Психология игры. – М.: Педагогика, 2001. – 304 с
5. Ұстаздық еткен жалықпас. – Алматы: Үш қиян, 2003.

Бакина Ю. А., Нурмаганбетова М.С., Фадин В. В.

Карагандинский государственный технический университет, Казахстан

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ И МАСТЕРСТВО УЧИТЕЛЯ

Текущее положение образования характеризуется накоплением в нём проблемных ситуаций, во-первых, которые связаны с недостаточностью умственного и психического развития обучающихся, во-вторых – постоянно растущим несоответствием между вероятным уровнем усвоения учебного материала учащимися и используемыми педагогическими технологиями и мастерства учителя.

Усугубление проблем связанных с образованием требует от современной педагогической науки актуализации знаний и технологий как инструмента усовершенствования качества учебного процесса в современном учебном заведении.

Многократными исследованиями было подтверждено, что от избранной педагогической технологии и степени её здравомыслия ситуации и составу учащихся во многом зависит качество обучения.

С древнегреческого «технология» переводится как искусство, мастерство, умение. Это то, чем обладал мастер, когда он создавал свои творения под наблюдением ментора, благодаря своему терпению и труду. Соответственно, педагогическая технология является наукой о преподавательском мастерстве, которым пользуется учитель. Это его личное наследие, состоящее из опытности и индивидуальных качеств [1].

Сейчас под технологией понимают нечто другое, связанное с компьютерной техникой и т.д. Исходя из этого, педагогическая технология выглядит как искусство обучения при помощи информационно-коммуникационных технологий, как техническое искусство моделирования преподавательской деятельности. В основе этого понимания, находится представление о том, что понятия, приёмы, навыки преподавательской работы, составляющие искусство преподавания, могут быть не только переданы учителем своим подопечным, но и существуют независимо от преподавателя и учеников, как объективные возможности осуществления учебного процесса. Искусство учителя-мастера возникает как грамотное овладение и рост существующей возможности, которая вполне может быть выполнена и другим методом. Задача педагога-мастера – умение выявить и разработать эту возможность, но т.к. она уже осуществлена, то не требует усилий, которые были приложены при её установлении и осуществлении. Чем лучше осуществлены педагогические методы, тем более минимальные преподавательские умения нужны от применяющих их учителей-

последователей. Усвоив данную методику, преподавателем может быть любой. Это подтверждается деятельностью коллективного образования, которое иначе не было бы возможным. Методически спроектированная и показанная совокупность приёмов и методов преподавания может быть осуществлена и без вмешательства человека, при помощи обучающих машин. Это произошло на практике программированного и компьютеризированного обучения [2].

Большое значение имеет то, что в основании осознания технологии обучения как объективного процесса находится естественнонаучное понимание о мире. Имеются объективные закономерности развития обучения, их нужно исследовать и применять нужным образом согласно целям обучения. Как независимый процесс, технология обучения самостоятельна от желаний и умений людей – преподавателей и учеников. Поэтому каждый вполне может быть преподавателем и есть возможность обучить любого всему [3].

Впервые такое понимание процесса обучения можно обнаружить в педагогике Я.А. Коменского. Главные механизмы этой технологии это урочный принцип, классный принцип, предметность обучения и общий порядок доклада материала, построение жизни школы. Они были изложены именно Коменским и предоставили его системе стабильное положение в индустриальном обществе, которое требовало массового и всеобщего образования. Программа устройства школ Я. А. Коменского, показавший нужды растущей промышленной научно-технической культуры – это показатель педагогической технологии, созданной на техническом принципе конвейерной системы производства. Такая технология остается главной на данный момент времени, не смотря на замечания, система будет сохранять свои позиции, пока есть народ, которым она управляет. Общество, желающее тотального образования.

Педагогическая профессия принадлежит к типу «Человек-Человек». По Е. А. Климову, эта профессия обладает такими качествами человека как : стабильно-хорошее состояние в процессе взаимодействия с людьми, потребность в беседе, умение смотреть на вещи глазами своего собеседника, оперативно осознавать мысли и настроение окружающих, способность к эмпатии, иметь отличную память и знать информацию о многих людях. Это общий портрет профессии типа «Человек-Человек». В неё входит ряд специфических требований, такие как профессиональная компетентность и дидактическая культура, которые являются основными [4].

К главным профессиональным качествам по А. К. Марковой, относятся: преподавательская эрудиция, планирование, преподавательское мышление, интуиция, импровизация, внимательность к деталям, находчивость, преподавательское предвидение и рефлексия.

В более общем виде преподавательские способности описаны В. А. Крутецким, который дал определение: Дидактические способности – умения подавать ученикам школьный материал, делая его лёгким для восприятия детей, объяснять им материал доходчиво и лаконично, пробуждать интерес к предметам, порождать у учеников активную самостоятельную мысль.

Мастерство в профессии содержит в себе умение не только хорошо преподносить знания, доходчиво излагать учебный материал, а также умение сообразить самостоятельную работу учеников. Академические способности – умения в конкретной области наук. Способный преподаватель знает предмет не только в рамках учебного курса, а намного обширнее и глубже, целенаправленно наблюдает за новыми достижениями в своей науке, легко владеет материалом, испытывает неподдельный интерес. Перцептивные способности – умение погружаться во внутренний мир ученика, это тонкая психологическая наблюдательность, связанная с пониманием личности учащегося и его психических состояний. Опытный преподаватель, по малейшим признакам и внешним проявлениям способен заметить мельчайшие отклонения от норм во внутреннем состоянии ученика. Речевые способности – это умение чётко и ясно излагать мысли при помощи речи и мимики. Речь преподавателя должна отличаться внутренней силой, заинтересованностью и уверенностью в том, что он говорит. Мысли ясные, простые и понятные для учеников. Организаторские способности – это умение организовывать коллектив, сплачивать его, мотивировать на решение ответственных задач и самое главное – это умение организовать свою собственную деятельность. Авторитарные способности – эмоционально-волевое влияние на учеников и способность добиваться у них авторитета. Эти способности зависят от чувства долга и собственной ответственности за результат обучения и воспитания школьников. Коммуникативные способности – умение общаться с детьми, находить подход и чувство такта. Педагогическое воображение – это умение предвидеть последствия собственных действий в процессе воспитания и проектирования личности учащегося, и что получится из учащегося в будущем. Умение распределять внимание между несколькими типами деятельности в одно и то же время, очень важно для работы преподавателя. Опытный преподаватель очень внимателен и наблюдает за содержанием и формой подачи учебного материала, за мыслью, держит во внимании всех учеников, видит признаки усталости, следит за дисциплиной и контролирует свое поведение [5].

Без знания педагогической технологии невозможно проводить качественный процесс обучения в современных учебных заведениях. Педагогические технологии и мастерство учителя играют важную роль в обучении, т.к. от них зависит степень образованности учащихся. Применение продуктивных педагогических технологий нынешним обществом составляет важнейший фактор уровня его образованности, следовательно, качественного развития. Опытный состав будет способствовать этому развитию, профессионализм и личные качества преподавателя, также очень значительные факторы образования.

Литература:

1. Вильман Ю.А., Технология - это искусство, мастерство, умение. Передовые технологии в учебном процессе обучения студентов: Учебное пособие / Вильман Ю.А. - М.: АСВ, 2008. - 72 с.
2. Современные образовательные (обучающие) технологии // Загвязинский В.И. Теория обучения: Современная интерпретация: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Загвязинский В.И., Гриценко Л.И. - 3-е изд., испр.- М.: «Академия», 2006. - 52 с.
3. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2-х т. Т.1. М: НИИ школьных технологий. - 2006. - С. 371-383.
4. Юнина Е.А. Технологии качественного обучения в школе / Е.А. Юнина. - М.: ПО России, 2007. - 224 с.
5. Шадриков В. Д. Качество педагогического образования: - М.: Логос, 2012. - 200 с.

Socjalna pedagogika

* 2 7 5 4 1 9 *

Mukaldiyeva G.B., Zhakysh A.Zh.

AL - FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY IS THE LEADING MULTIDISCIPLINARY HIGHER EDUCATION INSTITUTION IN KAZAKHSTAN

Kazakh national University. Al-Farabi is one of the leading universities of the Republic of Kazakhstan. Currently, it is one of the largest universities in the country. The rich 85-year history of the University is inextricably link with the development and formation of the academic higher school of Kazakhstan, education. KazNU can be calling the center of qualified specialists of the country, the backbone of the entire system of higher education. One of the reasons for this is that thousands of graduates of the University successfully work in all spheres of production and power in Kazakhstan and abroad. Zeynolla Kabdolov, Abish Kekilbayev, Mukhtar Magauin, Dulat Isabekov, Kadyr Myrza Ali, Tumanbay Moldagaliyev, Let Erman, people, country, as a country, as Olzhas Suleimenov and education Bakytzhan Zhumagulov and Kairat Mami copies of the beginning.

KazNU, founded in 1934, is growing every year in the world education system. To date, the University has about 20,000 students, employs more than 2,500 teachers, including: 27 academicians of NAS, 6 academicians of the International Academy of higher education, more than 400 professors and doctors, more than 800 candidates and associate professors. KazNU is 20 research institutes and an international research center, which holds 50% of the total number of basic research programs in the country. The University has a College, Institute of advanced training and military Department, which allows graduates to obtain additional military specialty and work in the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan, internal Affairs and national security agencies, customs service institutions. The educational process at the University is carrying out in accordance with the Bologna reform, the credit system of education fully comes into force. Openness of the educational process, full provision of academic knowledge to students.

All conditions for sports (sports complex KazNU, student sports club, various sections, health groups). Spartakiad of employees and students is regulating held, their participation in city competitions is providing. The life of University students is interesting and diverse. It is not limited to attending lectures and seminars. They take

an active part in fun and resourceful theater studios, poetry clubs, creative studios, active participation in fun and resourceful competitions.

The school has a three-stage system of training in the form of "bachelor-master-PhD". At the new stage of development of the University implemented a new academic policy of KazNU.Al-Farabi, launched a powerful corporate knowledge control network. The Treasury annually receives thousands of students on the state educational grants and contracts. Every year the University produces graduates in many specialties. The General direction of development is adopting according to international educational standards. The University has an extensive scientific, educational, spiritual and educational, innovative and productive base, aimed at integration into the world educational space, training of highly qualified specialists, development of fundamental and applied research, implemented in production.

Karmanova Zh.A., Ereemeeva N.V., Tkachenko S.A.

KarSU named after Academician E.A. Buketova, Kazakhstan, Karaganda

KSU school-lyceum № 66, Kazakhstan, Karaganda

THE ROLE OF SELF-KNOWLEDGE AND SELF-DEVELOPMENT IN HUMAN LIFE

For the first time, the problem of self-knowledge arose in the religious concepts of the Ancient East, where an attempt was made not only to reveal the meaning and essence of self-knowledge, but also to develop a unique technology of self-knowledge, the elements of which are used in modern psychology [1].

According to Buddhism, self-knowledge is an indispensable condition for achieving the ultimate goal, i.e., the state of nirvana. A person who does not know himself will never come close to her, will remain in the "wheel of life" for a long time [1].

«Know thyself», the Greek philosopher Socrates strongly advised. And we are trying. We easily form beliefs about ourselves and without hesitation explain why we feel and behave this way and not otherwise. However, do we know ourselves well? «There is only one single thing in the entire Universe that we know more about than we would if we had watched it from the outside», wrote C. S. Lewis, «...and this thing is ourselves. Figuratively speaking, we have inside information; we are at the center of events. And there is. However, sometimes we just think that we know ourselves, and our internal information is incorrect. It is such a conclusion that inevitably follows from some studies that one cannot but admire» [2].

In humans, as a rational creature, there is a fundamental need for self-knowledge, which is absent in animals. Indeed, the inner world of each of us is an inexhaustible universe, as endless as the cosmos. You can live your life without looking into some of its hidden corners. Therefore, throughout the history of mankind, interest in self-knowledge has remained unchanged, it will remain so as long as people show curiosity for the world, as long as they are able to know the surrounding reality [1].

What is self-knowledge? On the one hand, the definition is quite simple, based on the structure of the term «self-knowledge». Self-knowledge is a process of knowing

oneself, one's potential and actual properties, personal, intellectual characteristics, character traits, one's relationships with other people, etc. On the other hand, many questions arise about the meaning, structure, and mechanisms of self-knowledge, the answers to which cannot be gleaned from the definition [1].

We find a curious fact in the domestic psychologist A.R. Luria, who studied in the 30s of the XX century the psychological characteristics of the peasants in Central Asia, who were asked to evaluate themselves. Many simply did not understand the question, others, having understood what was required of them, said: «Ask the neighbors about me, they know better». The expression «Know Yourself» leads to serious thoughts of a person of high culture and education, highlights more and more philosophical questions» [1].

Our understanding of ourselves helps to organize our thoughts and actions. When we process information related to ourselves, we remember it well (this phenomenon is called the effect of referring to ourselves). The elements of our self-concept are specific self-schemes that guide the processing of information relevant to ourselves, and possible self, i.e. what we dream or are afraid to become. Our self-esteem is the final perception of our own importance, affecting our assessment of our personal qualities and abilities [2].

Our self-knowledge is surprisingly imperfect. Often we ourselves don't know why we behave this way and not otherwise. If powerful sources of influence on us are not so obvious that any observer can notice them, we ourselves can also lose sight of them. The subtle, implicit processes that control our behavior may differ from the conscious and explicit explanation that we give him [2].

Of particular importance is the problem of self-knowledge in humanistic psychology. Here, self-knowledge is considered as a necessary condition for self-development of the personality, its self-actualization, i.e. ability to become what she is capable of becoming, and not what others impose on her, the social environment. One of the recognized authorities of humanistic psychology is the American scientist C. Rogers. According to his concept, two components are distinguished in a person: the Real Self and the Ideal Self and one component that does not belong to a person but has a great influence on him is the Social Environment [1].

The real self is a system of self-image, feelings, thoughts, aspirations, etc. The ideal self is what a person would like to be, his experience and deep feelings. Social environment is all that is imposed on a person from the outside: norms, values,

attitudes, behaviors, etc. The discrepancy that arises between the Real Self and the Ideal Self creates a feeling of anxiety, non-adaptive forms of behavior, various psychological problems, which leads to a distortion of experience or its denial [1].

It is very important to engage in self-knowledge. As long as a person does not know what he really is (that is, a person who consists of a physical body, mind and emotions, permeated by the main "I"), he will continue to make mistakes and waste his life [3].

Hence, self-knowledge is a means of mastering one's own experience, deep feelings, and ultimately a means of being oneself. For this, it is necessary to realize how a person perceives himself, how others perceive him, reasons that prompt him to distort his experience and act in favor of his environment. As a result of self-knowledge, a person gains the ability to personal growth, self-improvement and self-actualization, in which the fullness of life, a sense of joy, and awareness of meaning are only possible [1].

Literature:

1. Maralov V. G. Fundamentals of self-knowledge and self-development: Textbook. allowance for students. wednesday ped textbook. institutions. - 2nd ed., Erased. - M.: Publishing Center "Academy", 2004. - 256 p.
2. Myers D. Social Psychology. St. Petersburg: Prime-Euroznak, 2002. - 512 s.
3. Benjamin G. Fundamentals of self-knowledge. M .: Starklight, 2002 .-- 144 p.

Karmanova Zh.A., Taskaeva Yu.V., Analbekova K.T.

KarSU named after Academician E.A. Buketova, Kazakhstan, Karaganda

PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF TEACHERS IN A STATE OF THE EMOTIONAL BURNING DOWN

A modern teacher working in the conditions of increasing requirements to his personality from the side of society needs psychological support, because as far as the increase of professional experience quite often there is a problem of professional дезадаптации as reflections of the personality contradictions related to the break between the level of the produced requirements and presence of internal энергоресурсов. All of it initiates the negative personality changes of teacher - such, as an emotional burning down, depression etc., negatively affects as on oh.

In pedagogical psychology, many domestic and foreign scientists (N.V. Andrushenko, V.V. Boyko, V.D. Vid, R.F. Ikhsanov, V.N. Kosyrev, O.V. Krapivina, studied the problem of emotional burnout E.I. Lozinskaya, I.N. Mokhovikov, E.S. Romanova; M.M. Skugarevskaya, T.V. Formanyuk, E.G. Chugina, T. Shatalova, T.S. Yatsenko, etc.).

Foreign scientists identified the symptoms of exhaustion, presented in three manifestations: physical, emotional and spiritual (M. Buchka and J. Hackenberg), and stages of exhaustion, while the procedural nature was justified and the reversibility of the phenomenon was pointed out (A. Brodsky and J. Edelwich).

There are five groups of symptoms characteristic of burnout syndrome:

1. Physical symptoms.
2. Emotional symptoms.
3. Behavioral symptoms.
4. Intellectual condition.
5. Social symptoms [1].

Express techniques to relieve emotional stress.

1. Fold your hands “in the lock” behind your back. Since negative emotions «live» on the neck below the nape and on the shoulders, strain your arms and back, stretch, relax your shoulders and arms. Relieve tension from the brushes.

2. Fold your arms «in the lock» in front of you. Stretch, straining your shoulders and arms, relax, shake your hands (while sipping, the «hormone of happiness» is released).

3. Smile! Fix a smile on your face for 10 to 15 seconds. With a smile, much more muscle relaxes than in a normal position. Feel the grace that spreads throughout your body from a smile. Save this state.

4. An effective way to relieve tension is to relax against the backdrop of yogic breathing: sit freely on a chair, close your eyes and listen to your breathing: calm, even. Breathe in the «4 + 4 + 4» pattern: four seconds to inhale, four to hold your breath, four to exhale. Do this three times, listening to your breath, feeling how the air fills the lungs, runs through the body to the tips of the fingers, releases the lungs. There should be no other thoughts.

5. The most powerful and often ignored means of getting rid of emotional stress is human consciousness. The main thing is the person's attitude on the fact that life is beautiful and amazing, that we have the brain to think, dream, and improve ourselves; eyes - to see the beauty around.

6. The Mudra of the Earth. (Mudra is a special position of the fingers on the background of meditation, which closes and directs the biological energy of a person.) Fold your thumb and ring finger with a ring, straighten the rest. Close your eyes. Freeze. This mudra improves the psychophysical state of the body, relieves stress, increases self-esteem.

7. Mudra «The staircase of the heavenly temple». Relieves depression, improves mood, relieves a state of hopelessness and longing. Fold your fingers in the form of a ladder: large to large, index to index, middle to middle, nameless to nameless, straighten your little fingers and meditate for several minutes.

8. Muscle discharge of negative emotions (walking, exercise). For example: for 10 minutes in the morning and in the evening (to the music, as if dancing), standing, rhythmically lifting your heels off the floor, turn on your socks 90 degrees to the left, to the right, while at the same time twisting around your axis at the waist and making swings in turns hands and blinking.

9. Keep in mind that stress is less likely to «pester» a person who knows how to fool around, or, as they say, «fool around». For example, at home, box with an

imaginary adversary, make a face for yourself in front of the mirror, put on something extravagant, play with your child's toy ...

10. One of the biologically active points, the pressure on which calms the nervous system, is located in the center of the lower part of the chin, the other on the back of the right and left hands between the thumb and forefinger, and closer to the index finger. They press on one point as well as on another point with the tip of the thumb, oscillating at first slightly, then harder (until a slight pain appears) for at least 3 minutes.

11. Music is one of the components of the correction of psychological and physiological processes. The following music is recommended for mood modeling:

- in case of overwork and nervous exhaustion – «Morning» by Grieg, «Polonaise» by Oginsky;
- with a depressed melancholy mood - the ode to Beethoven's Joy, Schubert's Ave Maria,
- with severe irritability, anger – «Sentimental Waltz» by Tchaikovsky;
- with a decrease in concentration of attention – «Seasons» by Tchaikovsky, «Dreams» by Schumann;
- relaxing effect – «Swan» by Saint-Saens, «Barcarole» by Tchaikovsky;
- tonic effect – «Chardash» by Kalman, «Kumparsit» Rodriguez, «Cherbourg umbrellas» by Legrand [2].

Literature:

1. Prevention of the syndrome of professional burnout of teachers: diagnostics, training, exercises / Auth. O.I. Babich. - Volgograd: Teacher, 2009.
2. Shepel V.M. How to live long and joyfully. - M .: ANTIQUA, 2006.

Karmanova Zh.A., Shkarenko V.V., Analbekova K.T.

KarSU named after Academician E.A. Buketova, Kazakhstan, Karaganda

ADAPTATION OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS

One of the main goals of psychologists and social educators in educational institutions is to promote the development of the personality of students and the preservation of their psychological health. One of the most important conditions for achieving this goal is to ensure the adaptation of children to the educational environment. The child's adaptation to school does not end in the first grade, it continues until the end of school, because The educational process, in its essence, involves continuous changes in the situation and is carried out in the conditions of the continuous development of the child. Nevertheless, in the learning process, periods that are most difficult in terms of children's adaptation are distinguished.

Such a period is the transition from elementary school to middle school: subject-based instruction, the complexity of educational material, the teaching staff is changing, higher demands are placed on the educational activities of schoolchildren - all of which can lead to reduced academic performance, impaired behavior, emotional instability, and increased fatigue.

Issues related to this topic were considered by such authors as D.B. Elkonin, T.V. Dragunova, G.A. Zuckerman, K.N. Polivanova, L.A. Yasyukova, M.R. Bityanova, E.A. Osipova, D. Zhuravlev and others.

D.B. Elkonin, K.N. Polivanov is associated with the phenomenon of maladaptation during the transition to high school among students with the coincidence of this period in time with the onset of the pre-teen crisis. Such a coincidence can lead to negative consequences for the development of students.

Such a period is the transition from elementary school to middle school: subject-based instruction, the complexity of educational material, the teaching staff is changing, higher demands are placed on the educational activities of schoolchildren - all of which can lead to reduced academic performance, impaired behavior, emotional instability, and increased fatigue.

Issues related to this topic were considered by such authors as D.B. Elkonin, T.V. Dragunova, G.A. Zuckerman, K.N. Polivanova, L.A. Yasyukova, M.R. Bityanova, E.A. Osipova, D. Zhuravlev and others.

«Adaptation» is an interdisciplinary concept, therefore it is considered by many researchers. D.I. Zhuravlev notes that «the starting mechanism of the adaptation process is a sharp change in living conditions or a familiar environment, leading to a mismatch of external social conditions and internal relations. New requirements of schooling sometimes exceed the capabilities of the child, the state of the emotional sphere changes, causing a “nonspecific” stress response of the body» [1].

Adaptation of a child to school is a rather lengthy process, associated with significant stress in all body systems. Most researchers identify three components that are included in the concept of adaptation: physiological, psychological and social, personal adaptation. The child's psychological adaptation to school covers all aspects of the child's psyche: personality-motivational, strong-willed, educational and cognitive. Physiological adaptation is associated with the stress of the functional systems of the body. Personal, or social, adaptation is associated with the level of development of the ability to establish interpersonal relationships with peers and teachers, with the formation of stable educational motivation against the background of the child's positive self-image and low level of school anxiety.

Within school life, at least three adaptation periods are objectively present: in the first, fifth and ninth grades. Each such period has its own specificity, associated primarily with the psychological peculiarity of age.

O.G. Kharkevich identifies two groups of reasons that influence the process of adaptation during the transition to the fifth grade:

- Social, psychological and pedagogical reasons,
- Physiological reasons [2].

As D.I. Zhuravlev: «... the main danger of this period is the factor of changing the personal meaning of learning, a gradual decline in interest in learning activities. Many parents complain that the child does not want to learn, that he has slipped into triples. Adolescence is associated primarily with the intensive expansion of contacts, with the acquisition of their «I» in social terms, children master the surrounding reality beyond the threshold of class and school» [2].

Therefore, the task of teachers and parents is to help in this difficult matter: to learn more about the child's friends, get to know them, invite them to the house, be interested in hobbies and values of adolescents. At this age, interest groups usually form in classes.

It is absolutely necessary to carefully monitor the child, especially the first three months of studying in the fifth grade: how did you prepare for the lessons, did you put everything together in school. Sometimes children, going to school, put in a portfolio not at all what is needed, because they only learn to follow the schedule and its change. Having noticed the discrepancy, do not rush to correct the child's mistake, let him do it himself, thereby developing his attention and fostering independence.

According to D.I. Zhuravleva: «... the pressure exerted by parents on children seeking to make their child an "excellent student" is especially negative. It extremely adversely affects the mental physical health of children» [3].

Recommendations for parents:

1. Encourage your child to talk about their school activities.
2. Talk regularly with your child's teachers about their performance, behavior, and relationships with other children.
3. Do not connect child performance scores with your system of punishments and rewards.
4. Know the program and features of the school where your child is studying.
5. Help your child complete homework, but do not do it yourself.
6. Help your child feel interested in what they teach at school.

Literature:

1. Zhuravlev D. Adaptation of students during the transition from primary to secondary // Public Education, 2002. - №. 8. - P. 8-11.
2. Krivoshchekova L.N. The study of individual characteristics of fifth graders in the adaptation period // Class teacher, 2005. - №. 5. - P. 24-28.
3. Ovcharova R.V. Reference book of a school psychologist. - M.: Education, 2003.

* 2 7 5 7 5 2 *

Бақытбек Н.Б., п.ғ.м. Бегежанова Р.К.*Ө.Сұлтангазин атындағы Қостанай мемлекеттік педагогикалық
университеті, Қазақстан***КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ЗИЯТЫ ЗАҚЫМДАЛҒАН
ОҚУШЫЛАРДЫҢ АДЕКВАТТЫ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Тұлғаның дамуындағы маңызды факторлардың бірі - бұл адекватты өзін-өзі бағалауды қалыптастыру. Өзін-өзі бағалау, әлеуметтік тұрғыдан анықталған психикалық білім бола отырып, оның дамуында белгілі бір жас динамикасынан өтеді. Баланың өзін-өзі бағалауы, мінез-құлықты реттеуші фактор бола отырып, оның ішкі жағдайына, белсенділігіне, мінез-құлық реакцияларына, ұжымдағы қарым-қатынастарға тікелей әсер етеді. Өзін-өзі бағалаудың дұрыс болмауы көптеген жеке және қарым-қатынастық мәселелерге әкеліп соқтырады.

Отандық және шетелдік ғалымдардың пікірі бойынша өзін-өзі бағалаудың қалыптасуы бастауыш мектеп жасында пайда болады. Бұл, ең алдымен, жетекші қызметтің және әлеуметтік даму жағдайының өзгеруімен сипатталатын жас кезеңінің ерекшеліктеріне байланысты [1; 113 б].

Р.Немов атап көрсеткендей, бастауыш сынып оқушыларының ерекшелігі – олардың ересектерге, негізінен мұғалімдерге деген толық сенімі екенін айтады. Осы жастағы балалар ересек адамның беделін толық мойындайды, оның бағасын сөзсіз қабылдайды. Өзін бағалау кезінде жеке тұлға ретінде, балалар ересек адамның берген бағалауына сүйенеді. Бұл өзіндік бағалау сияқты жеке білімнің қалыптасуымен тікелей байланысты. Адекватты өзін -өзі бағалауды қалыптастыру үшін баланың қол жеткізген жетістіктерінің деңгейі өте маңызды. Бастауыш сынып балаларында өзін-өзі бағалаудың әр түрлі түрлері кездеседі: адекватты, жоғары және төмен бағалау.

Оқу іс-әрекетін меңгеруде өзін-өзі бағалау маңызды механизм ретінде үлкен рөл атқарады. Сондай-ақ баланың мүмкіндіктері мен қабілетін дамытуда, құрдастарымен достық қарым-қатынас орнатуда өте маңызды болып табылады. Адекватты өзін-өзі бағалау баланың өзіне деген

сенімділігі мен мүмкіндіктерін қалыптастыру негізінде жүзеге асады. Ол жеке тұлғалық толық бағалылық пен жан-жақтылықты дамытудың негізі болып табылады. Адекватты емес өзін-өзі бағалау (жоғарылаған, төмендеген), керісінше, мүмкіндіктер мен қабілеттің дамуына кедергі келтіріп, ішкі жанжалдардың пайда болуына, қарым-қатынастың бұзылуына әкеледі, яғни баланың жеке тұлғасының жағымсыз дамуын сипаттайды. Зияты зақымдалған оқушыларда өзін-өзі бағалау бағаланатын сапалардан тыс болмайды. Сондықтан өзін-өзі бағалауды жалпы өзі жайлы білу аспектісінде қарастыру қажет. Өзін индивидсіз ретінде сезінудің жоғары деңгейіне бұл индивидсіз қандай, неден құралған деген сұраққа жауап жатады. Мен образы бұл осы сұраққа жауап ретінде қарастырылады: «Мен қандай индивидуалды субъектімін?». Өзін тұрақты ұғыну, эмоционалды сезіну, өзіндік сезім онтогенезде өзінің жеке сапаларымен және өзін-өзі бағалаумен, мен концепциясымен байланысты болады. Өз қалыпасуында өзін-өзі бағалау тұрақсыз болып келеді. Балалық шақтағы оқушыларды өзін-өзі бағалау адамның өмірлік ұстанымын оның деңгейінің бағалауының бүкіл жүйесін анықтайды [2; 44-45 б.].

Төменгі мектеп жасындағы зияты зақымдалған оқушылардың өзіндік бағалауы мәселесі осыған дейін де қазіргі кезде де психологияның өзекті мәселесі болып табылады. Төменгі мектеп жасындағы баланың жекелік ерекшеліктерін М.Ф. Морозов, С.Л. Рубинштейн, Л.С. Славин, С.Л. Выготский, Д.Б. Эльконин, Е.А. Шестаков, Л.И. Божович және т.б. қарастырды [5; 135 б.].

Төменгі сынып оқушылары үшін мотивтердің ішінде, әлеуметтік мотивтер көп орын алады, олар баланың іскерлікке жағымды қатынасын, танымдық қызығушылықтарын анықтайды. Төменгі сынып оқушыларында өзіндік бағалаудың үш түрі кездеседі: адекватты, жоғары және төмен. Адекватты бағалау балалар, белсенді, тапқыр, сергек, көпшіл болып келеді. Олар көбінесе өз жұмысындағы қателерге қызығушылықпен қарап өз бетінше табуға тырысады. Өз мүмкіншілігіне сай тапсырмаларды таңдайды.

Қазіргі таңда зиятында ауытқуы бар балалардың мінез – құлықтары жалпы дамуында айрықша орын алады. Осы кезеңде даму – процесінің қалыптасуының жеткіліксіз деңгейлерінің нәтижесінде зияты зақымдалған балалардың еркін дамып жетілмеуі оның іс-әрекетін, мінез құлқын бақылап, басқарып, отыруға кедергі болуға, яғни өзінің іс – әрекетіне қойылатын талап пен мінез-құлқын үйлестіре алмайды

Өзін – өзі бағалау тұрақтылығы төмен балалар өте сирек кездеседі. Бұның бәрі төменгі мектеп оқушыларының өзін – өзі бағалаушылығы динамикалық, мұнымен қатар тұрақтылыққа жақын, кейін жекелік іс-әрекетке әсер етіп, жекелік қасиеттердің қалыптасуына әсер етеді [3;148-149 б.].

Төменгі сынып оқушыларының өзін – өзі бағалау адекваттылығы олардың әрекеттерінен, кескін келбетінен айқын білініп тұрады. Өзін – өзі бағалауы жоғары балалар өз мүмкіншіліктерін жоғары бағалайды. Олар өздерінің шамасы келмейтін тапсырмаларды таңдайды. Төменгі мектеп жасында нақты жағдайды өзін – өзі бағалаудан (өзінің әрекеттерін, қылықтарын бағалау) жалпылама бағалауға ауысу басталады. Жалпылама өзін – өзі бағалауы, қабілеті мен іс-әрекетінің үлгісі ретінде болжанады.

Интеллектісі бұзылған оқушыларда өзін-өзі бағалауы дүниеге көзқараспен, идеалмен, баланың тұлғасының даму деңгейімен анықталады. Адекватты өзін-өзі бағалау тәрбиелеуге әсер етеді және тұлғаның өзімен – өзі жұмыс жасай білу тиімділігін жоғарылатады. Өзін – өзі бағалауды қалыптастыруда оқу тәрбие процесі жетекші рөл атқарады. Өзіне деген сыни көзқарасты дамытуға, өзін-өзі бағалауды қалыптастыруға, салыстыруға әсер етеді. Сонымен қатар өзін – өзін тәрбиелеу мен өзін – өзі бағалау білімдерін меңгеру жөнінде жұмыстар ұйымдастыру керек. Дүниеге көзқарас, өзіндік талдау жасау жеке тұлғалық мәнді мәселелер және өз-өзімен жұмыс жасауды белсендіреді. Бұл процестің нәтижелері негізінде өзіне деген сыйластық, өркөкіректік, жеккөрушілік, т.б. қалыптасады. Оқушыда тұрақты, адекватты өзін – өзі бағалауды қалыптастыру – дамушы адамның қалыптастыру мәселесін шешудегі тәрбиенің маңызды міндеттерінің бірі. Өзін-өзі бағалауды қалыптастыру стадиялар қатарымен байланысты. Оны Е.П. Ильин былай көрсетті:

1 – стадия: оқушыларда өзін-өзі бағалауды қалыптастыру (өзін басқалармен салыстыру, ұқсастық пен айырмашылықтарды бағалау, өзіне деген қатынасын қалыптасуы);

2 – стадия: оқушыларда өзін – өзі бағалауды түзету және тұрақтандыру (өзін – өзі бағалауға қанағаттану және қанағаттанбаушылық сезімі, қорғаныс механизмін іске қосу, талаптану деңгейінің өзгеруі, қанағаттанбағанда өзін –өзі бағалаудың төмендеуі, қанағаттанғанда өзін – өзі

бағалаудың жоғарылауы); адекватты өзін – өзі бағалау адамда бар сапалар мен мүмкіндіктерге сай болса, ал адекватты емес өзін – өзі бағалау жоғары немесе төмен болады. Жоғары өзін – өзі бағалау оқушыны айналасындағылармен жанжалдың пайда болуына әкеледі. Ондай оқушы өте жоғары баға алу, т.б. сияқты ақталмаған бағалауға ие болады. Төмен өзін – өзі бағалау оқушының белсенділігі мен инициативасын төмендетеді. Ол өз жетістігін кездейсоқ деп есептейді. Адекватты өзін – өзі бағалау адамға өзінде бар мүмкіндіктерді толығымен ашуға, қолдануға, өз қабілетін шыңдауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, адамның өз іс әрекетінің нәтижесінде әкелген табысы арқылы қоғамның сыйлы, белсенді мүшесі болуға итермелейді. Адекватты өзін – өзі бағалаудың қалыптасуы – оқушының қабілеттері мен ерекшеліктерін мұқият зерттеу және өзіне деген қатынастың дамуы үшін оларға алынған ақпаратты беру процесі [4;43 б.].

Зияты зақымдалған оқушылар өз бетімен немесе үлкендер көмегімен өзінің тәртібіне дұрыс іскерлікке және айналадағыларға қарым-қатынас, бағалау, үлгілеу жағдайында іске асады. Г.М. Дульнев көрсеткендей, арнайы мектепте оқушының әртүрлі жағдайларға араласуы оның әлеуметтік жетілуінде маңызды шарты болып табылады. Балалар өздерінің жетістіктерімен бағалатынын, беделі жоғарлайтынын тәжірибе үстінде көздерін жеткізеді.

Зияты зақымдалған оқушыны өзіне тұлға ретінде байқатуы үшін оның қандай қасиеттерін тәрбиелеу керек? Ең алдымен, интеллектуалды, физикалық, кәсіби еңбекке деген саналы қатынасы: еңбек дағды мен машықтарын игеру өзгелердің еңбегін құрметтеу; қоғамдық еңбекке араласу, өмірін жоспарлауды қалыптастыру; мамандық таңдауға дайындау. Осы қасиеттер еңбек оқыту мен тәрбиелеу үдерісінде тәрбиеленеді. Сонымен қатар, ақыл-ой кемістігі бар оқушыларды танымдық іскерлікке түрткілерін тудыру, оқуға деген оң қатынасын «мен істей алмаймын», «мен түсінбеймін», «қолымнан келмейді» деген стереотиптерді жеңу маңызды. Әсіресе саналы тәртіпке, жақсылыққа, айналадағыларды құрметтеу, өзгешелікті жеңуге тәрбиелеуге аса көңіл бөледі [5;135 б.].

Мінез-құлықтың білімнің жиналуы сенімділіктің тууына және тұрақты себептердің қалыптасуына үлесін қосады. Ең алдымен оқу үдерісінде мінез құлықтың ағартушылық арнайы түзету мектептерінде бастауыш

сыныптан бастап орта және жоғары сыныпқа дейін жалғасады. Интеллектуалдық ке-містіктің болуы нормативтік тәртіптің шешімдерін орындатады, бірақ осы интеллектуалды кемістік әлеуметтік-нормативтік және құқықтық тәртіптің бұзылуының себебі екенін білдірмейді.

Қыздардың өзін – өзі бағалауы III сыныпта да, IV сыныпта да ұлдардан жоғары болады. Бұл қыздардың тәртіп әрекетінің (орындаушылық, талпыныстылық) мектеп талаптарына сай келуімен түсіндіріледі. Арнайы мектептерде төменгі мектеп оқушыларының өзін бағалауы өзінің құрдастарымен қарым – қатынасы кезінде қалыптасады және коррекцияланады. Әдетте бұл баланың өз құрдастарының тобына «сіңуін» анықтайды, өйткені олар өзін бағалауы белсенді адекватты балаларды жоғары бағалап, өзін бағалауы төмен балаларға қарама – қарсы пікір білдіреді.

Зияты зақымдалған оқушыларда өзін – өзі бағалауды қалыптастыру үшін сыныпта психологиялық жайлылық пен қолдауды тудыру керек. Оқушылардың жұмысын бағалай отырып, тек қана баға қоймай, сәйкесінше түсініктемелер беріп, жағымды эмоционалды жағдай қалыптастыру керек. Оқушылардың өзін – өзі бағалауының құрылуына жанұядағы тәрбиенің стилі үлкен әсер етеді. Өзін – өзі бағалауы жоғары балалар талап қоюшылықпен үйлеседі, ата-ана төмен жазалауды қолданбайды, қажет кезде мадақтайды.

Осылайша, өзін-өзі бағалау баланың мінез-құлқын және оның қоршаған ортамен өзара қарым-қатынасын реттеуші компонент болып қана қоймай, сонымен қатар оның өзін-өзі тануын қалыптасуында маңызды орын алады. Зияты зақымдалған кіші мектеп жасындағы оқушыларды түзету оқыту нәтижесінде өзін-өзі бағалау неғұрлым адекватты жағдайда болады, оларда өзін де, өз қызметінің нәтижелерін де дұрыс бағалай білуі байқалады, бұл олардың жеке басының дамуын көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ж.Ы. Намазбаева Психологиялық ерекшеліктер. – Алматы, 2005., - 113б.
2. Качалова Л.В. поисках адекватной самооценки // Высшее образование в России – 2000. - №5. 44-45с.

3. С.Калиев, Ш.Майғаранова, Г.Нысанбаева, А.А.Бейсенбаева., Оқушылардың тұлғалық қасиеттерін дамытудың педагогикалық негіздері. – Алматы: Білім, 2001, - 148-149 бет
4. Захарова А.В. Формирование самооценки в учебной деятельности // Психологические проблемы в учебной деятельности школьника // М., 1977. – 43 с.
5. Ж.И. Намазбаева Развитие личности учащихся вспомогательных школ., 1986. – 135 с.
6. Тригубова Н.Н. Роль самооценки в формировании качеств личности // Вестник АГУ, 2002. - №1.

ROLE AND EXPERIENCE OF MEDIA EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Belgibayeva Gulbarshyn Kapanovna,

candidate of pedagogical sciences, associate Professor of the Department of preschool and psychology - pedagogical training of Academician Karaganda state University E. A. Buketov, Kazakhstan. e-mail: belgibaeva64@bk.ru

Issaev Aituar Aitymovich,

undergraduate, faculty of education, Karaganda state University. E. A. Buketova, Karaganda, 100028, Republic of Kazakhstan. e-mail: aitu_98kz@mail.ru

The year 2015 in the history of the Republic, the strategy of our state began - the year of the beginning of five presidential reforms and one Hundred concrete steps - the solution of the tasks of reforming our next years. My main focus was on 76 steps out of 100 concrete steps, where it was said about the transition to 12-year education.

During the years of independence, there have been great changes in education. We are constantly improving. Yes, Soviet education was the best in the world. We know him. However, it is the best education in the world - education in the twentieth century.

Over the years of independence, we have signed a number of international documents to improve the educational process in solving joint tasks with many countries of the world. Thanks to the Bologna process, we were one of the first in the post-Soviet space to introduce bachelor's, master's, PhD and started the introduction of 12-year education. Of course, this transformation is a process that spans even ten years, not a year. A complex process that began in the late 90s of the last century.

UNESCO has developed standards for media literacy, media literacy and media education, which are implemented in various ways, including through the Bologna process. Currently, the Kazakh national University Al-Farabi and ENU.L. Gumilev develop new programs of journalistic education. In all developed countries, new technologies are a priority. Kazakhstan is doing a lot of work in this direction. In twelve-year education, information and communication technologies should be taught in all areas. There is a lack of Informatics in solving this problem. Therefore, the information component, the training of media teachers, and then the media education of students is relevant today.

In the late 90 - ies of the twentieth century - the beginning of the XXI century through the development of information and communication technologies around the world there were concepts of media literacy and media education. Today we know

how much media affects the minds and hearts of people, especially young people. We also know the information security of the country.

20-30 years ago, the West began targeted training of young people in the direction of media education in the education system. Currently, the educational process in Canada and Australia begins with kindergarten. Practically in all countries of the West and America there are special disciplines at the level of secondary education, i.e. in schools. If in Russia in 2000 the specialty of media teacher was introduced, then since 2002 education in school as a subject. Every year on September 1, Russia celebrates the day of Media literacy. On the territory of the post-Soviet countries there is nothing like this [1].

To date, more than a thousand articles, more than 500 manuals and textbooks have been published in Russia. We in Kazakhstan have only a few articles and textbooks. If we say, "media Pedagogy" S.P. Baitezhova, textbook "methodology of media education", T. Yu. Lifanova, A.V. Verevkin, L. S. Akhmetov "Media Education and media literacy: theory, methodology, practice". In schools and kindergartens there is no such problem, and our students are self-taught in this direction. In Kazakhstan, he studies several disciplines on media literacy in only a few specialties of higher professional education. Our children learn by themselves. Here is the issue of media security. The first issues of information security were covered only at the beginning of the XXI century. Through television and the Internet, we do not see wars, we see information wars controlled by society, processed fake information "images, words, appeals" for the personal purpose of certain groups.

The teaching of Informatics in schools does not meet the requirements of media education in accordance with the standards developed by UNESCO. In our country, computer Science studies the use of the Internet, i.e. the technical capabilities of the Internet, the creation of programs, etc. and media education studies mainly political, economic, social, social, confessional, national and other components. We are 20-30 years behind the civilized approaches of education in the field of information and communication technologies and media education. How to prepare the younger generation for the full information age? How can he be ready for self-orientation, keeping up with the civilized demands of the time, without getting confused with the information flows? How to distinguish white and black from thousands of different, large-scale digital materials on the Internet? How to know not only the author, but also the reason that he was behind it? The owner of the site or who owns another information portal, etc. Why was this material presented in such a genre then? The disciple and the young man must know all this. He must understand the diversity of information flows in the world's social networks. It is necessary to teach the media teacher of the school. A media teacher should prepare the University [3].

In September 2015, L. S. Akhmetova touched upon the issue of introducing media education to the Dean of the faculty of journalism and the head of the Department of the Kazakh national University. Al-Farabi. On September 27, L. S. Akhmetova sent a letter to the Dean of the faculty of journalism of KazNU about the specialty of media pedagogy and the introduction of the discipline "media Education" in schools and universities of the Republic.

Currently, within the framework of 12-year training in Kazakhstan, in secondary and higher educational institutions, the introduction of the subject "Media Pedagogy" and, accordingly, the specialty "Media Teacher" has been reviewed.

The issue of inclusion of the specialty "media Pedagogy" in the classifier of specialties of higher and postgraduate education was discussed at the meeting of the Republican educational and methodical Council (10.12.2015). Members of the RUMS and representatives of universities expressed their opinion about the unsuitability of including this specialty in the classifier. In this regard, the RUMS decided on the possibility of implementing the educational program "Media Pedagogy" in the specialty "Journalism", "Pedagogy and psychology" and proposed to introduce the subject "media Pedagogy" as an academic discipline in universities in all specialties of the group "Education".

Kazakh teachers O. A. Baranov, I. V. Weisfeld, I. S. Levshina, S. N. Penzin, Yu. N. Usov, A.V. Fedorov. Taking into account the adaptation of these materials, developments, conceptual approaches to the Kazakh education system, the most important works of L. S. Akhmetov, A.V. Verevkin, T. Yu. Lifanov, S. P. Baiteshova for modern Kazakh media pedagogy have written valuable works on media education.

Kazakh scientists have come to the conclusion that in the process of education of children and youth it is necessary to develop media-educational activities in the country on the basis of critical synthesis of media.

Our goal is to teach students to live in a modern information environment, to mitigate the negative impact of information, to form a meaningful meaning for them and to draw the right conclusions. What effective measures should we take to achieve this? To improve the efficiency of the educational process in the school is currently carried out according to the changes in the world. In particular, the results of changes related to the information sphere contribute to the personal development of students.

Currently, most students are able to use TV, video and computer, Internet, etc. Some students are even passionate about computer games, take their hands off the school and walk until they can leave it from the inside. With the excessive increase and spread of media and communication (Newspapers, magazines, books, TV programs video, sound recordings, movies and computer, Internet, etc.) teenagers remain under the information flow. This influence on their "pay and heart" is not controlled by both parents and teachers.

Learning information provided to children in school has little space throughout the information flow. This is due to several reasons. First, many mass media carry out educational activities.

More and more focused on consumers of the information security market. Secondly, the time spent by children in front of the TV or video exceeded the stay in school. Many students have the opportunity to view multiple television channels by clicking one point, select the desired information. For example, at present, most children only see programs of sports, detective, entertainment, etc., which have educational, educational significance, reflecting social problems, political movements.

Are modern students encouraged to look critically at a teacher's text, newspaper, textbook, TV program, or media?

To create favorable conditions for learning in the pedagogical process, it is necessary to create an opportunity to eliminate communication barriers that have arisen in the way of information flow. Such barriers may be related for geographical, historical, state political, economic, technical, terminological, linguistic, psychological and other reasons.

One of the main tasks of school media education is to identify pedagogical approaches that overcome communication barriers in the educational process.

Using literature:

1. Expert discussion "school education Reform in Kazakhstan: a big change" Almaty, 2015.30.09 <http://agkipr.kz/>
2. Akhmetova L. S., Verevkin A. V., Lifanova T. U. media education and media literacy: theory, methodology and practice: textbook. Almaty. Kazak University 2015
3. «Nation of the United future» concerns every citizen of Kazakhstan// Freedom of speech 03.09.2015 //http://erkindik.kz/layla-ahmetova-natsiya-edinogo-budushhegokasaetsyarazhdogo-kazakhstansa/

CONTENTS

PEDAGOGICZNE NAUKI

Problemy przygotowania fachowców

Шахмарданов Н.Ж., Жумадилова К.К. ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ.....	3
Аметова А., Джунусбекова С.С., Керимбаева К.З., Мухамеджанова А. МАТЕМАТИКА ОЛИМПИАДАЛАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ МАҚСАТЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	7
Тұрсынбек А., Джунусбекова С.С., Керимбаева К., Мухамеджанова А. ТАРИХИ-МАТЕМАТИКАЛЫҚ МАҒЛҰМАТ-ТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚЫТУ, ТӘРБИЕЛЕУ ЖӘНЕ ДАМУ.....	10
Нұртаза Л. М. БАЛАБАҚШАДА ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	13
Кеңесбаева А. Ж. ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУ.....	16
Есентурлина Р. О. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫНДА АҚЫЛ ОЙ ТӘРБИЕСІНІҢ АЛАТЫН ОРНЫ	19
Умирәлиева М.Б. МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕЛЕРДЕГІ ПЕДАГОГОГИКАЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТ	22
Султанғалиева Г.А. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР МЕН ОЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	25
Нұрғалиева І.Ғ. БІЛІМ БЕРДІҢ ЖАҢА ЖҮЙЕСІ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНДЕ	28
Ізтөлеуова Ж.Т. ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	31
Сейтжанов Д.С. Карабалаев К.А. БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ БОЙЫНДА ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕНІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	34

Metodyczne podstawy wychowania

Зимівець Н.В. Бовсуновська А.Ю. ПАРТНЕРСТВО ЛОГОПЕДА І БАТЬКІВ В ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	37
Сураншиева Р.К. ҰЛТ БОЛАШАҒЫ –ҰЛТ ТӘРБИЕСІНЕН БАСТАЛАДЫ.	42
Смаилова Ж.Ш., Смаилова А.Ш. «SMART-CINEMA» БІЛІМ БЕРУ ЖОБАСЫНЫҢ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУДАҒЫ ТИІМДІЛІГІ	45
Арбабаева А.Т., Заркенова Л.С., Алшынбаева С.Ж. ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ ЗРЕНИЯ.....	49
Товканець Г.В., Кирлик О.В. БАТЬКІВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....	52

Strategiczne kierunki reformowania systemu edukacji

Шахмарданов Н.Ж., Жумадилова К.К. ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ...	56
Sarsekeyeva Zh.Ye., Bartashevich A.Y. THE PARADIGMS OF HIGHER EDUCATION	60
Шапешотова А.Т. ЗНАЧЕНИЕ УРОКОВ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА В КОРРЕКЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ	63

Współczesne metody wykładania

Ковалевская О.Н., Сагдатова А.Б., Горбачёва Е.Ю. СОВРЕМЕННЫЙ УРОК В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОЙ СИСТЕМЫ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	66
Степаненко Т.С., Сытникова Н.А., Квасных Г.С. РАЗНООБРАЗИЕ УРОКОВ CLIL ПОСРЕДСТВОМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГРАФИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАТОРОВ	69
Сыбанбаева М.А., Шибикеева А.М., Асыллова Р.Н. ОСНОВНЫЕ ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ	72
Керимова Д.О., Кенжебаева А.А. СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ТРЕБОВАНИЯ И ПРИОРИТЕТЫ	77
Оспанова Д.М., Жуманбаева А.О., Какимова А.Ш. УРОК ОСТАЕТСЯ ГЛАВНОЙ ФОРМОЙ ОБУЧЕНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ.	80
Мырзабеков А.Б., Женис А.А. КЛАССИФИКАЦИЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ	82
Тажмагамбетова А. Х. ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН САУАТТЫ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУ	87
Отарбаева Ж. Ж. ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	90
Зинеден А.С. ОҚЫТУ ҮРДІСІН ЖОСПАРЛАУДАҒЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	93
Саулебаева А.А. ТЕХНОЛОГИИ КУЛЬТУРНО-ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	96
Kumisbekova Zh.N. Seitjanov D.S. THE INFLUENCE OF ROLE-PLAYING GAMES ON THE EDUCATION OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE	99
Кумисбекова Ж.Н. Турсынбеков Д.Д. ОЙЫН БАЛАЛАР ҮШІН – ОҚУ, ОЙЫН БАЛАЛАР ҮШІН – ЕҢБЕК, ОЙЫН БАЛАЛАР ҮШІН - ТӘРБИЕ	102
Бакина Ю. А. Нурмаганбетова М.С. Фадин В. В. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ И МАСТЕРСТВО УЧИТЕЛЯ	105

Socjalna pedagogika

Mukaldiyeva G.B., Zhakysh A.Zh. AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY IS A UNIVERSITY WITH RICH TRADITIONS, LONG-TERM EXPERIENCE OF EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC WORK	109
Karmanova Zh.A., Ereemeeva N.V., Tkachenko S.A. THE ROLE OF SELF-KNOWLEDGE AND SELF-DEVELOPMENT IN HUMAN LIFE	111

Karmanova Zh.A., Taskaeva Yu.V., Analbekova K.T. PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF TEACHERS IN A STATE OF THE EMOTIONAL BURNING DOWN.....	114
Karmanova Zh.A., Shkarenko V.V., Analbekova K.T. ADAPTATION OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS	117
Бақытбек Н.Б., Бегежанова Р.К. КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ЗИЯТЫ ЗАҚЫМДАЛҒАН ОҚУШЫЛАРДЫҢ АДЕКВАТТЫ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	120
Бельгибаева Г.К., Исаев А.А ROLE AND EXPERIENCE OF MEDIA EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	126
CONTENTS.....	130

275355	*275641*
275542	*275785*
275543	*275786*
275557	*275797*
275558	*275419*
275559	*275642*
275560	*275649*
275562	*275657*
275583	*275752*
275585	*275848*
275784	
275294	
275537	
275567	
275723	
275736	
275324	
275826	
275849	
255853	
274820	
275544	
275548	
275550	
275568	
275578	
275581	
275582	